Biblioteca Jud. ... SALA DE LECTURĂ

Anul XXV
1 — 2
(1027–1028)
Simbătă
9 ianuarie
1982
12 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

LIMPEDE ÎMPLINIRE

trăim sub puternica impresie pe care ne-a produs-o Mesajul de Anul Nou transmis de secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. A fost un moment emoționant, tradițional și plin de semnificații. La confluența dintre doi ani, o țară întreagă, poporul, națiunea română, au avut reprezentarea vie, dinamică, a propriilor lor demersuri în contemporaneitate și au avut, [illegible] — reprezentarea vie a celei mai înalte conștiințe, un univers întreg de muncă și de creație — s-ar putea spune — cu fidelitate exprimat prin însăși personalitatea de marcă a lumii noastre contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Intrăm într-un nou an — spunea secretarul general al partidului — cu un program de dezvoltare economico-socială elaborat cu participarea tuturor organismelor democrației noastre socialiste, a maselor largi populare, și care asigură înfăptuirea neabătută a obiectivului strategic, a sarcinii fundamentale stabilite de Congresul al XII-lea — realizarea unei noi calități a muncii și vieții întregului popor, trecerea României la un stadiu superior de dezvoltare. Așa cum cunoaștem și cum ne-a spune însuși președintele, vom avea de învins și multe greutăți. Esențialul e însă hotărîrea cu care acționăm și suntem mai convinși decît oricînd că putem și trebuie să învingem. Sîntem un popor liber, trăim în libertate, stăpîni pe destinele noastre. [illegible] înfăptuim propriile hotărîri, acționăm conform propriilor noastre interese și încercăm, prin propria noastră experiență, prin propriul nostru destin, să aducem în orizontul lumii o speranță și o dovadă de pace, un argument de liniște, în spiritul consecvent al politicii noastre de cooperare între țări și popoare. **Acum pînă nu este prea tîrziu** — spune președintele nostru și ne exprimă în chipul cel mai fidel cu putință, cu simplitatea și profunzimea acelor strălucite demersuri pe care le întreprinde în lumea de azi pentru înlăturarea norilor grei ai încordării, ai amenințării cu forța și pentru reluarea cursului spre destindere și promovarea unei politici noi, democratice, de respect al independenței naționale, de colaborare și pace. **[illegible] să-afirm acum, la începutul noului an,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **că România socialistă va contribui activ la soluționarea problemelor complexe din viața mondială, la lupta pentru dezarmare și pace, pentru apărarea dreptului la viață al popoarelor, pentru realizarea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră.** Este un consens categoric și strălucit în toate. Este un consens de inimă și de conștiință, care face ca țara să respire în demnitate și la lumina propriilor sale idealuri, cu cea mai aleasă dovadă de liniște, pace și putere de creație. Vedem, resimțim și trăim aceasta în toate zilele și în toate faptele și făgăduințele țării înseși, în toate clipele și zilele sale sărbătorești. Un moment dintre acestea îl reprezintă aniversarea zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu, om politic și de stat, om de știință de renume mondial și militant activ pentru pace, pentru folosirea rezultatelor științei în scopul umanității, al salvgardării omenirii și al propășirii pe calea progresului și civilizației. Poporul român știe să își cinstească și să-și iubească eroii ; conștiința și [illegible] [illegible]

Luceafărul

O OPERĂ ȘTIINȚIFICĂ DE ÎNALT PRESTIGIU

d[illegible]

mari termoplastici de mare importanță pentru economia națională deoarece se prelucrează ca materiale plastice și nu se vulcanizează, tehnologule pentru rășini de hidrocarburi și altele.

S-a reușit astfel ca de la producerea în România a unui singur elastomer să se ajungă la [illegible]

Maria Ionescu
director general al Institutului central de chimie

Continuare în pag. a 2-a

Sănătate, fericire și pace!

Ianuarie coboară în cetini cu ninsori, ca o vrajă perpetuă, ianuarie coboară cu argint orbitor, înflorind ninsorile într-un dulce miez de iarnă. E început de an, semn de durată în lume, semn de durată peste pămîntul român și pentru destinele lui, e semn peste semnul din brazdă nouă și de griu mai vechi înverzind cuviincios, este o altă putere în noi, pentru toate sărbătorile ce va să vină.

În pragul acestui an luminat de gînduri frumoase, de gînduri de pace, în acest ianuarie cu semne de belșug, se întîlnesc ziua aniversară a bărbatului care ne conduce țara și ziua aniversară a tovarășei sale de viață și de luptă. Alături de ctitorul de viață nouă și independentă, i-a fost liniște și sprijin, lîngă viața și munca și lupta acestui conducător de destine. Și cu dreptate a ctitorit alături de tovarășul său așa cum din vremuri de demult au ctitorit alături de soții lor femeile cele de demult cu vorba și cu grija, și cu sfatul și cu calmul, și-au cumpănit lîngă ei. Pentru că ele au fost nelipsite de lîngă fiii sau soții lor, au fost nelipsite din luptă, au fost nelipsite din sfaturi. Și-au purtat destinul, nu o dată ușor, nu întotdeauna simplu, au fost romănce lîngă soții lor români, și-au crescut, florile dalbe, ca merii, ca perii în nopțile verii, ca un fir de trandafir. Alături de marele bărbat al României contemporane, personalitatea acestei femei, personalitatea sa plurivalentă, cumulează un complex de trăsături de mare valoare datorită cărora s-a impus prin contribuții esențiale în domenii vitale ale societății noastre. Ecoul plugușorului nu s-a stins încă și glasul colindătorilor se mai aude întinzînd peste omături și cetine, sunînd cîntinele, cîntioară, pentru cinstea celei care de o viață stă alături de marele OM al țării. Să aibă parte de împliniri și miez de sănătate în acest ianuarie al zilei sale de naștere, să aibă parte de sănătate și ani buni, în suflet riuri de lumină. Iar peste urarea de La mulți și frumoși ani !, pe care v-o facem adăugăm o mînă de griu colindat pe la toate casele țării, descîntat cu rouă și cu busuioc în acest ianuarie, sentiment al încrederii.

Areta Șandru

Cupolă

Să ai puterea să luminezi simultan
grijile și bucuriile lui
tot așa cum gutuile așezate-n ferestre,
dintr-o credință lăuntrică a femeilor de
țară,
luminează deopotrivă încăperea și calea
cum deopotrivă în spadă și sufletul
doamnelor lor
s-au sprijinit toți marii noștri bărbați,
nu e ușor mai ales cînd știi
că sînt grijile și bucuriile patriei
a cărei frunte o mingii ca și cum
ai mingiia fruntea propriului copil
ctitori; spre a-și urma părinții
prin care noi, românii luminăm lumea
de parcă-n loc de inimi am avea
cuptoare mari în care coacem pîini
și, brusc, ne apare în gînd chipul mamei
fără de care jertfa n-ar fi posibilă,
mama nemaicontenind cu treburile casei
atît de simple în măreția lor
încît nici nu ne dăm seama cînd
patria a devenit o cupolă, de la iarbă
pînă la stele.

Marin Lupșanu

SCRISOAREA Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. adresată tovarășei ELENA CEAUȘESCU

Mult stimată tovarășă ELENA CEAUȘESCU,

Ne face o deosebită plăcere ca, la aniversarea zilei dumneavoastră de naștere să vă adresăm, cele mai profunde sentimente de prețuire și stimă, călduroase felicitări, urări de viață îndelungată, de sănătate și fericire.

Folosim acest prilej sărbătoresc pentru a vă exprima înalta apreciere pe care noi toți, Comitetul Central și întregul nostru partid și popor o dau îndelungatei și multilateralei activități pe care ați desfășurat-o și o desfășurați, cu înaltă competență și profund spirit revoluționar, pentru înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru. Este unanim apreciată contribuția de seamă pe care o aduceți ca membru al Comitetului Politic Executiv și ca prim-viceprim-ministru al guvernului, la elaborarea și înfăptuirea în viață a politicii de construcție socialistă, de dezvoltare economico-socială a patriei și ridicare a nivelului de trai material și spiritual al întregului nostru popor. Prețuim, de asemenea, în mod deosebit contribuția de mare valoare pe care o aduceți ca eminent om de știință și savant de renume mondial, în fruntea Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, precum și prin activitatea proprie, la dezvoltarea și înflorirea continuă a științei și culturii noastre socialiste, la promovarea susținută în toate domeniile construcției socialiste din patria noastră a cuceririlor revoluției tehnico-științifice moderne. Sînt larg recunoscute și apreciate peste hotare rezultatele prodigioasei dumneavoastră activități științifice, hotărîrea cu care acționați pentru ca pretutindeni în lume știința să-și afirme plenar vocația sa de progres și pace, pentru ca minunatele înfăptuiri ale geniului uman să nu fie puse în slujba războiului și distrugerii, ci să servească exclusiv bunăstării și fericirii oamenilor și popoarelor. Alegerea dumneavoastră ca președinte al Comitetului național român „Oamenii de știință și pacea" constituie o garanție că slujitorii științei din țara noastră, alături de întregul popor, își vor aduce în modul cel mai activ contribuția la politica de pace, înțelegere și colaborare a României socialiste.

Împreună cu întregul nostru partid și popor, vă dorim ca — alături de mult stimatul și iubitul nostru tovarăș Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului și președintele Republicii Socialiste România — să trăiți ani îndelungați și rodnici, să vă bucurați de multă sănătate și putere de muncă pentru a încununa cu noi împliniri și satisfacții bogata și neobosita dumneavoastră activitate pusă în slujba partidului și poporului, a înfăptuirii înaltelor răspunderi ce v-au fost încredințate de partid, a transpunerii cu succes în viață a istoricelor hotărîri ale Congresului al XII-lea, a măreţului Program al partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Cu toată căldura inimilor noastre, vă adresăm în această zi aniversară, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, urarea tradițională : „La mulți ani !".

COMITETUL POLITIC EXECUTIV
AL COMITETULUI CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMAN

O conștiință exemplară

respectuos omagiu aducem astăzi tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, președinta Comitetului național român „Oamenii de știință și pacea".

Cu vibrantă prețuire aniversîndu-i ziua nașterii, sărbătorim triumful personalității, respectul patriei și al omeniei față de valoare.

Sărbătorim ziua de aur a strălucitorului destin al femeii române, prestigiul științei, al creației românești.

Militantă comunistă, savant de valoare, tovarășa Elena Ceaușescu, prin îndelungă cercetare și studiu în chimie, a înnoit știința românească, a deschis nouă perspectivă științei mondiale, contribuind cu însuflețit umanism la colaborarea fructuoasă, la pacea planetei. Cărțile eminentei personalități fac parte din marele patrimoniu de gîndire al țării, stînd alături de cărțile cu importante descoperiri ale științei contemporane, în slujba vieții fiind puse, a fericirii omului, a păcii pe pămînt.

O mîndrie a României socialiste este tovarășa Elena Ceaușescu.

Cîmpia română a născut-o. Flacără să fie în lupta pentru sublima cauză a libertății, a demnității, a civilizării relațiilor umane prin cultură. Flacăra să-i strălucească gîndirea și sufletul, dăruite impulsionării creativității în patria noastră.

Astăzi, cînd o pașnică bătălie a muncii luminează România, începutul de an, an nou al speranțelor, an nou al firii noastre, cu neuitată bucurie ieșim în întîmpinarea frumuseții omenești. Florile cîntă, muzica timplelor și inimi-

Violeta Zamfirescu

Continuare în pag. a 2-a

REFLEX

După natură

Intr-o pădure, cînd intri, cele dintîi viețuitoare care-ți ies în cale și-o due băt-după spre cele mai tainice ascunzișuri, sînt gaițele. Le ghicești cum lunecă de pe o creangă pe alta, ca să nu le scăpeniăc, și cum se înșirule apoi, armate și mulțumite totodată de tot ce-au aflat. Uite-l cil vine, vine — parcă-a spune cite una și te înșfăcesto tuipede lături, cînd uitate, cid napoi, pentru ca să cedez lcul alteia și ca să se ducă nu departe și să se aștepte într-un luminiș. Uite-l că vine, tîrîîl — țipă ea, și primul tău tresare, încremenind și urechile îi ascuțite și aruncă ca două aripioare în sus, de epurele.

— E e parcă întreabă ! Bine, bine : vine, dar cine ? Și numaidecît, fără să mai aștepți răspunsul și fără să mai ai cituși de puțin să se dumirească, care ca împins de un arc și se face nevăzut. Prin tunelul de mărăcine a sclipit doar umbra de fulger. Și după el se iau apoi toate celelalte. Graurii care mișunară caizi din culcușuri de vise și sticlei care așteptau ceva mai în ca să le pice și lor cite-o sămînță, ghionoaiele care își mai întîi ciocul de sub aripi și, după ce bat de două ori în pragul scorburii, reped și ele în zbor, nu pe departe, ci doar pînă la niș vecine. Mierlele iau linia de jos, ele zboară mai mult între frunzele uscate și căutări chiar și așa, dacă văd vreo alună sau vreun [illegible] [illegible] Pădurea, în inima ei, e o taină deschisă, se spune, iar atunci cînd te lasă să te apropii și cît de cît să o și înțelegi, nu mai e mult pînă la parabolă. De la naivitatea cu care ea însăși se descrie și trece parcă printr-o paletă de pictor, natura călătorește mai departe în noi.

A. I. Zăinescu

ÎN ACEST NUMĂR:

● PATRIA PĂCII ȘI ZIDIRII ● ȚARA VĂZUTĂ DE TINERI SCRIITORI ● REPORTAJE DE ● PATREL BERCEANU ● MIRCEA NEDELCIU ● ION ANDREIȚA ● FIȘE EMINESCIENE DE AL. OPREA ● CRONICA LITERARĂ : „IMNELE ȚĂRII ROMÂNEȘTI" DE IOAN ALEXANDRU ● POEME DE CEZAR IVĂNESCU ● „PICTOR DE DUMINICĂ" DE PETRU VINTILĂ ● POEȚI DIN VRANCEA ● RENAȘTEREA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ VECHE ● ARTICOLE DE STAN VELEA ● I. C. CHIȚIMIA ● MIHAI MORARU ● CĂTĂLINA VELCULESCU ● CRONICA EDIȚIILOR DE GHEORGHE SUCIU ● TINERI POEȚI DE DAN CRISTEA ● „SPAȚIILE PROZATORULUI" DE VASILE CHIFOR ● CUMPĂNĂ DE GEORGE ALBOIU ● CONFABULE DE IULIAN NEACȘU ● REVISTA REVISTELOR ● BREVIAR ● MAPAMOND ● POEZIE CUBANEZĂ CONTEMPORANĂ ● REVISTA STRĂINĂ ● SPORT DE FĂNUȘ NEAGU

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

CE ESTE NOU ÎN PEISAJUL LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE?

Colocviile Luceafărului, care sînt o tribună publică de dezbateri, reprezintă tentativa revistei de a recepta în chip analitic și valorizator fenomenul literar, de pe poziții consecvent marxiste, orientînd pe cititor asupra literaturii române de azi. În acest fel au și fost primite mesele rotunde și discuțiile publice sub această titulatură în revista noastră de către cititori. Din scrisorile primite reținem că asemenea discuții care se adresează mai ales publicului dinafara cercului literar propriu-zis sînt considerate de profesorii de română ca un auxiliar binevenit al predării literaturii române contemporane în școli. În acest număr tipărim o dezbatere asupra anului literar 1981 susținută de cronicarii literari ai revistei **Luceafărul** ; adică un punct de vedere global, sintetizator venit de la cei care au urmărit fenomenul literar în curgerea lui săptămînală. Poziția pe care se așează interlocutorii prezenți în această discuție și pe care cititorii i-au întîlnit de-a lungul anilor în revistă refuză din capul locului segmentarea literaturii pe decenii și vede literatura română ca pe un proces amplu al cărui început nu-l fac nici ultimele romane, nici ultima promoție de poeți. În această viziune literatura română de azi are rădăcini adînci în trecut iar axiologia ei nu se improvizează de pe o zi pe alta la discreția evenimentelor extraliterare.

în paginile 4—5

6295 Sc

CRONICA LITERARĂ

IOAN ALEXANDRU: «Imnele Țării Românești»

Ioan Alexandru s-a afirmat de la începuturile sale lirice ca un poet de forță și de viziune, înzestrat cu energii latente, tinzând spre o împlinire cu sens ascensional, apoteotic. Ființa poetică, supradimensionată se identifica pe sine și astfel organiza, prin cuvânt, universul haotic. Structura stihinică a poetului căuta o ordonare, opunând ipostazei ctoniene o ipostază extatică, iluminată. Triumful luminii traducea disciplinarea stihiilor, forma inteligibilă, stabilă, opusă informalului. Spațiul împlinirii genezei este satul tradițional, spațiul în care se naște veșnicia. Satul lui Ioan Alexandru este metafora existenței simple, legate de rodire, a unei lumi coerente gravitând între două spații haotice. Odată smulsă zonei ctoniene, această monadă trebuie apărată împotriva stihiilor prin gesturi și rostiri cu sens magic. Experiența poetică traversează o etapă de constituire a lumii și una de menținere a ei prin sacrificiu și prin dăruire, prin conservarea ființei esențiale și prin iubire.

Iubirea este celebrare a centrului de echilibru, a tradiției și a vetrei, „drum anevoios către ființa Patriei în semnificația sa ontologică". Celebrare desăvârșită în trilogia **Imnelor**, cu ultimul cânt, **Imnele Țării Românești**, ultimă etapă a ridicării faptelor în „aura cuvântului" pentru a nu se cufunda în uitare.

Cu această nouă „lucrare", în sensul ei vechi cărturăresc, experiența lirică încheie nu numai un drum inițiatic, ci și o vârstă. Poezia lui Ioan Alexandru, cu ritmul ei magmatic, acordat cu tectonica simțirii, devine din ce în ce mai solemnă, expresia devine din ce în ce mai arhaică, mai eliptică, mai singulară.

Poetul a opus de la început Logosul stihiei, dar în acest din urmă volum cultul rostirii face din poezie un act magic, un miracol generator de durată. Cuvântul, ca har și ca datorie sacră, este forță binefăcătoare prin care se anihilează răul și moartea: „Moartea lucrează pentru veșnicie / O clipă-i dată numai să mă ție / E-ngăduit să vămuiască-n mine / Numai o umbră ce nu-mi aparține / Făptura mea întreagă va rămâne / Și ochi și grai și ranele din taine / Numai iubire și semințate / Să pot cântând vecii străbate / Prin ușa-zăvorită-n neputință / Să pot pătrunde fără suferință / În vis și-aievea-n cer și în țarină / Frângând din pâine fața să-mi rămână".

Logosul trece dincolo de moarte, stăpânind cosmosul, iar această putere procură ființei un adevărat extaz al transcenderii, ca formă supremă a viețuirii.

Lectura multor poeme presupune planuri multiple, simbolurile având semnificații în mai multe sisteme mentale. Ioan Alexandru este și nu este un tradiționalist, el operând cu valori generale, mesajul fiind conținut nu la nivelul figurației tradiționale, ci la acela al trăirii. Mai mult decât în volumele precedente, se manifestă simțirea sacralizantă, informulări uneori pronunțat sentențioase, cu timbrul arhaic al unor „învățături": „Dragostea înseamnă renunțare / De sine ta ceva e mai presus / Și nu râvnești iubind cuînflăcărare / Decât să-i fii adorator supus".

Substanța etică din care se brănește poezia imnelor se organizează într-o rostire solemnă și avertizantă, mereu cu sensul dăruirii și al duratei: „Fiece clipă trage spre vecie / Precum e ploaie după-un timp cosit / Să nu-o sminteașcă nici o simicie / Abate-o-n vămi cu darul cuvenit".

Suferința este asumată ca treaptă a cunoașterii și a izbăvirii, ca preț al iluminării, prin simbolul reluat în mai multe poeme al lui Iov sau al lui Ioan Valahul. Imnele sunt închinate martirilor, îndeosebi lui Brâncoveanu căruia i se dedică volumul și numeroase poeme (unul chiar reluat pentru a doua oară în același sumar). Poetul titanic și expansiv în prima tinerețe se hieratizează în contact cu un bizantinism tradițional, sacrificiul fiind celebrat deopotrivă cu aceea ca treaptă a spiritualității, ca modalitate de triumf asupra morții și rătăcirii. Semnul invocației care servește ca inițială pe coperta cărții spune mult despre direcția în care evoluează lirica lui Ioan Alexandru, a cărei dinamică explozivă de altă dată încremenește uneori într-o stilizare solemnă.

Imnele Țării Românești este însă în primul rând o carte de laudă a lucrurilor durabile, a „numelor" care asigură continuitatea odată cu legătura la spațiul sacru al genezei. În poemele din acest volum este celebrat tot ce există permanent și obscur, rădăcina, sămânța, sângele, viața simplă și pură, tenace în pofida a tot ce este distrugere.

Ioan Alexandru, dăruit cu harul rostirii, trece în cuvânt lauda rosturilor fundamentale, a nucleului care păstrează integritatea comunității, masa, sanctuarul, casa, țara: „În Maramureș înălțat-am ca-ă / Lăcrimd la versuri licări temei / Pe fagurul de ași de se lasă / Dura-va-n veci fragilitatea ei // Ceva se-nalță-n lume de la sine / Numai în creștere să te-nserezi / Să te pătrundă stingerea de sine / Prin candelele milei să viezi".

Lumea fragilă suspendată în haos există și supraviețuiește prin suferința martirilor, prin unitatea simțirii, prin natura ei de entitate superioară și inalterabilă. În această laudă a lucrurilor statornice Patria este emblema aureolată de vechime și de proiecția în eternitate, spațiul bucuriei ca echilibru, ca iluminare și ca împlinire, reprezentat într-o viziune apoteotică: „I-o lacrimă de cuib acest pământ / În care cerurile se răsfață / De n-ar fi-așa de ce se mai ascund / Atâtea stele-n zori de dimineață. // Și altele mai mari în urma lor / Se-alungă pe pământ cu bucurie / Și turmele se-nșiruie solar / Pe dealul înclinat spre veșnicie".

Invocația patetică amintește de verbul exploziv al poemelor dintâi, ale primelor elanuri „I-o transparență Patria izvor / Să străvezi în sufletul prin toate / Dacă ții prin lacrimi de-un popor / Ce-i un neam pentru eternitate? // Că vorbesc prea mult de suferință / Este semn că țin de bucurie / Că mă trag pe lacrimi din părinți / Ce-au jertfit la tine, Românie!".

Viziunea lirică a lui Ioan Alexandru este modelată pe de o parte de sentimentul cosmic, prezent de la început în structura sa artistică, de sentimentul sacralității lumii, al succesiunii morții și vieții, al duratei celebrate ironic, și în fine de sentimentul istoriei mitizate: „Și-am trecut prin veacuri mai ușor / Și mai blânzi și împăcați în toate / Și istoria când ne-a văzut / Noi eram demult eternitate".

Aceste dimensiuni ale simțirii se conciliază în rostirea poetului-demiurg, dăruit cu harul și îndatorirea de a cuprinde în gândirea sa fețele universului, de a conține în ființa sa colectivitatea umană căreia îi aparține: „Străin să nu rămân de câte sânt / Toate să-și afle-n mine împăcarea / Și unde nu-s de-a dreptul prin cuvânt. / Este prezența-n altă-nfățișare (...) În mine laolaltă toate sânt / Numai că nu-s deodată la putere / Și pot să fiu din când în când mormânt / Căci totdeauna țin de înviere // În patru zări deodată răspândit / Să nu pot fi cules decât în parte / Și de cuvânt să fiu împrejmuit / Acolo unde sânt fără de moarte".

Lungul drum de inițiere al poetului caută să reconstituie un paradis interior, dobândit prin suferință, înțelegere și transfigurare, în centrul inalterabil al universului familiar, el singur coerent în frământarea puterilor cosmice, în nesfârșita geneză, dincolo de Pustia care a fost și ea una din vămile necesare. În **Imnele Țării Românești** fervoarea cu care poetul își trăiește extazele este domolită, verbul se învechește, ritmurile lirice își pierd tumultul, regimul contemplației fiind mai puțin spectaculos, acordat cu o mișcare lentă și implacabilă: „Acesta este rostul pe pământ / Al râurilor care tind spre mare / Să lase-n urmă un tărâm mai sfânt / De rodnicie și de sanctuare".

Sultana Craia

CARTEA DE DEBUT

EXERCIȚII ONORABILE

Debutul editorial al lui Onu Cazan (**În fața ușii**, Editura **Albatros** 1981) se produce printr-o culegere de proze scurte, impecabile sub raportul scriiturii. Citind-o, ne-am amintit de frapanta frumusețe sterilă a unei cărți de proză apărută în 1980: **Ficțiune și infanterie**, de Costache Olăreanu. **În fața ușii** are un „calibru" mai mic, dar este evident că exprimă complicata neputință a literaturii manieriste.

Prozele lui Onu Cazan se dezvoltă în funcție de un mecanism ușor de dedus. Având în vedere o idee morală, autorul [illegible] o „[illegible]" ilustrativă, pe care o „tratează" în moduri pe cât posibil mai ingenioase. Iată câteva exemple. În **Bariera**, o tânără fată, al cărei tată și-a părăsit numeroasa familie, trăiește la un unchi al său, manifestând o accentuată [illegible] personalitate. Într-o bună zi însă, [illegible] o prezintă cuiva drept fiică a sa, o [illegible] bruscă se produce; fata înflorește, devine strălucitoare, inteligentă, dezinvoltă [illegible]. Dar când „tatăl risipitor" se întoarce, fata [illegible] să, precum lumina modestă a unei [illegible] bateria pe terminate. În **Salutări de la Chemeni**, un celibatar cu suflet de artist [illegible] racol „[illegible]": la [illegible] apare din senin o fată [illegible] care se comportă ca și cum [illegible]. Dar când în benefactorul [illegible] de meschină [illegible] fiala creată [illegible] pe dată. Acest [illegible] funcționează și în **Festivul**, unde o tânără [illegible] să schițeze ca o [illegible] care i-o acordă [illegible] ţire. Însă, se simte [illegible] vizând la molcome [illegible] că o suferință sau o [illegible] poate fi ilustrată printr-o [illegible] rială mai apare și în alte [illegible], de pildă, în **Travesti**, unde o tânără [illegible] interpreteze un rol [illegible] tatăl său își dorise, cândva, [illegible] procedeu [illegible] și [illegible] a-ar fi trebuit să recurgă [illegible] bil este și faptul că Onu Cazan [illegible] să scrie proză [illegible] deauna că [illegible] doar rodul [illegible] care apare [illegible] literare. [illegible] lui de a [illegible] atunci când [illegible] deseori. Onu Cazan [illegible] mitele exercițiului. [illegible] Iată **O poartă cu balamale**, [illegible] volum, unde [illegible] cipal le face în [illegible] surare imprevizibilă, [illegible] finalitate moralistă.

Dar, dincolo de toate acestea, ce trebuie de reținut este strădania [illegible] de a obține o scriitură impecabilă [illegible] câteva ocazii, ies în evidență [illegible] temeiate pe intuiții psihologice. Iată un exemplu: „Singurătatea e o maladie [illegible] tragedia constă în faptul că e [illegible] resemnați ei chiar senini, bucuroși [illegible] fi drogați".

Există în onorabilele exerciții [illegible] Onu Cazan și anumite performanțe [illegible] temperat. Printre ele găsim această [illegible] rostită de soția unui romancier [illegible] „[illegible] am vrut să mă mărit cu un bărbat, [illegible] cu un scriitor".

Voicu Bugariu

O OPERĂ ȘTIINȚIFICĂ DE ÎNALT PRESTIGIU

Urmare din pag. 1

producerea, într-un viitor apropiat, a întregii game de elastomeri de mare capacitate realizați în țările dezvoltate.

Sub conducerea tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu au fost elaborate și alte tehnologii, cum sânt cele pentru poliesteri plastifianți și poliesteri pentru spume poliuretanice, în baza cărora a fost realizată o primă instalație la Timișoara și urmează să se realizeze o nouă instalație, de capacitate mai mare tot în actualul cincinal.

Tovarășa Elena Ceaușescu a îndrumat cercetările spre soluții originale, superioare din punct de vedere tehnic și economic, elementele de noutate permițând obținerea unui număr important de brevete în țară și în străinătate. În același timp s-a urmărit în permanență creșterea eficienței cercetării, scurtarea termenelor de cercetare, aplicarea rapidă în industrie, precum și perfecționarea, în continuare, a tehnologiilor aplicate.

Preocuparea tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu pentru aspectele de cercetare fundamentală în chimia macromoleculară este pusă în evidență începând cu teza de doctorat „Polimerizarea stereospecifică a izoprenului" și în numeroasele articole și comunicări științifice publicate în reviste de specialitate sau prezentate la manifestări științifice din țară sau din străinătate. Această activitate științifică s-a impus opiniei internaționale. Tovarășa acad. dr. ing. Elena Ceaușescu a fost aleasă membră a numeroase societăți internaționale de chimie, de înalt prestigiu și este profesor onorific la importante institute de învățământ superior din străinătate. De curând, i-au fost oferite Diploma de membru titular al Academiei Europene de Științe, Arte și Litere și membru al Comitetului de Onoare al Academiei, precum și Insigna de aur a Academiei.

Participarea tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu la cercetarea științifică în domeniul polimerilor a rezultat, de asemenea, dintr-un mare număr de comunicări prezentate la manifestări științifice de prestigiu, din articole și cărți, traduse și cunoscute în multe țări ale lumii. Astfel, lucrarea „Cercetări în domeniul sintezei și caracterizării compușilor macromoleculari", apărută în 1974 în Editura Academiei, a fost tradusă în limbile engleză, germană, italiană și greacă.

Lucrarea „Polimerizarea stereospecifică a izoprenului" a apărut în anul 1979. Această carte, cuprinzând și teza de doctorat a tovarășei Elena Ceaușescu, susținută în anul 1967, a constituit un eveniment editorial și s-a bucurat de aprecierea unor savanți de renume. Tradusă în limba greacă și apărută la Atena, lucrarea a fost primită cu deosebit interes de lumea științifică din această țară. Această lucrare apărută în limba rusă la Moscova, în preajma aniversării zilei de 23 August 1944, a fost apreciată elogios de prestigioși oameni de știință sovietici, printre care acad. Dolgoplosk, autorul prefeței la ediția rusă.

În aceeași perioadă a apărut în București, în Editura Academiei, o altă lucrare „Noi cercetări în domeniul compușilor macromoleculari", care reunește o parte dintre lucrările elaborate în anii 1978—1981. Tematica cărții prezintă cu claritate orientarea cercetărilor spre domenii de vârf precum și modul original, modern de abordare și desfășurare a cercetărilor.

Sub înaltul patronaj al tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu, în anul 1981 s-a desfășurat la București cel de al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei. Expunerea prezentată de tovarășa Elena Ceaușescu a adus o deosebită contribuție prin [illegible] pentru colaborarea între toți oamenii de știință în folosul progresului și păcii în lume.

Tot pe linia activității științifice, în domeniul chimiei, sub președinția tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu s-au desfășurat lucrările celui de-al II-lea Congres Național de Chimie. Pe lângă cuvântul de deschidere prezentat, care constituie un valoros îndrumar pentru orientarea activității de cercetare în chimie, asigurarea și intensificarea colaborărilor, extinderea unor domenii științifice moderne și abordarea tehnologiilor care să asigure progresul viitorului, tovarășa Elena Ceaușescu a fost prezentă în lucrările Congresului printr-un număr important de comunicări valoroase realizate sub conducerea sa directă și care arată activitatea intensă cu caracter științific și aplicativ desfășurată în continuare în domeniul chimiei elastomerilor. O activitate științifică în folosul păcii neputând fi desfășurată decât în condiții de pace. În cadrul acțiunilor determinate de strălucita inițiativă de pace a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, a fost constituit Comitetul Național Român „Oamenii de știință și pacea". Ca președinte al Comitetului și Biroului Executiv al Comitetului a fost aleasă tovarășa Elena Ceaușescu. Cu ocazia zilei de naștere, din partea tuturor colectivelor unităților componente ale Institutului central de chimie, urăm tovarășei academician Elena Ceaușescu „La mulți ani", multă sănătate și succes deplin în neobosita activitate științifică și patriotică pe care o desfășoară pentru progresul continuu al Republicii Socialiste România.

O conștiință exemplară

Urmare din pag. 1

lor tradiază ochii și chipurile celor ce prin bătălii luminoase și-au lucrat propriile vise, prin înțelegere și multă iubire de patrie, fără semne de osteneală au căutat să pătrundă minunile științei și ale culturii, adăugind fiecărei clipe, fiecărui an, suflet și energie din belșug, dăruind ani de viață onoarei lucrărilor, înnoirii omului țării, onoarei proprii ființe. Sămânță de slovă, cântind anul și munca lui, să fie. Simbure și aură de poezie să fie, imn înălțat mirificelor exploziilor de lumi ale spiritului, imn cântând bogata conștiință a omului.

O conștiință exemplară avem în iradianta personalitate a tovarășei Elena Ceaușescu.

Pentru cercetările și studiile de interes și perspectivă mondială, a fost aleasă membru titular al Academiei Europene de Științe, Arte și Litere și a forului suprem, Comitetul de Onoare.

Primind insigna de aur și însemnele prestigiosului forum științific și cultural european, tovarășa Elena Ceaușescu a mulțumit călduros Consiliului de conducere al Academiei de Științe, Arte și Litere, și adresându-se președintelui, profesor Raymond Daudel, a menționat:

—„Consider o îndatorire de conștiință pentru toți oamenii de știință și cultură — așa cum s-a spus la Simpozionul internațional „Oamenii de știință și Pacea" desfășurat la București, la care ați luat parte — a face totul pentru asigurarea dreptului suprem al omului la viață, la pace"...

Cu profundă emoție sărbătorim înalta conștiință comunistă. Sărbătorim dăruirea Științei, Artei, Literelor, binelui omenirii. Sărbătorim frumusețea umană a valorii internaționale, Elena Ceaușescu.

La aniversarea nașterii, tradiționalul La Mulți Ani! e urarea noastră, sănătate, noi succese în creație, fericire, viață lungă, să poarte pe cele mai înalte culmi ale umanității creația românească, înconjurată de stima și iubirea întregului popor.

BREVIAR

■ **Lectură de „vacanță", almanahul de sfârșit de an, ajuns pe masa literatului, e un moment de relaxare nu și de înțelegere „pasivă": rostul acestor antologii, de cele mai multe ori composite, e de a informa lume, de a educa la nivelul mediu și de a stârni imaginația prin invazia unor fapte reale, documentare, utilizabile de către scriitor. Un „almanah" repetă, însă, nu integral, universul sociologic al revistei „generatoare", direcția ei, materia ei.**

■ Nu o dată, „almanahul" e o „ediție" trasă în afara numărului, („Cinema" sau „Magazin" sânt exemple indiscutabile), cu un aspect mult mai impozant decât simpla „foaie". Acesta e cazul „**Almanahului Scînteia**", apariție întotdeauna prestigioasă datorită și caracterului enciclopedic. Prezentarea grafică, aparent monotonă (coperta, de pildă, schimbă anual doar culorile, nu și desenul) individualizează în realitate; la fel și rubricile „fixe", care, de această dată, sânt: „Istoria se scrie sub ochii noștri", „Modernizarea religiei", „În numele dreptului la viață", „Breviar juridic". În plus, Almanahul vine cu contribuții dedicate culturilor arhaice, homeopatiei, ecologiei și medicinii, limbii romane, cooperativizării agriculturii etc. Prin semnăturile lui, (academice, magistrale și profesioniste) provenite de la savanți precum Al. Niculescu, S. Marcus, Cristofor Simionescu, Florica Dimitrescu, Pius Brînzeu, publiciști și scriitori cunoscuți precum C. Stănescu, M. Carantil, Marina Preutu, S. Cioculescu, I. Zamfirescu, Ilie Tănăsache, I. Erhan, „**Almanahul Scînteia**" aduce și certitudinea interpretării precise, a solidarității punctelor de vedere.

■ Inițiul „**Almanah Lumea**" (coordonat de Eugeniu Obrea) are viciciunea tematologică a revistei, colecționând evenimente senzaționale, știri de „istorie secretă". Astfel, întâlnim aici o publicistică bogată despre diplomația românească, „planeta Gutenberg" (un eseu despre mass-media), terorism, droguri, cinematograf și politică. Kamikaze, „arme secrete", activitatea lui N. Titulescu, scandalurile politice occidentale, teoria petrolului, „Dosarul Daltas" etc. Semnăturile lui Gh. Mihai, Cr. Popișteanu, Neagu Udroiu, Stelian Turlea, Adina Darian, Const. I. Turcu, N. Minei, Dumitru Constantin — savanți sau publiciști specializați în domeniul în care se exprimă — întăresc impresia de seriozitate a unei asemenea întreprinderi, care a pornit cu dreptul.

■ O elegantă tipăritură, devenită tradițională, este și „**Almanahul literar 1982**", editat de Asociația Scriitorilor din București, prin osârdia lui Mircea Micu și Mihai Cârciog, doi pasionați alcătuitori de almanahuri, buni profesioniști, abili cunoscători ai efectelor la lectură. Acest „almanah" vine acum cu soliditatea unor contribuții literare excelente, e o antologie de texte semnate, în chip majoritar de autori importanți, nu însă și fără culoarea paginilor de umor și de publicistică „vacanțieră". „Îngrijitorii" ediției au format secțiuni mici și le-au alternat; tipăritura nu e, de aceea, monotonă, s-au străduit să reprezinte „fenomenul" și mai puțin individualitățile, ne-au oferit surprize, publicând debutanți sau scriitori afirmați, cu contribuții inedite, aici, în alt gen decât acela obișnuit (Iulian Neacșu publică trei poezii de notație, sentimentale, dovada unui remarcabil talent liric, Francisc Păcurariu acum poet în metru folcloric, Ana Blandiana — prozatoare, Gabriela Negreanu — cu proză alegorică, Octavian Simu — prezentat ca poet).

Altfel, poezia e reprezentată de grupaje consistente semnate de Gh. Tomozei, Gh Pituț, Mara Nicoară, M. Beniuc, Virgil Teodorescu, G. Alboiu, Gr. Hagiu, Grigore Vieru, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, M. Micu, sau de apariții precum ale lui Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, Florin Mugur, A.I. Zăinescu, Cezar Ivănescu, Al. Andrițoiu, N.D. Fruntelată, M. Robescu ș.a.

Proza cuprinde pe Laurențiu Fulga, Fănuș Neagu, Marius Tupan, Florin Bănescu, Sorin Titel, Dana Dumitriu, Alexei Rudeanu, Ion Băieșu, Vasile Rebreanu, Dan Claudiu Tănăsescu, N. Frunculescu.

Publicistica, umoristică sau nu, vine cu producții ale unor autori de azi ca Mihai Stoian, G. Corbu, Dan Smântânescu, Al. Raicu, D. Cosma, H. Zincă, M. Sântimbreanu, A. Gog, V. [illegible], Celia Serghi. Prin secțiuni dedicate [illegible] unde remarcăm poeziile Ioanei Crăciunescu și [illegible] ciei Negoiță, traducerilor din literatura străină și „tinerilor poeți" de unde se detașează Petru [illegible] șan, Elena Ștefoi, Matei Vișniec, Traian T. [illegible] vei, Domnița Petri, „**Almanahul literar**" [illegible] tează imaginea lui de antologie a momentului rezumativă, ca o secțiune printr-o clipă literară. Fiind încă un succes al acestei „întreprinderi" [illegible] nu dă greș în întocmirea unor astfel de interesante culegeri.

■ Nici almanahurile literare propriu-zise nu rămân mai prejos, dovadă e „**Almanahul Convorbiri literare '82**", orientat către stilul „antologic", [illegible] profilat pe teme de istorie literară (nu, desigur, în exclusivitate). „Îngrijitorii" au repartizat [illegible] poezia, proza (mai puțină), eseuri, documente; poate că monotonia unor secțiuni ar fi [illegible] evitată. Totuși, așa cum este, „Almanahul" [illegible] conține și contribuții nu doar citabile ci și [illegible] zabile cu folos de către cercetător. În istoria [illegible] rară vin cu studii L. Dumbravă, Gh. Cățanu [illegible] Cătană, M. Burduja, nu totuși într-atât de [illegible] încât să fie apăsătoare. Poeziile cele mai [illegible] ni se par a fi cele ale lui Paul Balahur, [illegible] Codruț, V. Constantinescu, Nichita Danilov, [illegible] Romanescu; incisive și simpatice, eseurile [illegible] elei Gafencu (un nume care [illegible]) temeinic, cu un stil auster da[illegible] și acelea semnate de Adrian [illegible] G. Ilisei, ca și proza excelentă [illegible] într-o secțiune S.F., alături de [illegible] și Iosif Naghiu.

„Almanahul" reproduce pagini [illegible] a „Convorbirilor", amintiri de [illegible] Cernea, I. Grigore, interesante [illegible] știri noi. El mai conține pub[illegible] rent, pagini de umor (paro[illegible]) menționăm de onoare pentru Gh. [illegible] eminent, din a cărui activitate almanahul [illegible] un material cantitativ enorm. Mai multe [illegible] lități (străine și autohtone) cresc interesul [illegible] a-l ademeni fără discuție pe cumpărător.

■ Ilustrat în gustul revistei, „**Almanahul [illegible]**" având parcă și același corp de literă și [illegible] ginație interesează literatura nu doar prin [illegible] ța semnăturilor unor scriitori precum Mircea [illegible] rin Șandru, Petre Ghelmez, V. Kernbach, [illegible] rescu, Sanda Faur, cât și prin eleganța [illegible] atingătoare de literatură (reproduceri [illegible] Iorga, o „fișă" a scriitoarei Ileana Vulpescu [illegible] ideea de a face monografia femeii în [illegible] cultură, este remarcabilă, ca și informațiile [illegible] te) despre „bucătăria dacică", utile viitorului romancier istoric.

■ „**Almanahul Magazin**" vine cu deja [illegible] tradiție și acest profesionism, știutor [illegible] succesului, se observă de îndată: teme [illegible] articole pasionante, „Descoperiri de seamă ale [illegible] heologiei românești", „file din aventura [illegible]" (ocupându-se de prioritățile românești), [illegible] de „savanți români", noutățile despre an[illegible] ză, paradoxuri ecologice, maladiile lui [illegible] și Bacovia, „enigmele triunghiului Bermudelor", „afiraitul transatlanticelor" — sânt numai titluri de interes, dintr-un sumar mult mai [illegible]. Prin contribuția unor publiciști precum Gh. [illegible] tescu (un campion al acestui almanah, cu [illegible] scris, aproape jumătate), Arcadie Percek, Corneliu Șova, Lucia Manolescu, „Almanahul Magazin" se dovedește o apariție prețioasă, de adevărată lectură a „loisir"-ului.

■ Mai pitoresc, având în vedere și dosenii de unde a ieșit, este „**Gong '82**", almanahul revistei „Teatru". Nu însă și mai puțin valoros [illegible] (un colegiu de teatrologi cunoscuți au combinat bine ideea de antologie (culegând creații originale strecurate la un loc) și de publicistică [illegible] de divertisment, potrivită teatrului, care întreține aceste simțăminte. Adevăratul eveniment al [illegible] antologii deghizate e publicarea unor piese inedite (semnate de Al. Sever, Tudor Popescu, D. Solomon, Radu F. Alexandru), și a unor traduceri [illegible] O'Casey, Dario Fo, E. Kishon, A. Campanile) [illegible] se tinde aceasta, un număr de [illegible] trina Coroiu, M. Ghițulescu, Florica Ichim), [illegible] regizori și actori (V. Moisescu, D. Cernescu, [illegible] Popescu, Silviu Stănculescu, Alexa Visarion [illegible] cu eseuri, memorialistică, foi de jurnal de căutare din a căror lectură cititorul are o materie de studiu cuprinzătoare la îndemână; spre a numai vorbi de câteva „portrete, interviuri, mărturii" ce-ar susține interesul spectatorului avid și de cunoașterea actorului în culise. Un grupaj de versuri, foarte interesante, semnate de actori (unii poeți cu activitate susținută) aduce un aer insolit în acest „almanah" vivace, pitoresc, colorat. Ana Crăciunescu, Dinu Ianculescu, Tina Ionescu, Stan Radoff, Mircea Șeptilici, Angela Chiuaru, Vorla Dobre, Ion Lucian, Radu Dunăreanu, C. Poș. În total, „Gong '82" poate fi considerat, fără dubiu un „almanah-eveniment".

AS.

REVISTA REVISTELOR

„Revista Română" nr. 10-11-12

● Numărul 10—11—12 pe 1981 al „Revistei Române" — lunar de cultură care apare în limbile franceză, engleză, germană și rusă — este consacrat în cea mai mare parte unui fenomen dintre cele mai controversate ale acestui secol: avangardismul literar și plastic românesc. Printr-o masivă selecție de texte (poezie, proză, prozo-poeme), revista oferă un eșantion semnificativ de literatură avangardistă românească, sub semnătura celor mai talentați și zeloși propovăduitori ai ei: de la primii ei reprezentanți — Urmuz, Ion Vinea, Tristan Tzara, B. Fundoianu, Ernest Cosma, Sașa Pană, Ilarie Voronca, Stephan Roll (Gh. Dinu) până la Virgil Gheorghiu, Tiberiu Iliescu, Constantin Nisipeanu, Geo Bogza, Tascu Gheorghiu, Virgil Teodorescu, Gherasim Luca, Gellu Naum, Paul Păun, D. Trost, Mihnea Gheorghiu și Geo Dumitrescu. Sectorul literar este întregit de câteva studii menite să reliefeze caracteristicile acestei mișcări. Astfel, Eugen Simion comentează „paradoxurile avangardei", Ion Pop încearcă o „definire a avangardei", Valentin F. Mihăescu pune suprarealismul în ecuația „contextelor și interpretărilor", iar Dan Grigorescu — analizând avangarda artistică românească (principalii ei susținători: pictori, sculptori și graficieni) — îi distinge „caracterul militant". Câteva „sugestii pentru un dicționar al avangardei literare românești" oferă Constantin Crișan, iar Constantin Prut schițează o serie de „portrete în evantai", un mic dicționar al artiștilor avangardiști români (C. Brâncuși, Victor Brauner, Vasile Dobrian, Marcel Iancu, Hans Mattis-Teutsch, M.H. Maxy, Aurel Mărculescu, Corneliu Mihăilescu, Dimitrie Paciurea, Milița Petrașcu, Alexandru Phoebus, Lascăr Vorel, cu ale căror lucrări, dealtfel, se ilustrează numărul. În fine, Vladimir Udrescu desenează profilul „avanposturilor avangardei", adică al celor mai reprezentative reviste care au susținut programele avangardismului autohton („Contimporanul", „75 H P", „Punct", „Integral", „Urmuz", „unu", Alge", „Meridian"). Iar Artur Silvestri examinează fenomenul din perspectiva prezentului.

Această primă secțiune a numărului se continuă cu un capitol dedicat centenarului Eugen Lovinescu, în chip necesar și firesc, întrucât marele critic a fost un neobosit „promotor al spiritului modern", cum își intitulează studiul său istoricul literar Dumitru Micu.

Rubrica permanentă „Dialog-Contacte" inserează câteva opinii exprimate de unii participanți la al XVI-lea Congres internațional de istoria științei și la Simpozionul internațional „Oamenii de știință și pacea", care au avut loc la București. Tot aici se publică și păreri despre al treilea Colocviu româno-englez de istorie, ale cărei lucrări s-au desfășurat la Iași, un interviu cu esteticianul, istoricul și criticul de artă Giulio Carlo Argan despre „artă și societate" de Smaranda Bratu-Stati și câteva „precizări privind istoria românilor reflectată în publicații de peste hotare" de Lucia Bârzu. La aceeași rubrică, Grigore Constantinescu trece în revistă ediția a IX-a a Festivalului „George Enescu", iar Viorel Cosma își continuă „Dicționarul interpreților muzicale".

Cronica de carte are în obiectiv „o nouă istorie a originilor" (comentând „Etnogeneza românilor. Fondul autohton, traco-dacic și componenta latino-romanică" de I.I. Russu), rămânând ca „Jurnalul de lectură" să comenteze, în cea mai mare parte, titluri dedicate fenomenului avangardei.

Pe după Maiorescu

● Între textele care conțin efecte involuntare, chiar comice, se înscrie și articolul **Competiție și valoare** publicat de G. Dimisianu în **România literară** (1 / 1982). Articolul încearcă un răspuns la masa rotundă din **Luceafărul, Ierarhiile de valoare și falsa exigență critică**, ocolind orice exemplu de falsificare a ierarhiei valorice. În intenția de a fi doctoral, G. Dimisianu produce în chip instructiv această frumoasă frază: „Autonomia esteticului, ne învață G. Dimisianu, nu este un steag pentru naivi, ci este deviza — dacă-mi îngăduie să-i amintesc (lui Mihai Ungheanu, n.n.) — sub care a luptat Maiorescu pentru a-i impune pe Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici". De ce s-o fi refugiind G.D. în epoca lui Maiorescu, atunci când discuția era ancorată în cea mai strictă actualitate? A preferat-o Maiorescu pe Rodica Iulian prozatorilor de valoare de azi? A proclamat Maiorescu pe M. Cărtărescu drept mântuitorul poeziei române? Este Maiorescu cel care nu vede ce cuprins și ce adresă are masa rotundă despre **Ierarhiile de valoare și falsa exigență critică?**

Refugiul lui G. D. după statuia lui Titu Maiorescu, expresiv, dealtfel, mărturisește credința primitivă în spațiile tabu. În Jules Verne pe care desigur l-a citit și G.D. și care poate fi — de ce nu — chiar și inspiratorul acestui gest, există istoria unui ins urmărit care se salvează într-un templu care e un spațiu tabu. Regretăm că masa noastră rotundă produce asemenea reacții. Pititul pe după statuile sacre nu poate constitui însă un răspuns acolo unde vorbim de chestiuni mai pământești cum sânt actele critice apropiate și pe care G. D. le putea culege cu ușurință din revista pe care o ilustrează și nu din epoca **Junimii**. Din câte știm, nu revista **România literară** (de astăzi precizăm) i-a tipărit pe Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici ci **Convorbirile literare**, (precizăm: cea de altă dată, pentru a nu se produce iarăși confuzii).

Situația prezintă totuși un avantaj pentru G.D. Ajuns în teritoriul sacru, va afla desigur mai multe despre Titu Maiorescu decât cele pe care le scrie în articolul **Competiție și valoare**. Va afla, de pildă, că Maiorescu n-a scris pe larg decât despre Eminescu și Caragiale și că textele pe care criticul Junimii le-a închinat lui Creangă și lui Slavici ne rămân pentru moment necunoscute. Impunerea acestor doi mari scriitori este opera generațiilor următoare de critici. N-avem însă ce-i face! G.D. ne comunică catedratic că Ion Creangă și Ioan Slavici au fost impuși de Titu Maiorescu. Dar ce are de a face Maiorescu cu falsa exigență în critica literară de astăzi? Ascuns după statuia lui Titu Maiorescu, G.D. nu ne-o spune. Dar de acolo trebuie să iasă, ca Zalmoxis după [illegible] și atunci oracolul va vorbi. [illegible] va fi având a face Maiorescu [illegible]?

G. Pană și Gh. Lambrior

„Viața militară" nr. 11/1981

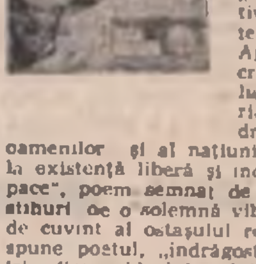

Înscriindu-se cu remarcabilă promptitudine în acuta problematică social-politică și moral-umană la zi, sumarul recent apărutului număr din **Viața militară** se deschide cu articolul editorial semnificativ intitulat „Răspunzând noii inițiative de pace a președintelui Nicolae Ceaușescu, Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste, poporul român se ridică hotărât în apărarea dreptului fundamental al oamenilor și al națiunilor — dreptul la pace, la existență liberă și independentă". „Cuvânt de pace", poem semnat de Adrian Mierlușcă, în stihuri de o solemnă vibrație, se face purtătorul de cuvânt al ostașului român care, cum inspirat spune poetul, „îndrăgostit de-al țării orizont", își afirmă idealul nobil al apărării liniștii și efortului constructiv în care este angajat întregul nostru popor. Aceleași arii tematice de nobilă inspirație civic-patriotică, umanistă, se înscriu și poemele semnate de Florentin Popescu („De veghe țării"), Valeriu Pricină („Eroul visând"), Nicolae Dan Fruntelată („Dedicație", „El n-aveau timp", „Peisaj", „Soldatul", „Bălcescu privind Ardealul"). De altfel, și de data aceasta, confirmând o tradiție bine consolidată, **Viața militară** face loc unui extins evantai de rubrici cu conținut literar artistic și cultural „Vitraliu" (Valentin Silvestru), „**România pitorească**" (Toma George Maiorescu), „Scriitori și cărți" (colaborează Mircea Iorgulescu, Aurel Martin, Nicolae Ciobanu, Nicolae Mărgeanu și Eugen Fulcu). De real interes documentar și, fără îndoială, deosebit de instructive sânt evocările „Mărturii milenare" de Radu Theodoru, „Vocația și talentul" de Ioanid Romanescu, „Vlaicu-Vodă — iscusit strateg militar" de Ion Cupșa și „Lupta din Afincuri" de Nicolae Minei. În „Jurnalul meu", Nadia Comăneci a ajuns la a unsprezecea secvență. „Primul" 10 din istoria olimpiadelor".

PATRIA PĂCII ȘI ZIDIRII

Meditație în pragul anului nou

La început visam că sînt între voi, era
dimineață — peste
colinele noastre ninsese din abundență.
Copacii purtau
autentice veșminte de miri. Vom avea un an
bun, un an
fără vînt, l-am auzit pe tata șoptind.
Sub poighița subțire de gheață lîntăinile
murmurau
ca în copilăria noastră colinde. Erau atîția
oameni la
porți adunați — aș fi vrut să le spun, aș li
vrut să-i
întreb : Cum vă simțiți ? Ce mai faceți ? dar
m-am sfiit
negăsind cuvintele pe măsură.
Dinspre munți sunet de corn învăluia valea
noastră încet
vînători de mirosme încă suiau șiptiș
amintiri din anul
care a fost. Trebuia să-i opresc doar o
secundă în prag
trebuia să mă-ncumet cu ei către-o ardere
nouă,
pe potriva anului ce se anunță.
Să ajung, iată, am tăiat orice hotar între
promisiune
și gest. Am renunțat la mici, familiare,
îndeletniciri
știind că doar a fi între voi rămîne cea mai
de seamă
menire. Am lăsat marele oraș cu freamătul
și tramvaiele
pentru a poposi încă o dată în lunca.
Era în preajmă un vad, mai era și o punte —
acum cîmp
cît vezi cu ochii cîmp, neatîrnîță perdea de
barangic mișcător,
sub care respiră semințele. Cad de obeseală
ca un copil după
atîta alergare. Mai odihnește-te, zice tata,
în vreme ce mama
albită și ea duce un smoc de fîn berbecului...
Vă privesc, vă aud, vă ascult, e tîrziu sau e
devreme
nu mai știu, la cumpăna dintre ani încă
ninge și cerul muzical
se așează peste lucrări. Va trebui să începem
un gînd altul
care să ne fie ca o lumină, punct de sprijin
și semn. Va trebui
să stăruim mai mult împreună
și în mustul zăpezii să ne revedem tineri —
și de ce nu ? —
mai înțelepți.
Copiii noștri au datoria să deprindă aceste
căi
și aceste porunci, mai aspre uneori, vor
înțelege
tîlcul atîtor priviri dinspre părinți trudit
descinzînd
Dar ninge, auziți, prieteni, cum ninge, să
ridicăm
un pahar cu vin roșu în cinstea acestor
ninsori și-n cinstea
săniilor care aleargă trase de caii amintirii
pe luciul înalt
al colinei.
Dacă veniți la Moldova măcar un ceas
rămîneți în
preajma acestor munți atît de bătrîni și
liniștiți și acestor
colinde. Vă vom destăinui întîmplări viitoare
și mai ales înțelesuri fără de care grădinile
n-ar da flori în primăvară
îndultă acum, la începutul Anului Nou.

George Chirilă

Pahar cu ghiocei

Eu vă urez cu-acești nămeți de vată
Să vă aline zările din pleoape
Și-n calmul lor extaz o stea curată
Să se reverse-n voi cu dor din ape.
În simburii odăilor tăcute
Îmbrățișați-vă și fiți copii
Să fie pace-n cîntec ; pe redute
Se vestejească urs, zeul gri ;
În lumea ce aspiră-n fiecare
Așteamă Anul Nou doar ghiocei
Fraternelor iubiri. Să fie soare
și bucuria care-aduce mieii...
Închin paharul plin cu prietenie
Știuți mai prieteni și acei
care veți fi : Mulți Ani cu bucurie !
Închin cu voi un gînd cu ghiocei !

Eugen Evu

Parlando rubato

— amintiri din război —

Era curent în casa noastră
Ne trăgea curentul în satul nostru
Trăgea curentul în toată țara
Trăgea curentul în toată Europa
Era curent pe-ntregul Pămînt
Era curent în sistemul solar
Toată galaxia noastră stătea în curent
Vuia curentul prin sufletele noastre :
Gioanțele își uitară deschise
Ferestrele morții.

Bartis Ferenc
În românește de Dim. Rachici

Iubire și pace

Să poți cunoaște
Pămîntul
Lumina lui interioară
Forța
Din care răsare grîul
Inima
Și marele sărut al zilei
Să poți
Intra în grijile lui
Să poți
De-cifra indemnul de-a merge
Prin faptă
Prin cumințenie
Prin zămislire și coapte vieți
Prin duhuri alcătuind măsura
Să poți
Să fii Timpul timpului tău
Și Vremea menită ție
Cu omenească privire peste vreme
Să poți
Cunoaște Omul
Nu-ți trebuie moarte
Ci mare și nesfîrșită iubire
Ci iubire și pace.

Ion Vergu Dumitrescu

Ion Pană : „Copiii păcii"

Neculai Constantin : „Constructorii de hidrocentrale"

Iluzii false

asemenea unei cîrtițe uriașe
ne îngropăm
sub pămîntul acoperit cu păduri
ne clădim
un adăpost antiaerian
cu pereți masivi din beton
îmbrăcați în invelitori de oțel
și suntem ferm convinși
că-n felul acesta
n-o să ne atingă
razele încărcate cu atomi

doar un singur lucru uităm
dragi ingeri păzitori
intrarea
în adăposturile antiaeriene
e strict interzisă

Nikolaus Berwanger
În românește de Petre Stoica

Pămîntul ca un timp omenesc

Unii au declanșat războiul
alții l-au suferit
din ura și patima lor
ne-am născut noi
neștiutorii de război

Nu ne-au țiuit bombe pe la urechi
doar muzică folk
nu ne-am ocupat fața cu măști
și pete de sînge
doar cu zare —
hectare de celuloză
ținînd loc de pace

Noaptea într-o pădălnică liniște
visăm același coșmar —
pămîntul ca un trup omenesc
al cărui halat alb
(albul grav al incertitudinii)
e prins doar cu ace

Passioaaria Stoicescu

Darul inimii

Din inimă luați-mi fiecare
Cîte-o bătaie tainică de-a ei,
Primiți-o într-o dulce-mbrățișare,
Ca semn al păcii cu senin temei.

Mi-e inima izvor de apă vie
Și miez al unei calde amenii,
Crescuta-aici, pe plai de România,
Ce-n pace-și rostuiește temelii.

Îmi este inima aprinsă floare
Și leagănă de vis rodesc în ea,
Luați cîte-un vis voi, oameni, fiecare,
Și-n el un dor de pace veți afla.

Din inimă-mi luați pe-ndestulate
Cîte o taină, cîte-un vis senin,
Că-n ea le țin ca-ntr-un sipet pe toate
Și păcii și luminii le închin.

Viorel Cozma

Vrerea noastră

Vrerea noastră e ca Pacea să domnească
peste toate
Să triumfe pe planetă bunăstarea tuturor !
Vrem popoarele să-nalțe steaguri mari
de libertate
Cu emblema năzuinței și independenței lor.

Dacă solul Terei astăzi geme de atîtea arme
Și în multe părți de lume moartea seamănă
oroi
Veghea-naltei conștiințe a popoarelor nu
doarme
Condamnați vor fi la moarte cei de moarte
doritori

Precum pomii primăvara omenirea
să-nflorească
Facă-se din puști și tunuri strune pentru
noi viori.
Mina gîndului războinic firea s-o prefacă-n
iască
Viața să-i închine Păcii continente noi de
flori

Oameni fără omenie buimăciți de-navuțire
Voi ce credeți încă-n bombe cu atom
nimicitor
Mai umblați pe la bugete, faceți dreaptă
împărțirea
Și nu arme pentru moarte din sudori
de muncitor.

Noi dorim ca naiul țării și mai vesel
să răsune
Peste sesuri, peste dealuri și ținutul carpatin
Marea noastră, noi vapoare, inspre porturile
lumii
Să ne ducă Tricolorul sub al Păcii cer senin

Vrerea noastră e ca Pacea să domnească
peste toate
Să triumfe pe planetă bunăstarea tuturor !
Vrem popoarele să-nalțe steaguri mari
de libertate
Cu emblema năzuinței și independenței lor.

Constantin Atomii

Țara văzută de tineri scriitori

Cetatea ca o crisalidă: Sighișoara

Cine nu e prizonierul propriei sale [illegible]? Dar nu oricine, cred, este și captivul unui singur peisaj. Îmbibat de forma și aromele cîmpiei cu un fruct fraged de mucul aerian al întregii livezi, trupul meu trăiește un deliciu perplex ori de cîte ori trebuie să-și măsoare existența cu altă mamă decît cumpăna de acasă. Spațiul natal respirat dincolo de voință s-a macerat în nervi și în sînge și, la răstimpuri, distilează dorurile și visele noastre în alcoolul gradat al cuvîntului: Poezia. Cumpăna, înainte de a fi o geografie, e o suprapunere de infinituri. Pămîntul, netezit de vreo zestate carteziană, trage la el cerul într-o geologie magnetică. De la dreapta la stînga privirea nu are nici cum să urce, nici cum să scoboare: orizontul neîulburat este imaginea însăși a unei vehemente asoeze. Un pictor va trăi în cîmpie doar din mila timpului: aflînd a culorilor cerului și plantelor, a luminii. Iar poetul va [illegible] sufletul în imensa colectivitate virginală a ierbii. Am ținut să refac mental acest tablou natal pentru a vă închipui mai ușor cum arată un om al cîmpiei: o verticalitate trufașă. Între el și cer nu se interpun decît gîndurile sale, dar această mediere e liniștitoare, atîta vreme cît gîndurile unui singur om sînt mai înalte decît oricare văzduh. Această trufie înnăscută a mea ca ax gînditor între pămînt și cer se face bucuroasă mică atunci cînd trec în Ardeal. Aici văzduhul e un flăcău năzdrăvan care se dă peste cap de șapte ori cale de șapte poște și devine cînd deal, cînd pădure, cînd cetate, vale și podiș. Ați observat? Dealurile ardelenești au ceva reflexiv în ele, de parcă ar fi spinările multiplicate la număr și scară ale Gînditorului lui Rodin! Pe un asemenea pămînt, ființa mea solară și vorbăreață devine fără de voie atentă și încurcată în preacuvinte. Există un oraș unde pînă și aerul are stil: Sighișoara. Cetatea Sighișoarei, la acel ceas de cumpănă cosmică între toamnă și iarnă, cînd zidurile de piatră capătă finețea mătăsei și bunătatea catifelei. De obicei, o cetate e o răsuflare împietrită, absolut ponderabilă a istoriei. De data aceasta, într-o amiază de noiembrie generos, cetatea Sighișoarei mi s-a părut ca o crisalidă cu o clipa înaintea zborului. Dacă s-ar fi hotărît pentru plutire, clipa aceasta de vis trăit m-ar fi surprins un suflet curat: oamenii care urcau treptele de lemn sore turn mi se păreau a fi siluetele unor crini.

În realitate, simțămîntul trăit atunci pe străzile de sus ale cetății, în turnul medieval, nu-și găsește nici acum echivalența verbală. Sufletul meu bîjbîie copilărește în sfera acelei amintiri ca într-un vis. Există locuri și clipe care refuză, ani după ani, să se dăruie logosului la prima chemare. Voi găsi cîndva cuvîntul cheie cu care voi deschide cetatea acestei stări de suflet care este Sighișoara. Deocamdată, am aflat un oraș. Cîndva am să-l întemeiez cu verbul, am să-l ofer un viitor al meu și al lui. Voi chema piatra și va veni, voi ridica arbori, voi tăia străzi în pantă și le voi proiecta de orizontul cel mai sigur. Voi popula străzile cu făpturi omenești și le voi arunca în întîmplări pe măsura inimii lor. Într-un colț al cetății veți putea vedea un bărbat numărînd frunzele căzute ale unui stejar. Dacă voi mai avea puțină forță după ziua creației, asta voi face: voi număra frunzele roșii ale unui copac din Sighișoara. Și va fi toamnă.

Patrel Berceanu

Tînăr țăran în week-end

Ei au coborît voioși din autocarul lor albastru, marca Skoda, au străbătut rapid pajiștea de lîngă parcare, unde mirosea a mititei și era coadă la bere, au traversat stațiunea și și-au lăsat bagajele la cele două vile de la poala muntelui Răchitaș în care se stabilise că vor fi cazați în acea seară de la jumătatea lui mai. Cînd au revenit, peste un sfert de oră, în centrul stațiunii, frumusețea lor părea și mai proaspătă. Contrasta, adică, cu aspectul general al celorlalte grupuri de turiști care, imediat ce coboriseră din autocarele pline de praf, se înghesuiseră pe aceeași pajiște din dreapta restaurantului, întinseseră pătturile și se apucaseră să mănînce sub fumul dens al grătarului.

Fetele, care alcătuiau de fapt majoritatea grupului, fie că erau în blugi, fie că purtau pantaloni subțiri strînși pe glezne sau rochițe ușoare de pînză topită, dădeau impresia că știu ultimul cuvînt al eleganței atît în îmbrăcăminte cît și în mișcări, gesturi, exprimare. Cei cîțiva băieți păreau niște atleți ieșiți la plimbare la cîteva ore după concurs, adică după ce trecuseră pe la dușuri și avuseseră timp să și doarmă. Se lăsa seara. Verdele din ce în ce mai închis al poienilor de lîngă Club se armoniza cu sporovăiala lor tinerească.

Abia după ce au intrat în cantină am aflat cine sînt. O clasă a douăsprezecea de la liceul economic din Tulcea.

Dirigintele lor, sosită mai devreme, cu Dacia, împreună cu familia, îi laudă că sînt copii buni, le place să muncească, sînt veseli și frumoși. Toți vor să dea examen de admitere la facultate. Cei mai buni din clasă sînt doi, la egalitate : fetița ei de acolo cu părul lung, Cati, care vrea să dea la A.S.E. și băiatul ăla cu sprîncene stufoase, Mitică.

— Și Mitică la ce facultate ar vrea să încerce ? — întreb.

— Întrebați-l dumneavoastră ! — spune dirigintele cu un zîmbet enigmatic care se răspîndește rapid și pe fețele celorlalți. Mitică tocmai se apropia și el, așa că, după ce facem cunoștință, chiar îl întreb.

— Deocamdată n-o să dau la facultate — spune el foarte serios — mă întorc la mine în sat, la cooperativizatu C.A.P.-ului.

Dintre toți cei prezenți (treizeci și două de fete, cinci băieți, dirigintele și șoferul autocarului) eu par să fiu singurul care-l crede. Cum adică, îți spun probabil ceilalți, el, cel mai bun din clasă la toate materiile să nu încerce și el la facultate ? Un fel de conspirativitate se naște între mine și el din această cauză. Ieșim cu toții, ne mai plimbăm o vreme pe alei, apoi intrăm în Club să vedem „Dallas. Ewing oil company". Mie mi se pare o prostie să faci într-o zi 400 de kilometri în autocar, din Deltă pînă în munții Vrancei, ca să te închizi apoi într-un club cu podelele mirosind a motorină și să te uiți la un serial fisiit. De data asta e rîndul lui Mitică să fie singurul care-mi dă dreptate. Ieșim în fața Clubului, stăm pe iarbă și privim stelele, care, cum știți, la munte se văd mari cît pumnul, nu ca la

Geta Mermeze :
„Pe drumul luminos al păcii"

București, cît un capac de sticlă de bere. Mai vorbim.

Îmi spune că la el în sat C.A.P.-ul merge așa și așa, dar ce e mai grav (și atenția mea crește brusc, ce-o fi grav pentru băiatul ăsta care pare așa de împăcat cu sine?) e că simbăta și duminica satul pare pustiu. „Nu se mai face horă de mult, a dispărut orice animație ! Păi, cînd eram eu mic mă luau țîncăii cu ei și mă duceam ; ce veselie era, ce cîntece, ce jocuri ! Acum se mai string cîțiva pe la bufet, se mai și bat cînd se îmbată și atît. Te uiți cîteodată pe uliță și nu vezi pe nimeni. Pustiu, parcă-i mort totul. Pămîntul ăsta trebuie iubit și el !"

Sînt desigur surprins într-un mod plăcut de complexitatea gîndirii acestui țăran tînăr dintr-un sat cu „nume de rezonanță istorică", cum sînt, de altfel, multe sate din Dobrogea.

Mă întreabă apoi dacă am citit „Cel mai iubit dintre pămînteni". Nu știu prin ce asociație de idei i-a venit să mă întrebe asta, dar îmi place să-l aud pe Mitică rostind în contextul dat numele acestui mare scriitor român care l-a iubit pe țărani aproape pînă în ultima clipă a vieții sale. Îi reproduc din memorie cîteva propoziții din Marin Preda :

„Pun ziarul jos (Le Monde) și mă frec la ochi. Care va să zică țăranii vor dispărea, iar agricultura va avea un cîștig de randament. Cu alte cuvinte, țăranii au devenit o piedică în calea randamentului în agricultură ! Colosal !"

Și tocmai cînd mă gîndesc că existența lui Mitică și a altor tineri țărani îmi dau dreptul la o parafrazare a lui Marin Preda (de ce „Imposibila întoarcere" ? Mai bine „Imposibilul dezastru" !) colegii lui Mitică au terminat de văzut serialul și ies, zgomotoși, din Club.

Nu sînt ei oamenii care să meargă la culcare la ora zece seara într-o atît de frumoasă simbătă de mai, dar nici nu primesc cu bunăvoință ideea cuiva de a face un foc sub cerul liber. Găsesc pînă la urmă pe cineva care să le lase deschisă o sală a Clubului, aduc un casetofon din autocar și dansează. Băieții sînt cinci cu toții, așa că mai dansează și fete cu fete. Desigur că eu nu știu ce fel de relații sînt între ei, nu știu cine pe cine iubește în tăcere, cine cu cine își aruncă ocheade, ce strîngeri secrete de mînă au loc sau ce întîlniri se stabilesc pe șoptite. Poate că în timp ce eu îi privesc descumpănit se nasc pasiuni sau sînt rănite orgolii, poate pentru unii din ei seara aceasta petrecută într-o sală neîncălzită a Clubului va fi o amintire de neșters, dar ceva ca o tristețe plutește în aerul îmbîcsit și în muzica engleză care o urlă casetofonul. Mitică însuși e invitat la dans de tovarășa dirigintă. Aerul lui mucalit sau volumul considerabil și mișcările nu prea pline de grație ale dirigintei sau toate la un loc stîrnesc o furtună spontană de aplauze.

A fost, desigur, pentru ei toți, o excursie plăcută.

Mircea Nedelciu

Cum se vede țara de la Români la ora amiezii

Călătoream, cu mai mult timp în urmă, într-un tren de noapte. În compartimentul de clasa a II-a nu se mai afla decît o familie de bătrîni ; un moș și-o babă, m-am gîndit eu fără să vreau, prea îmi apăreau zugrăviți ca într-o poveste de demult, din apele copilăriei. Un timp ne-am drămuit unii pe ceilalți, din priviri. Apoi bătrînul a început să vorbească — să mi se adreseze, de fapt — firesc, așezat, fără grabă, dar mai ales apropiat și tainic, de parcă s-ar fi adresat unui prieten vechi ori, în cel mai rău caz, unui vecin de-acolo încotro se îndrepta el acum. Trenul tăia cîmpiile nopții cu zgomot mare pe dedesubt, iar moșul așeza pe deasupra plasă blîndă de vorbe, împunsă ici-colea de cîte un sughiț. „Mă pomenesc cei de unde-am plecat" — trăgea el concluzii filozofice — „Ori ăștia, care m-așteaptă acasă". Venea din Bărăgan, fusese să-și vadă o fiică măritată acolo, iar acum se întorcea acasă, în comuna Români din județul Neamț. „V-ați oprit și-n București ?" — zic eu, gîndindu-mă încă la orașul din care abia plecasem, la ritmul vieții sale tărăgănat, impresionante. Da, văzuse și Capita'a, dar se pare că nu-l impresionase foarte mult. Om al munților, se minunase mai mult de întinderile nesfîrșite ale Bărăganului. Și, m-am întrebat atunci, dacă nu cumva, pentru el, Capitala înseamnă Românii ?

Ne-am despărțit cu urări de bine și invitația de a-i face o vizită acolo, în Capitala lui, la Români. „Întrebați de mine, zice, am un fiu profesor, este și director de școală, eu sînt dulgher și zidar, am făcut multe case. Nu se poate să nu mă găsiți" — adaugă și rostește și-un nume, pe care, mărturisesc, cu părere de rău, după un timp l-am uitat, și nici nu-l însemnasem undeva anume. Am reținut însă invitația bătrînului, și iată-mă în acest miez de toamnă adîncă în comuna Români, iscodit de o întrebare păstrată încă de la întîlnirea din tren : **Cum se vede țara de la Români ?**

★

Trebuie să spun, mai întîi, că oricîte investigații am făcut, n-am reușit să-l descopăr pe bătrînul din tren. „Avem un director, e drept, Neculai Șerban — mi-au spus oamenii — dar tatăl său nu este dulgher, este țăran cooperator. Avem și-un zidar, Vasile Cuptor, dar fiul său nu este director și nici profesor, este învățător". Împreună cu oamenii am bătut cu gîndul satul de la un capăt la altul, dar n-am izbutit să aflăm identitatea exactă a moșului. Ceea ce n-a împiedicat rostul invitației și-al întrebării: **Cum se vede țara de la Români?**

★

Cum se vede țara de la Români — la ora amiezii. Zic ora amiezii, pentru că amiaza este vîrsta țării ; adică acea vîrstă a plenitudinii și puterii, a afirmării și împunerii, a răsăriteei.

Dar amiaza este și momentul în care familia se strînge toată, la masă, tatăl cu copiii lui alături sub privire — și chiar dacă unii dintre copii nu-i sînt alături, viața i-a împrăștiat spre alte locuri, el tot îi vede, îi simte lîngă el. Și tatăl-bătrînul își întreabă fiii ce-au făcut pînă la jumătatea zilei : pe fiecare în parte îi întreabă. Cum își justifică el masa aceasta de amiază, cu ce fapte s-au însoțit pînă la acest moment de răscruce al muncii, al vieții lor ? Iar fiii răspund ; de-aici, de lîngă bătrîn ; de-acolo, de unde sînt ei acum, în țară. Sînt întrebați, la această oră a amiezii, de către bătrînul lor, tinerii Gheorghe Aldea și Dumitru Aldea, și Constantin Cupfer. Iar ei răspund cum de cu zori au urcat pe tractoare, au arat și mărunțit pămîntul, au pus orz și grîu sub brazdă, și masă verde pentru animale. Bătrînul dă mulțumit din cap, rupe pîinea în părți egale și cu toții încep să înfulece din blidul fierbinte de pe masă. La masa bătrînului Vasile Cuptor vine cu răspuns fiul său, Vasile Cuptor, învățătorul : și el aduce vorba despre faptele din cîmp, unde el și elevii lui au dat ajutor la strînsul cartofilor. Acolo, în cîmp, s-au aflat și directorul Neculai Serban, și dascălii Mihai Nedelcu, Gheorghe Barbălată, Constantin Bors, cu toții mulțumindu-și bătrînii părinți, rămași să vegheze la bunele rînduiele ale firii. Ion Andrei și-a chemat și el copiii la **masa de amiază** : și deși ei n-au putut veni, au răspuns totuși la apel în inima bătrînului, care de pe unde se află — muncitori, profesor, student. Și, desigur, la apele amiezii răspund și fiii **mosului** din tren, chiar dacă nu i-am mai putut afla identitatea precisă — sau poate tocmai de aceea. Pentru că, la această oră, țara la Români arată ca țara Țară : peste tot se pune masa de amiază — și nicăieri nu se mănîncă pîine nemuncită.

★

...La ora amiezii. Dar ce se mai vede după aceea ? După aceea, adică după amiază, se vede **viitorul**. Viitorul țării. Fiindcă viitorul comunei Români nu poate fi altul decît viitorul României. Viitorul pe care-l vor clădi nepoții mosului din tren, nepoții tuturor celor care acum și-au chemat fiii, cu răspundere, la masa de amiază. Și s-ar putea vorbi mult despre viitorul comunei Români, despre viitorul țării. Despre ce-și propun oamenii să facă spre binele lor, spre binele țării. Mă voi păstra însă în limitele unei anchete inopinate, mai exact sous ale unei singure întrebări — **Ce vrei să devii, și de ce ?** — adresată unor școlărițe, patru la număr, în drumul lor de întoarcere spre acasă. Transcriu cuvînt cu cuvînt. Mîndrilă Doina : „Eu vreau să mă fac muncitoare, așa cum am văzut eu în fabrică la Buhuși". Lucia Românescu : „Eu vreau să mă fac asistentă medicală, să am grijă de sănătatea oamenilor". Aldea Iuliana : „Eu vreau să mă fac educatoare, să-i învăț pe oameni să iubească pacea și să spună poezii". Oustu Didina : „Eu vreau să mă fac telefonistă, să dau telefoane lumii și să-i spun cum trăim noi aici, la Români".

Modeste, emoționante răspunsuri. Dar cît de semnificative. O clipă am avut senzația că am în față imaginea unei geniale picturi naive.

★

...Și totuși nu-mi lese din memorie imaginea acelui tren de noapte, cu bătrînul care se întorcea acasă, în Capitala lui, la Români. Printr-o coincidență, numele acelei comune este numele nostru, al tuturor. El ne reprezintă pe toți : noi toți sîntem români ; noi toți sîntem, putem fi, într-un anume fel, fiii mosului din tren. De aceea, ori de cîte ori scriu despre oameni mă gîndesc la Capitala de suflet a mosului aceluia. Pentru că, dintotdeauna, vin românii spre Români și pleacă de la Români spre români.

Ion Andreiță

FIȘE EMINESCIENE

În jurul biografiei intelectuale (XIII)

O altă aproximare a cunoștințelor analogii eminesciene cu organicitatea vieții naturale. Într-un „stat natural" viața se desfășoară conform principiul automatismului, conștiința neavînd decît un rol subaltoaicent, dar asta nu înseamnă că, la un moment dat al dezvoltării, factorie de existență nu se pot ogindi în planul conștiinței și, ca atare, intervenția comportamentul oamenilor. G. Călinescu atrăgea atenția asupra acestei teze, dezbătute de Eminescu într-un articol din **Timpul**, unde, polemizîndu-se cu scrierile utopice care „**lac abstracție de linia generală descrisă prin spiritul public**", se recunoștea că „**aspirațiunile și sentimentele sînt rezultatul neînlăturat al unei dezvoltări anterioare a spiritului public, dezvoltare ce nici se poate tăgădui, nici înlătura**".

Întrucît poetul n-a parvenit să-și structureze gîndirea într-un sistem anume, cercetătorul este obligat, fatalmente, să reconstituie verigile lipsă, asumîndu-și poate riscul unor generalizări fortuite. Un fapt este sigur: importanța pe care Eminescu o acordă limbii, ca factor de cristalizare și de transmitere a istoriei poporului, a tradițiilor și a culturii sale. „**Și fiindcă spirit și limbă sînt aproape identice** — declara el — **iar limba și naționalitatea asemenea, se vede ușor că românul se vrea pe sine, lui vrea naționalitatea, dar neștiind a vrea pe deplin**".

Cu aceasta am ajuns la problema cheie: un stat nu are valabilitate decît în măsura în care corespunde principiului național. Așa după cum totul în natură se orînduiește în funcție de promovarea speței, tot astfel un stat organic trebuie să fie pus în slujba intereselor vitale ale poporului.

Se știe că Eminescu se străduiește să creeze o teorie proprie asupra statului, expresia cea mai înaltă a acestuia văzînd-o în statul național. Este elocvent faptul că în sfera traducerilor va include și **Principele** lui Machiavelli. Încă o dată, ne cucerește admirația siguranța cu care poetul selectează capitolele XVIII și XIX, „cele mai importante", după cum aprecia G. Călinescu, ca și scrupulozitatea și pasiunea culturală pe care le dezvăluie cercetînd și alte lucrări ale istoricului florentin pentru a putea să-i înțeleagă doctrina, în determinantele ei esențiale. Astfel, Eminescu cunoștea și **Istoriile florentine** — operă care marchează o altă treaptă în evoluția gîndirii lui Machiavelli —, dovada constituind-o o semnificativă paranteză referitoare la neamul Bentivoglilor, cu date împrumutate din lucrarea menționată.

În marginea acestei teme am mai publicat, nu demult, un articol chiar în paginile Luceafărului. Mă mulțumesc, ca atare, să reiau, pentru unul demonstrației, datele esențiale ale confruntării poetului nostru cu Machiavelli. Într-un articol din **Timpul** (8 martie 1881), consacrat problemei statului, Eminescu nu ezită să-l considere pe autorul **Principelui** drept „un adînc cunoscător al naturii omenești, în părțile ei rele, ca și în cele bune", subliniind că dacă Machiavelli aprobă despotismul Casei de Borgia o face „**în usum Delphini, sau mai bine în interesul unității Italiei**". Această idee a unității naționale o discută cu fervoare, reținînd pericolul „**agenților discompunerii**", fiindcă statul „**domnind de nici interese zilnice și personale a condamnat de a fi slab înăuntru și în afară**". Poetul nostru va recenta totdeauna, cu un viu spirit participativ, apelul lui Machiavelli de a se strînge într-un singur suvoi energiile națiunii, astfel încît, unificate fiind năzuințele tuturor cetățenilor sub mîna forte a unui diriguitor, statul să poată fi capabil să cucerească independența și să și-o păstreze (dacă a dobîndit-o).

Eminescu n-avea nevoie, desigur, pentru a cunoaște această teză a armonizării intereselor contradictorii ale grupărilor și claselor sociale sub sceptrul unui monarh — să-l citească pe Machiavelli. O găsise demonstrată și în lucrările lui Montesquieu — cum o dovedesc excerptele din caiete — și, nici vorbă, avusese răgazul să mediteze asupra implicațiilor moderne ale ideii conspectînd, cum am văzut, studiile sociologice din Germania tinereții sale universitare.

Este vorba, bineînțeles, de o reconfirmare în principii bine cristalizate, după cum nu se poate nega că, din frecventarea lui Machiavelli, Eminescu și-a adîncit, ceea ce am putea numi, realismul său politic. Tot în **Timpul**, va saluta „**instinctul istoric**" care l-a făcut pe domnitorul Carol să creeze un corp de oaste „**disciplinat și înarmat**", înțelegînd că „**nici un drept nud nu are putere în lumea noastră unde puterea domnește**". Cu alte cuvinte, într-o lume în care domnește forța, dreptul nu are șanse de a dura dacă nu este înarmat — o idee de certă inspirație machiavelică.

Trecînd în revistă variile referiri la istoricul florentin din articolele eminesciene, observăm că cele mai multe au, indiscutabil, un caracter polemic „machiavelismul" devenind, în cele din urmă, o etichetă infamantă pe care o aplică politicianismului liberal. Această bipolaritate a atitudinii sale se explică atît prin contradicțiile intrinseci ale doctrinei autorului **Principelui**, cît și prin particularitățile vieții politice contemporane poetului. Se dezvoltase anume, în acea perioadă, o retorică grandilocventă în jurul unor principii răsunătoare care era menită să mascheze — ca o perdea de fum — mașinațiile maloneste, puse în mișcare de interese înguste și rapace.

Eminescu, după ce-și descărcase mînia în versuri, caută, în însemnările gazetărești, să discrediteze fenomenul și în plan teoretic, adresîndu-se direct creatorului „machiavelismului" și servindu-se de „lecțiile" acestuia pentru a demasca mijloacele de mistificare a opiniei publice. Spus altfel, poetul se folosește de Machiavelli pentru a demitifica machiavelismul. În articolul publicat la 16 ianuarie 1880, va introduce pasaje întregi, din traducerea inițiată, referitoare la cele cinci reguli machiavelice pe care un principe, urmărindu-și scopurile secrete, e obligat să le respecte pentru ca lumea să poată fi înșelată în orice și el să izbîndească. Succesul este asigurat datorită jocului „**aparențelor**", fiindcă oamenii s-au obișnuit să judece „**mai mult după ochi**", decît după „**dreapta judecată**".

Însemnările din manuscrise ne conving că problema îl preocupă într-un plan mai vast, în elucidarea ei Eminescu folosindu-se și de argumentele mai noi, ale „**școalei radicalilor**" englezi. Textul: **Logica parlamentară** expune studiul lui Bentham privitor la toate categoriile de sofisme politice care aplicate cu abilitate pot face să fie înfrînt pe arena politicii un adversar leal și neexperimentat în „**bîlciul**" vieții.

Revenind la criticile aduse de poet „machiavelismului", nu putem să nu remarcăm că acestea se bazează și pe un dezacord de fond cu principiile gînditorului florentin. Astfel, pentru el, statul nu se transformă — ca în viziunea lui Machiavelli — într-o divinitate căreia trebuie să i se sacrifice totul: și morala (curentă) și indivizii. Explicația o cunoaștem: după Eminescu, factorul fundamental nu-l reprezintă statul ci națiunea (care poate exista și dincolo de diversitatea formelor imposte de determinările concret politice). „**Formațiunile statului** — va declara el — **sunt lucru secundar**."

Înțelegem de ce poetul va respinge, fără ezitări, cunoscuta maximă că scopul scuză mijloacele, adăugîndu-se, nici vorbă, și inutilul său rigorism moral, căci fată de ceea ce el crede, cu sfințenie, că e adevărat și drept, nu admite să se întreprindă tranzacții, de nici un fel.

Al. Oprea

REMEMORĂRI

Revelion în tren

Ultima noapte-a anului trecut
Aș fi scurtat-o însă n-am putut
Sub cerul în pulberării pierdut.

Sătul de fețele cu fond de ten
M-am dat pierdut zăpezilor de rom
Și-am auzit cum șuiera un tren.

Trecea șarpuitor prin văi pustii
Cu calători îndrăgostiți doar vii
În noaptea ultimelor bucurii.

Atunci am ridicat paharul greu
Și l-am zvîrlit plîngînd de dorul meu
În fruntea rece a lui Dumnezeu.

Iar trenul fantomatic se tîra
Printre zăpezi ducînd povara sa
Prinsă-n speranța lumii — spre o stea.

Mircea Micu

1 ianuarie '82

De sărbători

Noi prieteni. Ospitalitatea neastepmată a fetei blonde, care nu numai că nu se supărase pentru șterpelelile sale, ci îl mîngîiase și-l cinstise cu ceea o rudă de salam, îl determină pe Maciste să se întoarcă de îndată la vila din vecinătate. Lungită în pat, noua prietenă a lui Maciste vorbea la telefon și în răstimpuri lovea cînd cu un picior, cînd cu altul balonul spînzurat de tavan. Tocmai povestea unei prietene întîmplarea din seara aceea cînd Maciste se tolănise alături de ea și înfiorat de degetele ce i se strecurară în blînd începu să toarcă ușor și fericit de căldura cu care fusese primit: „Atunci te rog s-o aduci chiar mîine dimineață!" spuse fata și lăsă telefonul în furcă. Cam în același timp, Gherman, Ion și Vasile intrară în casă, respirînd ușurați după ce depuseră cele trei canistre lîngă peretele de la intrare. Cînd aprinseră luminile rămaseră uluiți la vederea celor trei sfori încărcate de bunătăți, astfel încît nu mai avură loc să înșiruie și darurile de la Ion care tăiase porcul. Ți-or fi venit neamurile din Transilvania, fără de părere Ion și Vasile, fiindcă numai acolo se face astfel de singerete. Gherman, zîmbind ușurel, nu-i contrazise, dar se prefăcu foarte mirat că rudele sale plecaseră fără să-l vadă. Oricum, spuse Ion, o săptămînă nu te-ar fi așteptat nici copiii tăi proprii. Nu l-a așteptat nici Maciste, adăugă Vasile cu un rîs gros ca o talpă de casă.

Fiind atît de obosiți, cei trei telefonară pe rînd pe la numerele ce le erau familiare, în speranța că vor găsi măcar pe una din prietenele lor să le prepătească o mîncare ca lumea din atîtea daruri ce se îdfăcau înșirate pe sforile de cînepă. Trebuia să fim mai prevăzători, spuse Gherman, dar cine se mai gîndește la lucruri din astea cînd are un vin mai omenesc pe masă; eu sînt de părere să ne mai astîmpărăm setea cu cîte un păhărel, iar în pauze am să pregătesc eu o masă cum nu s-a mai auzit din Evul de mijloc încoace. Zița care ajunsese cine știe cînd pe fotoliul lui Maciste pionjă drept în castronul de sub masă și laptele se revărsă aproape tot pe covor. Gherman curăță laptele cu un prosop și-a dusă pe Zița cu castron cu tot sub dușul din baie. Putea să fie între orele două și trei cînd Maciste, care dormea cu capul pe gîtul protectoarei sale, se desprinse ușor lunecînd printre mîinile ei, dar cînd ajunse la fereastră, domnișoara sări ca arsă din pat, aprinse lumina și în timp ce motanul aștepta se văzu luat cu nesfîrșită tandrețe în brațe, dar contrar oricărei așteptări Maciste părea foarte agitat și cu forța pe care fata nici nu i-o bănuia, aceasta se văzu dusă, mai mult pe sus, către ușă. În hol înțelese că motanul vrea să-i arate ceva deosebit, și după ce își puse un pardesiu, pe umeri ajunse în stradă numai în papuci, urmărindu-l pe Maciste ca în transă pînă la casa lui Gherman. Cînd se trezi între doi necunoscuți și bărbatul luns pe care-l mai zărise parcă, deveni palidă, însă Maciste, care în elegea aproape totul, îi cuprinse mîna stîngă și stînd alături de ea începu să mioridie; Ion luă poziție de drepți și spunîndu-și numele îi spuse cam tare: mă bucur de cunoștință, apoi Vasile ținu să-i pupe mîna, spunînd că pentru el chipul ei e o sărbătoare, iar Gherman i se adresă cu un surîs: încîntat de cunoștință, domnișoară, ca și prietenii mei.

Cîntecul celor trei care nu-i trezise numai pe Maciste, ci aproape pe întreg cartierul fu reluat întîi de Vasile care avea o voce de aur dar atît de discret de data aceasta încît însăși superba vizitatoare, stînd cu Maciste în același fotoliu, îi rugă pe soțul să dea drumul vocii. Cînd Gherman încercă să pună masa, fata, ce se recomandase Nora, (care în prezența părinților ei nu-și lăsa nici măcar pîine) se oferi să-i ajute și spre uimirea ei reuși să nu sparpă nici o farfurie, nici să scape furculițele sau cuțitele pe jos. Așezîndu-se la masă, cei trei se simțiră datori să-i laude pînă și papucii, complimentele lor acoperind toate sentimentele și culorile, fiind cît mai suave la început, apoi tot mai îndepărtate de orice subtiral. Fata stătea și-i asculta fără să se atingă de mîncare sau băutură, pînă cînd Maciste, învins și el de limbajul fără pereche al celor trei, observă totul și prinzînd un pahar cu dexteritate îl turnă peste cap și-abia acest fapt o convinse pe Nora să bea. Serviți domnișoară, avem destulă mîncare, slară domnului, repeta Gherman. Știu, știu, răspunse Nora, scumpul de el (și ardîă spre motan) a cărat-o de la mine de-acasă, replică ea, după aceea se apucă să mănînce. După al treilea pahar, tocmai cînd Maciste se juca în bale cu Zița, Nora le comunică știrea că dimineață așteaptă ca o prietenă să-i aducă și ei o pasică albă ca florile. Mă tem ca Maciste să nu se mute la dumneavoastră, în acest caz, spuse Gherman rîzînd mînzește. Dacă pă e teamă am să-i dau chiar acum un telefon să nu mai vină, răspunse Nora. Ba da, să vină! strigară și Vasile și Ion în același timp. Nora luă aparatul în mînă și trecu în bucătărie, apoi reapărînd radioasă le făcu și ea primul compliment spunîndu-le că, deoarece i s-a părut că sînt cei mai interesanți oameni pe care i-a întîlnit, a rugat-o pe prietena ei să vină chiar acum spre ea și că, atunci cînd se va auzi sosind o mașină va ieși în stradă s-o întîmpine, iar Maciste va putea face cunoștință cu tîndra cotană chiar la ei acasă, ceea ce totdeauna e de preferat pentru un bărbat, încheie Nora. Se auziră urale și în mai puțin de douăzeci de minute motorul unei mașini se opri la capătul străzii și Gherman cu Nora ieșiră afară. La întoarcerea lor, Vasile și Ion fără impresionați cum nu se poate mai plăcut de apariția a două necunoscute care se recomandară fiică și mamă, aceasta din urmă fiind mult mai drăguță decît odrasla ei. Grăbite cu pahar după pahar de către Vasile, cele două noi venite intrară firesc în atmosfera petrecerii. Singurii care stăteau de veghe privindu-se intens peste măsuța joasă și rotundă erau superba felină albă și Maciste care din cînd în cînd mai golea cîte un pahar, astfel cum nu făcuse niciodată.

Gheorghe Pituț

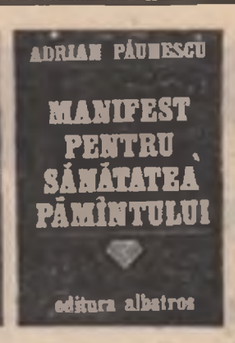

colocviile «luceafărului»

CE ESTE NOU ÎN PEISAJUL LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE?

cronicarii revistei despre anul literar 1981

MIHAI UNGHEANU: Orice tentativă de bilanț literar își are riscurile ei izvorîte din limitarea perspectivei. Introducînd însă faptele unui an literar în serii de istorie literară concluziile au șansa de a supraviețui momentului. Întrebarea firească a oricărui cititor este ce a însemnat anul 1981 pentru literatura română? Prin ce se caracterizează? Care sînt cărțile lui marcante? Ce perspective deschide cartea anului 1981 pentru viitor?

Dacă aplicăm anului literar 1981 criteriul de istorie literară al lui Thibaudet, criteriul generațiilor, vom observa că manifestările literare de proeminență le oferă „generația războiului" (Marin Preda-Eugen Barbu), apoi masiv generația imediat următoare (Fănuș, Anghel, Marian Popa, Mircea Martin, etc), cărora li se adaugă un val de noi veniți mai ales în poezie, val din care se desprind multe promisiuni. Din prima generație citată se detașează pentru 1981 Eugen Barbu cu un excepțional roman **Săptămîna nebunilor**, superior strălucitorului **Principele**, cu **Caietele Principelui VII**.

Tot aici amintim romanul **Însoțitorul** de C. Țoiu, **Recunoaștere îndepărtată** de Radu Theodoru, controversatul compendiu de istorie literară românească de Al. Piru, monografia **Mateiu I. Caragiale** de Alexandru George, Cu cărțile pe față de Mircea Zaciu, **Regula jocului** de Paul Cornea. Urmează o adevărată explozie literară a unei generații care se apropie de apogeul creației după cum: Adrian Păunescu cu două volume de poezii (**Manifest pentru sănătatea pămîntului și iubiți-vă pe tuneri**) și unul de note de drum din Austria, Ion Gheorghe cu **Elegiile politice**, Ioan Alexandru cu partea a patra a tetralogiei **Imnele: Imnele Țării Românești**, Paul Anghel cu al cincilea volum din ciclul **Zăpezile de acum un veac: Ieșirea din iarnă**, Fănuș Neagu cu **Insomnii de mătase**, Dinu Săraru cu **Dragostea și revoluția**, Marian Popa cu **Podul aerian**, Mircea Martin cu G. Călinescu și complexele literaturii române, Dan Zamfirescu cu **Contribuții la istoria literaturii române vechi**, Mihai Zamfir cu **Poemul românesc în proză**, I.D. Bălan cu **Resurecția unui poet: Aron Cotruș**, N. Manolescu cu **Arca lui Noe II**, Dan Horia Mazilu cu **Variaam și Ioasaf**, Marian Popa, **Viaolul și carnavalul**, V. Bugariu, **Analogon**, Livius Ciocîrlie, Eugen Negrici și alții. Imagine elocventă a capacității de creație a unei generații care scrie în prezent la modul cel mai concret literatura română.

Dintre cei mai tineri se impun cărțile semnate de Grete Tartler, Apostol Gurău, Sorin Preda, Titu Suciu, Mircea Nedelciu, monografiile scrise de Mirela Roznoveanu, Valentin Tașcu, Mircea Scarlat, Daniel Dumitriu, Mihai Dinu Gheorghiu. Remarcabile debuturile lui Paul Dugneanu în critică și al lui Ion Mureșan în poezie.

Pomenesc la sfîrșit două cărți izolate **Al patrulea hagialic** de Vasile Lovinescu, lectură hermeneutică a **Craiilor de Curtea Veche** și **De la Eminescu la Blaga** de Liviu Rusu. Evident harta făcută în acest preambul este o propunere, prefața unei discuții.

SULTANA CRAIA: Anul care s-a încheiat a produs fenomene inseriabile, poate în mai mare măsură decît în anii precedenți, în poezie, în proză și în critica literară. Dacă anul 1980 a fost dominat de roman, iar anul 1979 a fost prin excelență un al al poeziei, anul acesta echilibrează ponderea genurilor. Rămîne totuși semnificativ faptul că 1981 a început și s-a încheiat cu mari volume de poezie care au pus o amprentă peste creația artistică și care conțin problematica majoră a întregii creații literare. Ideile acestor volume de poezie sînt raportabile atît la universul prozei anului, cît și la orientarea criticii.

La începutul anului au apărut **Elegiile politice** ale lui Ion Gheorghe, volum dens, dramatic, care gîndește totul din perspectivă istorică, o poezie monumentală, obsedată de rosturile fundamentale ale existenței și de mutațiile sociale. O expresie aparent antipoetică și totuși profund poetică, prin suflul stihinic, prin tensiunea interogației, prin gravitatea avertismentului în pofida limbajului. O meditație tulburătoare despre destinul țărănesc și despre „noimele" sale.

Au urmat cele două volume ale lui Adrian Păunescu, **Manifest pentru sănătatea pămîntului și Iubiți-vă pe tuneri**, cu aceeași neliniște majoră, cu aceeași problematică etică și existențială. Evenimentele anului au făcut mai apoi ca aceste poeme vigoroase, patetice și profund implicate politic, să sune profetic. Anul literar s-a încheiat cu **Imnele Țării Românești** ale lui Ioan Alexandru, carte de respirație amplă, de celebrare solemnă, „cîntare", poezie de laudă fără nimic festiv, venind din aceeași ființă, născută din aceleași ritmuri stihiale din care s-au hrănit alți poeți transilvăneni. Ioan Alexandru și Ion Gheorghe continuă stirpea lui Goga și Cotruș, filonul liricii sociale și profetice.

Poezia majoră a anului conține problematica istorică, etică, națională, care se regăsește în proză, căutarea dimensiunilor esențiale care se prelungește în investigația critică. Problematică prezentă și în volume de o factură inrudită, de poezie de meditație, interogație și neliniște, trăite în alt regim, ca aventură individuală. Obsesia războiului, a morții, a reversului civilizației face inseparabile cărți de poezie ca **Arma secretă** a lui Eugen Jebeleanu, **Prognoza meteo** a lui Petre Stoica, **Inventarul speranței** a lui Nicolae Dan Fruntelată. Un lirism în care există speranța, în care iubirea este sursă de echilibru și regenerare, o poezie gravă, de viziune. Și ca întotdeauna au apărut volume de poezie a sensibilității, de fantazare, cu fior intim, de augestie, între care **Ochiul de greier** al Anei Blandiana, **Astronomia lerbii** a Gretei Tartler, **Starea de urgență** a lui Vasile Igna.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Intervin aici pentru a mă delimita de modalitatea de discuție propusă de Sultana Craia. Toate volumele merită desigur să fie citate, însă cred că un bilanț al unui an literar nu înseamnă doar un inventar, fie el și nuanțat, al tuturor aparițiilor. Cred că trebuie să ne exprimăm foarte net concluziile noastre, modul personal în care înțelegem anul literar 1981. Să încercăm un act de selecție și de ierarhizare. Pornind de la aceste premise voi încerca să mă refer la ceea ce a însemnat în spațiul literaturii române din 1981 contribuția generației tinere și a celei vîrstnice. Mai întîi, poezia tinerilor, subiect incitant și poate și la modă. Anul acesta au apărut cărțile de debut ale unor tineri talentați, între care Ion Stratan, Lucian Vasiliu, Ion Mureșan și alții, care scriu o poezie dominată de ironie, cultivată în grad mai mare sau mai mic, în funcție de posibilitățile lor. Există, în general, pentru ceea ce se numește poezia tînără, riscul foarte mare ca inteligența și spiritul ironic să devină scopuri în sine, în primul caz fiind vorba de o exhibare a inteligenței, în al doilea caz de o diluare a ironiei, care riscă să inlocuiască poezia. Ironia este un procedeu care poate conduce spre realizarea unei poezii de valoare sau poate deveni scop în sine. Riscul de care vorbeam apare evident în, de pildă, volumul **Cîntece de trecut strada** al tînărului Florin Iaru. Tentația persiflării are aici ca rezultat o simplă glumă inteligentă, cu destul de puține relații cu poezia autentică. Un volum care reușește să depășească această echilibristică riscantă, pe muchie de cuțit, este cel al lui Lucian Vasiliu, în care, dinamitarea gramaticii și folosirea cliseului și a ironiei nu sînt decît procedee, în spatele cărora se lasă să se ghicească, dincolo de inteligență o poezie scrisă și „cu sufletul", un mod personal de a lua în posesie lumea.

La polul celălalt, cel puțin biologic celălalt, se situează cărțile generației vîrstnice. Iată, un volum antologic al lui Geo Dumitrescu și **Arma secretă** de Eugen Jebeleanu. În cazul poeților consacrați, noile volume sau antologiile vin fie să confirme o părere, fie să intre în contradicție cu ea. La cei doi autori citați, această posibilitate de alegere nu există: ei confirmă ceea ce au făcut și pînă acum. Antologia lui Geo Dumitrescu ne oferă prilejul să trăsăm mai exact profilul unui poet iconoclast, ironic cu gravitate care, din păcate, nu ne-a mai oferit prilejuri noi de jubilație în fața unei noi „libertăți de a trage cu pușca". În cazul lui Eugen Jebeleanu am constatat în ceea ce s-a numit, și poate pe bună dreptate, austeritatea limbajului poetic, că sobrietatea mijloacelor comportă riscul sărăciei, al prozaismului. Definit de critici drept conștiință a unei epoci, poetul, din, probabil, dorința de a comunica eficient, se arată aici mai interesat de ceea ce spune și mai puțin de cum spune. Desigur că volumul lui Eugen Jebeleanu nu poate fi discutat în afara întregii sale creații și, gîndind așa, el se integrează acestela ca un volum de susținere.

PAUL DUGNEANU: Și eu cred că anul '81 se caracterizează printr-o omogenitate stilistică și chiar de viață a unor curente sau grupuri de poeți, cum sînt cei cuprinși în colecția „Hyperion", dar în primul rînd, impresionează amplcarea fenomenului poeziei tinere, întrevăzută de noi și discutată într-o masă rotundă organizată de **Luceafărul**, înainte de a lua aspectul unei mode literare. Descopeream atunci noutatea acestei poezii în tonul ei ferm, în demersul etic și politic tranșant, exprimat fără complexe și în ironia deținhibantă față de anumite formule literare impuse de generațiile precedente, dar, acum cred că spiritul parodic și ironic a ajuns la tinerii poeți, prin exagerare și cabotinism chiar, o frînă și nu un catalizator al energiilor poetice. În principiu ne bucură manifestarea pe orizontală a unei virtualități creatoare ipostaziată într-un număr foarte mare de tineri poeți, debutanți în anii '80—'81. Subliniind încă o dată importanța actului în sine, nu putem să nu observăm și reversul pe care — l-aș numi, cu un termen preluat din Ortega y Gasset, de masificare a ariei lor poetice. Individualitățile se estompează într-o mulțime (în sens matematic) de poeți care vehiculează aceleași procedee literare, aceleași categorii stilistice, psihologice și sentimentale, pînă la identificare. Cu excepțiile de rigoare (Traian T. Coșovei, Ion Mureșan, Lucian Vasiliu), am putea lesne schimba între ele numele autorilor sau titlurile cărților fără a prejudicia ansamblul, după principiul poeziei cibernetice și combinatorii. Este, orice s-ar spune, din unghi sociopsihologic un proces interesant... Dar afirmarea în „grup" are și un alt „avantaj": atît de puternică a devenit obsesia acestei pătrunderi masive încît sintagma „poezie tînără" s-a transformat într-un „concept estetic" valorizant, și este suficient să fii declarat tînăr poet, pentru ca magnetic să atragi adjectivele euforizante ale criticii.

ARTUR SILVESTRI: „Masificarea" poeziei tinere este mai curînd un fenomen editorial; dacă vom confrunta cărțile apărute cu poezia din reviste vom constata că există poeți de înzestrare și talent care nu fac din ironie și ingeniozitate țelul lor estetic exclusiv. Bilanțul cărților nu este totuna cu bilanțul literar complet, real.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Cred că este vorba deja de o foarte serioasă „înregimentare" la același canon poetic. Există însă și poeți tineri, la debut sau chiar la a doua carte (Ion Mureșan și Andrei Roman) care nu se lasă înregimentați, care scriu poezie fără să fragă cu ochiul la un model sau altul, la o grupare sau alta.

PAUL DUGNEANU: Vreau să spun că, dacă este îmbucurătoare această eclozione poetică sub raport cantitativ, este bine să ne păstrăm simțul critic și să o recontăm la nivelul ei valoric, fără exagerări encomiastice așa cum procedează în prezent o parte a criticii mature care după ce a abandonat „infidel", generația '60, și-a găsit un excelent debuseu în noul val. Îmi permit să amintesc însă că adoptiunea protectoare și protecționistă s-a produs după ce criticii tineri de la **Luceafărul** au discutat pentru prima dată, despre „generația în blugi", susținînd o reacție de respingere aproape în bloc, atît a foiletoniștilor „oficiale", (acum reconvertiți) cît și a celei de origine echinoxistă, și sintaxmistă cu indicibilul ei umor ardelenesc. Ca efect secundar mai puțin plăcut însă, consemnăm ignorarea sau minimalizarea unor autori și cărți remarcabile, ce nu aparțin neapărat unei anume grupări sau mișcări literare.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Este momentul să revenim la ceea ce înseamnă valori, mai ales ale poeziei publicate în anul care se încheie. Și trebuie să citez aici, în primul rînd, volumul **Elegii politice** de Ion Gheorghe, care pare a fi cartea cea mai valoroasă a anului. Desigur că riscăm făcînd clasificări, însă **Elegii politice** este o carte foarte importantă iar Ion Gheorghe este un poet important prin întreaga sa creație. Există în poezia sa o abordare în trepte a unor zone ale condiției umane, iar **Elegiile politice** sînt ceea ce trebuia, în chip firesc, să vină după celelalte volume. Adică, o epuizare a unui anume domeniu, a unui tip de eticism, exprimat de Ion Gheorghe într-un limbaj absolut inconfundabil. Mă voi delimita din nou de Sultana Craia, căci ea spune că „în pofida limbajului", Ion Gheorghe rămîne un poet de valoare. Eu aș zice că lucrurile stau cu totul altfel, că Ion Gheorghe este tocmai un creator de limbaj poetic.

SULTANA CRAIA: La Ion Gheorghe nivelul subtextului mi se pare incomparabil mai important decît acela al limbajului, ca și la Ioan Alexandru de altfel. Stilul bolovănos și masiv are ritmul acelei lave din adîncuri cu a cărei curgere se acordă simțirea acestor stihinici, din care se naște o poezie mare, copleșitoare și impresionantă.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Valoarea nu stă mai puțin în formă decît în subtextul respectiv, decît în conținutul ei. Ea nu are aparența de antinoezie ci este un limbaj de tip apodictic și arhaic, care are o perfectă justificare nu numai în planul poeziei sale, ci și în poezia care s-a scris dintotdeauna în lume. „Masivitatea și stilul bolovănos" reprezintă o prejudecată a criticii literare.

PAUL DUGNEANU: S-a amintit faptul că autori însemnați ai acestui an nu au beneficiat

la momentul respectiv de o receptare critică adecvată, nuanțată, pe măsura talentului lor. Este cazul, mi se pare, şi al unui val de poeți, pe care să-i numim metaforic „Generația Hyperion", a căror importanță şi anvergură abia acum o sesizăm, prin publicarea în 1980 şi '81, de către editura „Cartea Românească" de antologii semnificative din opera lor. „Prinşi" între generația '60 care pare a trăi un moment de renaştere şi explozia lirică a anului '80, aceşti poeți nu au fost situați cu exactitate în ierarhia liricii contemporane.

ARTUR SILVESTRI: Cred că e mai corect să vorbim de incapacitatea de cuprindere a fenomenului literar a unor critici şi nu a criticii. A unor critici literari care pierd din timpul lor de observație fenomenele vii ale literaturii de azi.

PAUL DUGNEANU: Există o ipostază spectaculoasă a poeziei contemporane (în toate sensurile şi chiar dincolo de text) repede consemnată şi receptată de o critică „leneşă", în timp ce poezia cu adevărat substanțială, dar mai incomodă, cum este aceea a lui Ion Gheorghe sau a lui Ion Vlad, este superficial comentată. Aş spune că în primul rînd sînt evitați poeții cu un univers liric bine conturat, cu un limbaj poetic personal, în general individualitățile puternice care nu pot fi integrate „maselor" din viața literară.

ARTUR SILVESTRI: Am denumit această promoție, mai demult, în „Revue Roumaine" „Momentul Hyperion" în ciuda relativei arbitrarietăți (căci numele porneşte aci de la o inițiativă editorială şi nu de la autorii înşişi) înglobează în chip indiscutabil un fenomen. Alături de acela pe care colecția „Hyperion" l-a promovat (cu totuşi inevitabile inconsecvențe) stau şi alții lăsați deocamdată pe dinafară, autori înzestrați şi cu operă, doar că mult mai „discreți" sub raportul insistenței administrative. Nume? Această „serie discretă" conține, pe lîngă „hyperioniştii" atestați, pe G. Alboiu (**Metoda şoimului**), Gh. Azap (**Cîntece ştrengăreşti**), Nicolae Neagu (**Cabinet de familie**), Ion Drăgănoiu (**Scene de vînătoare**), Vasile Igna (**Starea de urgență**), Dumitru M. Ion, Lucian Avramescu, ultimul, pare-mi-se, mai tînăr, nu însă din grupul ultimilor veniți.

PAUL DUGNEANU: Aş adăuga şi pe Liliana Ursu (**Piața aurarilor**), pe Mircea Florin Şandru (**Maşina de scris**) şi, cu o mențiune specială, pe Andrei Roman cu **Omul desăvîrşit**.

VALENTIN F. MIHĂESCU: În cazul acestei serii „discrete" anul 1981 ne-a provocat plăcute surprize. Cărțile lui Ion Drăgănoiu, Nicolae Dan Fruntelată şi Lucian Avramescu sînt cele mai bune lucruri din creația lor de pînă acum.

ARTUR SILVESTRI: Îndărătul impresiei de discontinuitate, care este reală, căci ierarhia valorilor pare a se tulbura de un an, doi şi tinde să se refacă în alt chip, un fenomen pare a fi comun şi cu mult mai vizibil în literatura lui 1981. Este „istoricismul", probabil un curent în formare dacă nu un ecou estetic al unei sforțări sociologice mai ample, detectabilă în perspectiva întregii noastre culturi. Ceea ce ne-a dat mai de seamă acest an, atît în poezie cît şi în proză şi critică, nu se îndepărtează de elementul istoric şi aparițiile lui cele mai şocante au drept temă istoria, politicul, dacă nu vin chiar cu o materie istorică în compoziția lor literară. **Imnele Țării Româneşti**, **Elegii politice**, **Manifest pentru sănătatea pămîntului**, indubitabil cărțile de poezie cele mai importante în acest an, nu provin din alt univers. Proze? În chip majoritar se bizuie pe „istorie", oricît ar provoca aceasta alergia unor comentatori.

SULTANA CRAIA: Cu o dimensiune mitică foarte marcată. Scrierile istorice care au apărut în acest an conțin această sugestie ca prelungire în atemporal pe de o parte, iar pe de altă parte se conturează o altă direcție a romanului istoric, aceea care realizează prelungirea în actualitate.

Au apărut romane în care domină latura documentară, de restituire, cu necesarul coeficient de ficțiune, desigur, romane construite în modalități de frescă, în care anecdoticul este conciliat cu meditația asupra destinului național, cu accente de insolit, cu sugestii alegorice. A apărut ultimul volum din **Incognito**, al lui Eugen Barbu, **Ieşirea din iarnă** a lui Paul Anghel, au apărut scrieri mizînd pe „biografia de război" ca romanul lui Radu Theodoru **Recunoaştere îndepărtată** sau pe „biografii de revoluție" ca **Toamna roşie** a lui Dinu Săraru, ori **Iepurele şchiop** al lui D. R. Popescu.

În această diversitate de modalități se cere remarcată direcția romanului parabolic, cum este **Bestiarul** lui Pop Simion sau **Castelul romanului** al lui Andrei Brezianu, ficțiune livrescă operînd cu embleme, construind identic un univers al marilor arhetipuri.

M. UNGHEANU: Dacă la poezie evenimentul mi se pare a fi dat de volumele pomenite ale lui Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, la proză el ține de romanele lui Paul Anghel, **Ieşirea din iarnă**, şi Eugen Barbu, **Săptămîna nebunilor**. A doua este un fastuos roman de atmosferă, dens psihologic, fără un story propriu-zis, mai curînd portretul unei stări, „plictisul" sau „melanholia" levantino-valahă. **Săptămîna nebunilor** defineşte plenar universul prozei lui Eugen Barbu şi mijloacele ei de excepție. **Ieşirea din iarnă** dezgroapă cu predilecție pentru aspectul revelator o Românie de altădată scufundată ca un continent dispărut în memoria colectivă. S-au făcut acestei cărți obiecții cu o reavoință hazlie.

ARTUR SILVESTRI: Cele mai însemnate proze ale anului 1981 sînt „istorice", emanînd de la autori de vîrste felurite şi diferiți stilisticeşte, fixate uneori pe ideea unui ciclu romănesc aflat în curs sau la început: Eugen Barbu (**Incognito, IV, Săptămîna nebunilor**), Paul Anghel (**Ieşirea din iarnă** care este şi romanul cel mai proeminent al momentului), Mircea Ciobanu (**Istorii III**), Ştefan Agopian (**Tache de catifea**), Gheorghe Schwartz (**Spitalul**), Eugen Uricaru (**Aşteptîndu-i pe învingători**), Radu Theodoru (**Recunoaştere îndepărtată**). „Istoricismul" prozatorului de azi nu mai este totuna cu ingenuitatea „romancierului istoric" de felul lui D. Almaş sau Al. Mitru, spre a nu cita pe alții şi mai ilarianți. Proza de inspirație istorică a cîştigat procedeele moderne fără a tulbura substanța românească, reprezintă în definitiv momentul unei sinteze începută prin excesele „tehniciste" de acum zece-cincisprezece ani (importante numai atît cît pot stimula creația ulterioară) şi configurată în chip temeinic în prezența unei substanțe româneşti adecvate. Cu aceasta, romanul românesc şi-a întărit cantitativ producțiile valoroase şi demonstrează în fine, că în proza istorică e cu putință a veni cu procedee felurite, moderne, perspectiviste (D.R. Popescu), eseistice şi cinematografice (Paul Anghel), baroce şi populiste (Eugen Barbu), livreşti şi utopice (Şt. Agopian), parabolice în gustul Kafka (Gh. Schwartz), documentare, analitice, „intelectualiste".

Nu este totuşi singurul fenomen demn de luat în considerație şi dacă am observat că un fel de ebuliție valorică (tinzînd a modifica ierarhiile) se manifestă acut în această clipă, ei, bine, în proză dovezile mi se par şi mai solide. 1981 este şi anul afirmării unei promoții aşa-zis „tardive" sau „fără critică", puțin comentată, în adevăr pînă acum, alcătuită din autori care nu vin „cu grupul" însă care îşi consolidează opera în linişte şi cu consecvență, ca lemurii, făurind cărți pe care unii critici nu le vor mai putea ignora. Titu Constantin (**Lunecînd**), Mihai Sin (**Ierarhii**), Alexandra Târziu (**Dovezi de iubire ce nu se mai termină**), Tudor Octavian (**Istoria unui obiect perfect**), N. Cristache (**Vinovații nu ştiu nimic**), Andrei Brezianu (**Castelul romanului**), Norman Manea (**Octombrie, ora opt**) consolidează observația că avem a face cu autori felurîți stilistic, analitici, calofili, behavioriști, parabolici, care îşi construiesc opera în deplină seninătate, absenți la rumorile vieții literare şi de la „bătăliile ideologice".

Mai pot face şi alte completări: coexistența unor prozatori, de vîrstă matură ca Fănuş Neagu (**Insomnii de mătase**), Dinu Săraru (**Toamnă tîrzie**), Marian Popa (**Podul aerian**) şi de vîrstă tînără, unii — debutanți.

SULTANA CRAIA: Dacă se observă orientări convergente, acestea se manifestă la nivelul problematicii. Astfel, există o diversitate în unitate, şi o deschidere către formule sintetice, care includ documentarul, miticul, compoziția discontinuă, interferențele. Personalitățile nu se confundă însă, evoluînd distinct, şi peisajul romanului istoric contemporan este divers şi deloc monoton.

M. UNGHEANU: Aş vrea să observăm o anume omogenitate de concepție a prozei din anul 1981. Pozițiile estetice extremiste lipsesc din proza acestui an. Scriitorii par mai interesați de substanța cărților lor şi de problematică decît de ostentația scriiturii, a exercițiului, etc. Totodată țin să remarc un decalaj între această literatură şi actul critic curent. Critica pare a nu mai avea instrumente pentru această literatură pe care n-o mai înțelege. A dispărut se pare şi sensibilitatea la stilul artist, la proza din descendența lui Mateiu Caragiale. Eugen Barbu este un mare prozator artist dar faptul nu produce nici un ecou în critică. Fănuş Neagu în **Insomnii de mătase** oferă pagini antologice în aceeaşi direcție, dar faptul n-a fost suficient remarcat. Un prozator ca Apostol Gurău, din familia lui Fănuş Neagu ca univers vizual şi lingvistic,

Ştefan Câlţea: „Fereastra albastră"

a trecut neobservat. Critica mi se pare nu a înregistra evidențele şi faptul trebuie reținut aici. Bogat în realitate, divers, fenomenul literar este sărăcit în imaginea pe care i-o confecționează critica.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Această lipsă de receptivitate a criticii în fața cărților unor scriitori ca Eugen Barbu, Apostol Gurău, Nicolae Velea, este cel puțin ciudată, mai ales că „atitudinea" vine din partea unor oameni care altfel, îşi proclamă printre principii susținerea unei literaturi impecabile stilistic. Şi dacă nici Barbu, nici Velea nu sînt stilişti, atunci...

SULTANA CRAIA: De altfel nici **Luceafărul** n-a acordat acestor scriitori spațiul pe care l-ar fi meritat. S-a scris despre ei prea puțin sau deloc. Li s-a consacrat o singură cronică şi nici asta întotdeauna. Pe de altă parte, cărți care nu sînt de prim-plan dar care contează n-au fost pur şi simplu comentate.

M. UNGHEANU: O piatră în grădina proprie, dar care cred că este îndreptățită. Scriem prea puțin despre mizele proprii, fie ele dintre noii veniți, fie dintre consacrați.

ARTUR SILVESTRI: Proza tînără nu pare a suscita încă „furia" provocată de poeții tineri (nu este desigur timpul pierdut), deşi cîțiva autori tineri de romane şi de „proză scurtă" sînt remarcabili, talentați, formați stilisticeşte. Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Titus Suciu, St. Agopian, Apostol Gurău sînt romancieri, nuvelişti, cu formule deja individualizate. Am schițat recent tabloul prozei tinere a ultimei ore, tot în **Luceafărul**, nu mai revin.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Proza scurtă, desigur, îşi ia revanşa în acest an literar față de o epocă recentă, cînd fiecare debutant considera că, scriind un roman, atinge prin aceasta o treaptă superioară a ierarhiei genului. Sînt, în domeniul prozei scurte, cîteva apariții demne de stimă, cîteva nume de autori care nu numai că scriu literatură, dar gîndesc foarte serios asupra mecanismelor ei. Iată, spre exemplu, un Mircea Nedelciu, bun cunoscător al procedeelor narative, un ironist, care nu disprețuieşte deloc **conținutul prozelor sale**, un observator al unei lumi, implicat în această lume, chiar dacă se distanțează de ea prin procedeele formale.

Totuşi, cred că romanul îşi ia, cu numele şi cărțile citate deja, partea leului şi în acest an literar. Se detaşează două întreprinderi româneşti de amploare: **Zăpezile de-acum un veac** de Paul Anghel (ciclu din care au apărut pînă acum cinci volume) şi **Istorii** de Mircea Ciobanu, din care, anul acesta a apărut volumul al treilea. Două modalități diferite de abordare a epicului, potențat simbolic şi transfigurat metafizic la Mircea Ciobanu, mai aplicat şi documentat circumscris la Paul Anghel. Excepțional — în peisajul acestui an literar — este recent apărutul roman al lui Eugen Barbu, **Săptămîna nebunilor**. Situat stilistic în linia **Princepelui**, cartea se constituie într-o fastuoasă simfonie a crepusculului, orchestrată deopotrivă în tonuri violente şi semitonuri, cu un simț al epicului rar în proza românească. O discuție aplicată asupra acestui roman (pe care cartea o impune) ar releva barochismul fascinant al construcției, alternanța studiată a terifiantului cu gracilul, a ambiguității fantasticului cu decizia hiperrealismului.

Interesantă mi se pare apariția unor noi prozatori: bănățeanul Ion Florian Panduru (**Sărbătoare tîrzie**) care, în ciuda diferenței de zonă geografică, prin capacitatea de a face psihologie fără a face analiză psihologică, se situează tipologic în apropierea lui Nicolae Velea.

PAUL DUGNEANU: De asemenea, Ovidiu Genaru cu volumul **Cafeneaua subiectelor**, remarcabil şi acesta prin incisivitatea observației şi prin siguranța stilistică.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Din felul cum decurge discuția noastră, constat un fel de tulburare a prestigiilor prestabilite. Am citat aici tot soiul de nume şi cărți, ce nu intrau pînă acum în listele de bilanț, evitate şi de premii, şi cred că am făcut-o pe bună dreptate.

ARTUR SILVESTRI: Este o observație inevitabilă la care subscriu. Nu cred că mă înşel spunînd că în 1981 literatura contemporană îşi schimbă sîngele; inconvenabil sau nu procesul este cert. Apar scriitori care nu sînt produsul de tutelele literare încetățenite ori de cercuri literare specializate în asemenea lansări. Harta actualității literare care se alcătuieşte acum trebuie să țină seamă de acest fenomen cu atît mai mult cu cît harta veche care ne-a fost oferită şi care ni se mai oferă nu reflectă adevărata stare de lucruri din literatura de azi.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Aşezarea valorilor la dimensiunile lor reale — aşa mi-ar plăcea să se numească acest fenomen.

M. UNGHEANU: Formula lui Artur Silvestri merită reținută: literatura română pare a-şi schimba sîngele. Pedant spus, şi desigur banal, literatura română se maturizează. Şi această maturizare are loc odată cu maturizarea literară a unei generații urmată de moartea prematură, a lui Labiş care şi-a pus pecetea pe anul literar 1981 şi am zice şi pe cel precedent. Petre Sălcudeanu a produs o surpriză cu **Biblioteca din Alexandria**, dar surpriza aceasta înseamnă maturizarea unui prozator. Am subliniat mai înainte că generația cea mai fecundă este generația imediat următoare celei a războiului de fapt generația Labiş dacă unii n-ar considera această titulatură prea restrictivă. Comemorarea celor 25 de ani de la moartea poetului a dezvăluit, cu excepții semnificative, un interes real pentru modelul uman şi literar Nicolae Labiş. Reîntoarcerea la modelul inițial este şi el semnul maturizării.

Acest proces de maturizare nu este străin de desființarea cenzurii. Care a pus probleme noi scriitorului, l-a confruntat mai mult cu sine. În acelaşi timp literatura română şi-a încheiat procesul de întoarcere la propriile sale izvoare, atitudine şi problemă centrală a [illegible] generații în anii '70, după cum şi-a asimilat tot ceea ce i-a adus nou noua etapă literară prin care trece. Cu alte cuvinte pare a se desfăşura o criză de creştere, ceea ce va duce de la sine la o mai tranşantă delimitare a ariilor de [illegible]. Receptivitatea limitată sau dimensionată a [illegible] amintită mai înainte provine cred din [illegible] e depăşită de procesul literar [illegible]. Critica mai operează încă cu rețelele pe care [illegible] l-a propus entuziast acum zece-cincisprezece ani în urmă fără a mai [illegible] literare. [illegible] va fi pur [illegible].

SULTANA CRAIA: [illegible] explică printr-o [illegible] torare formate cu [illegible] urmă, în epoca în care [illegible] ticii de azi. Ei raportează [illegible] se scrie în 1981 la modele [illegible] 1970, acelea la care au rămas [illegible] tatea lor a rămas activă în [illegible] onirică, abisală, intimistă, a [illegible] vidului în derută. Problematica [illegible] tuale nu se acordă cu formulele pentru [illegible] nifestă predilecție, prin formație cu modelele cărora le rămîn ataşați. Este un dezacord de modele estetice, o desincronizare care explică această rezervă sau opacitate şi este probabil şi o reacție a unora împotriva valorilor bine primite de alții şi cărora li se găsesc pentru disimulare justificări teoretice.

M. UNGHEANU: Existența unei tensiuni între proiectul scriitorului şi cel al criticului, între actul de creație şi demersul critic...

SULTANA CRAIA: Literatura care se scrie trebuie raportată nu numai la critică ci şi la public. Iar publicul de acum are alte opțiuni decît avea critica în anii '70.

VALENTIN F. MIHĂESCU: În legătură cu masa cititorilor: atîta vreme cît nu avem instrumente care să ne dea rezultate pozitive ale gradului în care este receptată literatura în masele de cititori, aş zice că nici asupra acestui raport între **ofertă şi cerere** nu avem datele cele mai exacte şi nu avem un sistem de înglobare a acestor date. Atîta vreme cît nu avem instrumentele sociologice necesare, ne bazăm doar pe o impresie şi nu pe o probă.

SULTANA CRAIA: O impresie bizuită pe nişte indicii, iar acestea nu pot fi ignorate. Faptul că n-avem institute de cercetare sociologică nu înseamnă că statistica nu se poate face sau că trebuie să renunțăm la ea. Iar anume evaluări se pot face chiar dacă empiric. Dacă un roman are un tiraj de 100 000 de exemplare care se şi vînd o concluzie de tip sociologic se poate trage în legătură cu el. Eu trăiesc apoi în afara mediului literar, într-un mediu intelectual de specialişti (ingineri, etc) şi ştiu ce se cere şi ce nu, ce se citeşte, ce se preferă.

ARTUR SILVESTRI: Chiar dacă n-avem cifre exacte, cîteva concluzii se pot formula din circulația şi audiența unor scriitori. Examenele de tip sociologic lipsesc însă...

M. UNGHEANU: În absența unei anchete sociologice ştiințifice evaluarea chiar de tip empiric nu poate fi evitată. Cîteva elemente sînt semnificative: tirajele, interesul manifestat de cititori la lansarea unor cărți, interesul manifestat la întîlnirile dintre scriitori şi cititori, etc. contactele cu cititorii dezvăluie existența unui „orizont de aşteptare" care funcționează la apariția literaturii care-i corespunde sau care de introduce deliberat în acest orizont de aşteptare din spirit comercial.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Orizontul de aşteptare nu este identic sau nu se suprapune pe criteriul valorii. Există întotdeauna un „orizont de aşteptare" dar puține cărți au şansa să apară în 100 000 de exemplare şi nu ştim ce s-ar întîmpla dacă şi celelalte ar avea acelaşi tiraj. Acest „orizont de aşteptare" [illegible] Feydeau şi l-a ignorat pe Flaubert.

M. UNGHEANU: Succesul, se ştie, nu e sinonim cu valoarea. Nu orice roman polițist tipărit în tiraje de masă este şi valoros. Dar ne ocupăm cu valori a căror dimensiune ne e cunoscută şi folosim complementar evaluările sociologice. Valoarea nu se decretează în literatură prin vot. Nici prin votul cititorilor, nici prin votul criticilor.

PAUL DUGNEANU: În configurația anului literar cred că putem distinge cîteva linii de forță ale evoluției: pe de o parte mişcare de consolidare a unor teme şi direcții ideologice, cum este istorismul de care amintea Artur Silvestri, şi pe de alta, afirmarea unor formule epice complexe de la panoramarea istorică şi socială la parabolă şi mit.

Dacă tematic evocarea istorică şi politică la aspectul cel mai concludent în ciclul romanesc al lui Paul Anghel, stilistic aş remarca schema parabolică la Gh. Schwartz în „**Spitalul**" şi modalitățile mithosului la Mircea Ciobanu. Aş sublinia şi constata prezența în proza din ultimii ani a fantasticului, tratat de această dată în manieră facticie în romanele lui Platon Pardău, relevînd în acelaşi timp şi uzura unui procedeu stilistic ce descinde din romanul sud-american. În schimb, Apostol Gurău în **Defonia** revitalizează structura parabolico-fantastică prin satiră şi ironie, amintind de Bulgakov.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Peisajul în proza anului este prea variat pentru a putea găsi aici polaritatea în jurul căreia să grupăm toate cărțile care au apărut. Pentru că, unde vom include cărțile unor autori cum sînt Tudor Octavian şi Nicolae Cristache, care mizează mai degrabă pe înscenarea faptului brut, frust?

PAUL DUGNEANU: Doream numai să cuprind într-un tablou, şi orice sistematizare îşi are riscurile inerente, realitatea într-adevăr atît de diversă a anului 1981. Şi dacă am discutat despre o tendință de consolidare a unor motive sau strategii narative este cazul să menționez şi impulsul înnoitor care s-a manifestat prin proza scurtă a unor autori mai mult sau mai puțin tineri (Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Nicolae Cristache, Ovidiu Genaru etc.) care nu mai au prejudecata „marilor teme" şi nu se sfiesc de a surprinde realul concret, banal dar nu mai puțin semnificativ.

M. UNGHEANU: Faptul că literatura e în curs de a renunța la proiecte himerice, la aventura formelor fără fond, e atestată şi de cartea de critică şi istorie literară a anului 1981. Culegerile de critică, volume fără ax şi substanță, s-au împuținat. Au dispărut şi cărțile care vînau interpretarea de excepție în dauna chiar a textului interpretat, versiunea față de monografie şi față de ideea de studiu pare a fi dispărut şi ea. Descoperim aproape peste tot un aspect constructiv şi aplicat. Chiar şi **Arca lui Noe** de Nicolae Manolescu e o construcție pe principii istoricizante. Interesul pentru marile generații literare este vădit în două cărți de pionierat care scriu viața unor înaintaşi mari. Ion Bălu ne-a dat o primă Viață a lui Călinescu, gest de pionierat, după cum şi Ion Dodu Bălan a realizat tot un gest de pionierat cu resurecția unui poet: Aron Cotruş. Literatura română contemporană devine obiect de studiu sistematic, obiect de monografie: Marian Popa scrie despre proza lui Fănuş Neagu cartea **Viscolul şi Carnavalul**, Mirela Roznoveanu şi Valentin Taşcu închină prozei lui D.R. Popescu cîte o carte (**Dumitru Radu Popescu** şi **Dincoace şi dincolo de F**). Ion Bălu se ocupă de opera lui Geo Dumitrescu. Mateiu I. Caragiale, Ion Barbu, G. Bacovia, Ibrăileanu sînt obiectul unor studii şi analize în care analiza de [illegible] încearcă mono[illegible] în curgerea ei isto[illegible]. Solide sub [illegible] de analiză [illegible] datorate lui [illegible] Dan Horia [illegible] este compen[illegible] de Al. Piru [illegible] Faptul nu [illegible] tin extravagant.

ARTUR SILVESTRI: [illegible] fugiat un moment în... [illegible] spre a lua o probă de dura[illegible] tradiționale, de a rectifica ce [illegible] prin recuperări şi „revizuiri" pe care [illegible] buie să le întreprindă periodic. Aplicarea [illegible] asupra fenomenului contemporan pare a [illegible] culegerile hazardate de însemnări, notițe de [illegible] recenzii şi altele de acest fel (în acest domeniu diferențele sînt izbitoare şi oricine poate compara pe M. Iorgulescu cu Dan Culcer, al doilea avînd şanse cu mult mai mari de a depăşi printr-o perspectivă sociologică solidă, regimul futil al clipei).

Vizibilă şi salutară e tendința criticii, de ordin recuperatoriu şi adeseori monografist, în a restitui autori „uitați" sau aşezați, expres, în conuri de umbră, a sintetiza pe căi inedite ceea ce cunoşteam altfel pînă acum. „Restituții" sînt monografiile universitare, mai ales despre critici, semnate de Al. Tudorică (despre M. Dragomirescu), Melania Livadă (despre Pompiliu Constantinescu) şi C. Trandafir (despre Paul Zarifopol), unele discutabile, dar fenomenul există şi merită salutat. Sar peste numărul impresionant de monografii semnate de Ion Vlad şi C. Ciopraga, Mircea Popa, Ion Pop, I. D. Bălan, Ion Balu (iată un nume pe nedrept ignorat), Dan Zamfirescu, Al. George, Mircea Martin — al căror scop e de a fixa, pe baze noi, opere fundamentale cum sînt acelea ale lui Sadoveanu, Goga, Cotruş, Iorga, G. Călinescu, Mateiu I. Caragiale. Evenimentele spectaculoase provin, paradoxal tot de la clasici, prin apariția unor ediții solide, datorate unor textologi ambițioşi care ne-au restituit cîteva însemnate fragmente de istorie literară. Cu M. Eminescu (**Fragmentarium**, defrişînd uriaşa junglă a „caietelor"), N. Iorga (**Eminescu** — întîia culegere a exegezelor eminescologice), L. Rebreanu (vol. X din **Opere**, şi **La lumina lămpii**), E. Lovinescu (**Scrisori şi documente**), Sadoveanu (**Opere** vol. I), corespondența lui Camil Petrescu, Ov. Densuşianu, N. Iorga, Gh. Barit — acestea întăresc impresia inițială, de preponderență a „istoricismului". Este acesta un fenomen anormal, aruncă el lumini noi asupra mentalității literare contemporane? Hotărît lucru, răspunsul [illegible] lîngă aceea că interesul pentru istoria literară provine din lacunele încă enorme ale acestui domeniu, a consulta ierarhia şi a restaura clasicii e un întîi semn de reîntoarcere, prin valori, la contemporaneitate. „Istoricismul" contemporan e, probabil, o formă încă latentă de criticism.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Un semn este şi faptul că tinerii critici (Paul Dugneanu, Daniel Dumitriu, Mircea Scarlat, Mihai Dinu Gheorghiu) s-au îndreptat şi ei asupra valorilor consacrate şi deplin ierarhizate, stabile. Nu discut acum neapărat valoarea acestor interpretări, ci tendința.

PAUL DUGNEANU: În aceeaşi arie a preocupărilor pentru istoria literară cercetată monografic se înscrie şi studiul Zinei Molcuț **Ştefan Petică şi vremea sa**, explorînd un autor şi o perioadă încă ignorată de conştiința noastră literară sau culegerile de scrisori şi documente literare, atît de utile pentru critica de azi care doreşte să cunoască mai temeinic climatul spiritual şi mentalitatea unei epoci şi a unui scriitor, cum sînt scrisorile lui Camil Petrescu şi Eugen Lovinescu. Încă necomentate sînt cărțile lui Sergiu Al. George (**Arhaic şi universal**) şi Gabriel Liiceanu (**Încercare în politropia omului şi a culturii**) contribuții de aleasă ținută intelectuală într-un domeniu mai puțin frecventat, cel al filozofiei culturii şi artei. Semnificativă este şi orientarea unor critici tineri spre autori de referință, cum este Mircea Scarlat cu un eseu despre Ion Barbu şi Mariana Ionescu cu un încîntant volum referitor la proza argheziană.

Înregistrăm însă şi cărțile ocazionale, foiletonistica efemeră unde spiritul de improvizație îmbracă forme pretențioase sau gongorice, pe care le-am comentat la vremea respectivă ca Lucian Raicu, **Printre contemporani** sau Gheorghe Grigurcu, **Critici români de azi**. Din păcate despre culegerea lui Mircea Iorgulescu, **Critică şi angajare** nu am avut ocazia să scriu, dar cronica lui Valentin F. Mihăescu a fost mai mult decît edificatoare.

M. UNGHEANU: Într-o precedentă masă rotundă pe care **Colocviile Luceafărului** o închinau **ierarhiilor de valoare şi falsei exigențe critice** participanții la discuție numeau frontal cîteva tare ale criticii literare care se scrie astăzi. A-l contesta pe Ion Gheorghe şi a proclama în schimb pe Cărtărescu, a nega pe Barbu şi a proclama valoarea Rodicăi Iulian, a-l pulveriza pe Nichita Stănescu din motive extraliterare sînt numai cîteva din exemplele de ordinul spectaculoasei evidențe pe care această dezbatere le propunea. „Întunecata încrîncenare" cu care se efectuează aceste gesturi, vorba **României literare**, nu-şi are egal decît în încrîncenarea de a ține să dea drept luminoasă această suspectă întreprindere. Un răspuns bîlbîit la precedenta masă rotundă încearcă să convingă pe cititor că de fapt totul e în regulă. Cu alte cuvinte totul este în regulă dacă G. Călinescu a fost socotit un scriitor acefal, Arghezi injuriat la Centenar, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Paul Anghel maltratați, Eugen Barbu contestat global, şi aşa mai departe, în timp ce cititorului i se propun cu încăpățînare cărți care zac în rafturile librăriilor. Prezenta masă rotundă se înscrie firesc în prelungirea precedentei şi este prin simpla descriere a anului literar clarificatoare. Afirmarea puternică a unei generații literare ale cărei vîrfuri sînt îndeobşte contestate de unii condeieri îndoielnici.

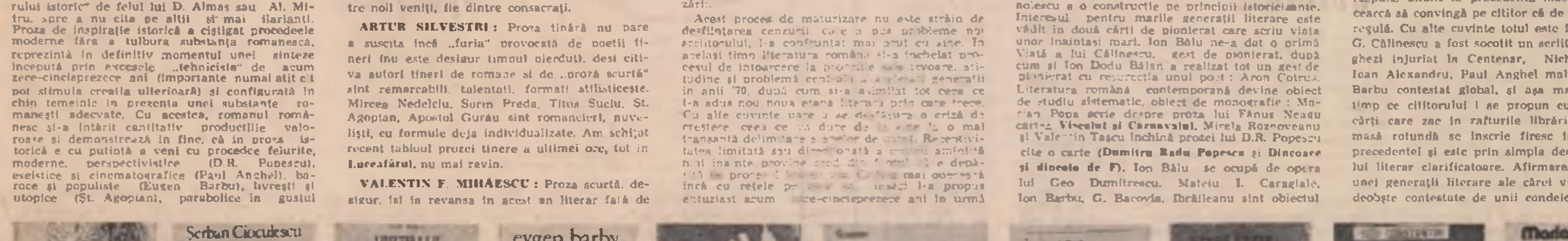

cezar ivănescu

Perfectum

I fiice mea, [illegible] sînt de Moarte
[illegible] de [illegible] la,
[illegible] de [illegible] doar un surîs
trupul meu de-ai ei îl mai departe !

Ademenite-l trupul tău cu minu-i
[illegible] suferinței, bun ;
și sufletul meu te fin ca un
magic stroi, de nepătruns, cum îm-i !

Perfectum

I acestea — versuri — și le
închin ție,
scrise la anii tăi de-acum
cînd eram ca îngerul
și Moartea mă atingea
ca o de una-a
trupului lumină :
grijește-te mai mult
de trup decît de suflet
pierd în veci fără urmă
și reîntea îl privește
cu mii-i de ochi vineți

e plin de plins
cum numai e Ființă
de bunătatea toată
este plina !

Copilul Bătrîn

I și după ce-ai trecut logodna,
columbă albă, mistic mire,
exotic strîns în taina nunții,
în mort pierdut din amintire,
tama tînjind și ea bolnavă,
smochin umil, potir de slavă,
șarpe-colac și jurămîntul —
plîngîndu-ți veacul recunoști Pămîntul !

I copil, surîzi de grijile bătrîne,
fără speranță, cunoscînd
că Tratul Absolut, — un soc de grîne
trece la Moara Morții Eterne măcinînd !

I stai în putința ta, o cîta oară !
sfîntenia în camea ta o ai,
transcendentale drumuri, drag, pelerin-facioară
nolt androgin cu păr bălai !

I căderea ta, intorsul tău în Lume
măsoară în tristețe un abis
ca o cărare, o Lumină,-Astrală
între durerea vremii și somnul Vis !

I regreti și umbra ta, Ființă Pură,
nu știi ce știi, ce poți spera, ce poți
să faci să te orîndui, amara mea răpătură,
definitiv să-ți mintui reîntoarcerea-n tre morți !

Oralități

I sar la dreapta și la stînga
înainte și-napoi,
mă găsesc mereu la mijloc,
la mijloc e Moartea-n noi —
mă îmbracu și dezbracu,
mă iniol și mă desfoi,
n-are Moartea nici pe dracu,
primblu Moartea-n haine noi, —
minc durere, beau otravă
și cu groaza mă răsfoi,
mă omoară cu zăbavă
Moartea mea fără de soț !

Și parcă n-ai sări cum tremai la stînga-dreapta bre
mai mijlocul la mijloc
ca să ia mijlocul foc ?

I drag mi-a fost de tine tare
trup al meu că ți-a fost scris
să visez dormind în tine
să te părăsesc în vis !

Doina

(GNOZA)

I departe, departe de oameni
iubite, noi ne-am depărta,
cu cît mai departe de oameni
să-ți văd numai cît fața ta,
cu cît mai departe de oameni
să-ți văd numai cît fața ta !

I pozească-te numai lumina
o ochilor mei luminînd,
departe de oameni din vina
de a nu fi de pe pămînt,
departe de oameni din vina
de a nu fi de pe pămînt !

PICTOR DE DUMINICĂ

Tablouri de Petru Vintilă

petru vintilă

Eram elev în clasa a doua de liceu. În vacanța de vară mă trimitea mama, ca și în alte dăți, să duc și să păzesc gîștele la păscut. Pînă atunci le duceam la ierugă. Pe vremuri, cu sute de ani în urmă, ieruga asta care intra în oraș în vecinătatea cimitirului ortodox și după ce traversa ca un canaletto venețian orașul întreg ieșea la Timiș în dreptul podului de fier din apropierea gării, avea alt nume : „ieruga monahilor". Catedrala Sf. Gheorghe era odinioară mînăstire, iar călugării aveau, înșirate pe ierugă, trei sau patru mori. Acolo, în copilăria mea, încă se mai măcinau grîu și porumb, morile avînd și rudimentare instalații de atunci ulciul din semințe de dovleac și floarea soarelui. Pe marginea ierugii, în fundul unor grădini cotropite de pomi, gîștele mele găseau o iarbă înaltă, deasă și fragedă. De asemenea, aveau apă în care se bălăceau spălîndu-și penajul imaculat.

Și mie îmi plăcea acolo, fiindcă aflam tufe de mure și zmeură, mă cățăram în duzi și în pruni, pescuiam scobari după o tehnică simplă și vicleană, cu mîna, căutîndu-i pe sub pietre și prin nămolul gras, iar cînd mă săturam de toate, făceam din hîr galben mici pahare pe care le izbeam cu gura în jos de vreo piatră lătăreață și petardele mele copilărești porneau ca niște puștoace, lansam pe apă barcute de hîrtie, citeam vreo carte de povești, sau mă scăldam înotînd pînă la bulboana de ape învolburate din scocul morii. Zgomotul uriașei roți de lemn mă asurzea, dar mă avîntam pînă sub grozava dușumea de lemn a morii. Acolo am găsit odată un vîrf de lance străveche și, nu știu de ce, credeam că voi mai găsi și alte comori. Plonjam cu ochii deschiși în apă și aram cu mîinile stratul gros de mîl în nădejdea că voi scoate vreun iatagan sau pistol turcesc. Infantilul meu noroc arheologic nu s-a mai repetat.

Ieruga asta și moara episcopească nu erau departe de casa mea, la capătul străzii Potocului. În cîteva minute ajungeam acolo cu nuiaua în mînă, zorind cîrdul celor vreo douăzeci de gîște al căror paznic eram. În vara aceea pentru prima oară am îndrăznit să mă aventurez mai departe și anume la dealul Jidovini. Era un platou ripos, la poalele căruia curgea pîrîul Potoc. Pe platou, împrejmuit cu un zid de cărămidă și piatră, dormea și visa stingher cimitirul evreiesc. De-acolo se vedea o bună parte din oraș ; orizontul era închis spre apus de un șir înalt de dealuri împădurite : Teiuș, Corcana și Cătina Moartă. Împădurite fastuos cu tei, meri, nuci și aluni sălbatici, aceste dealuri mă fascinau prin adîncimea lor frumusețe, ascunsă uneori după o perdea albăstruie, o ceață nedeslușită, prezentă uneori chiar și în zilele senine și toride de vară.

Turnul ascuțit al primăriei, cu cei doi cavaleri de tablă în ținută de război, donjonul liceului cu o coroană regească în vîrful lui, apoi turlele celor cîteva biserici, constituiau reperele cele mai înalte din oraș. Dedesubtul lor și răspîndite pe valea Timișului și a Sebeșului se zăreau olanele și țiglele acoperișurilor, ocrul și albul fațadelor, verdele și brunul plátanilor și castanilor din parcul general Dragalina, verdele-gri al șirului de plopi plantați de-a lungul digului de pămînt ce despărțea orașul de rîul Timiș și care, toate la un loc, alcătuiau un tablou pictat în culori fascinante. Senzația că mă aflam în fața unui uriaș tablou natural mi-a sporit-o sau mi-a relevat-o prezența unui pictor boem, pe care l-am zărit într-un colț al platoului, așezat pe un trepied în fața unui fragil șevalet de cimp. Era pictorul Petrică Lazăr. Locuia chiar pe strada mea, în casa lui Petculescu, proprietarul unui chioșc din piața primăriei. Avea un chioșc zidit din cărămidă, călare pe cele două maluri de piatră ale ierugii. Aici se vindeau ziare, țigări, timbre, hîrtie pentru cereri și cărți vechi. Tot aci, soția chioșcarului vindea zarzavaturi și fructe, iar nora chioșcarului vindea băuturi. Era așadar vorba nu de o simplă tutungerie, ci de un triptic comercial în care se făcea un dever foarte bun de vreme ce domnul Petculescu, obez, cu o mustață enormă sub nasul său lătăreț și roșu, putea să joace și rolul unui mecena al picturii. La el locuia și mînca pictorul boem aproape totdeauna matolit de alcoolurile tari, singura lui obligație fiind să-i dea lui Petculescu toate tablourile pictate. Gangul de sub poarta casei lui Petculescu, precum și pereții originalei bodegi din pîntă erau împodobiți cu numeroasele naturi moarte și peisaje ale pictorului boem a cărui trecere amețită și șovăitoare pe străzi nu trezea nimănui decît un sentiment de dispreț tacit, ori de indiferență distantă. Pictorul era totuși, o figură originală. Pubav la față, cu buze cărnoase între care strîngea și mușca mereu o țigară, cu ochii lui umezi privind lumea printre pleoapele abia întredeschise și inflamate de o conjunctivită cronică, cu o pălărie pleoștită și murdară, ale cărei borduri largi îi țineau fața într-o penumbră fără sfîrșit, artistul-pictor oriunde dintr-un sat din preajma orașului, putea constitui un exemplu elocvent pentru ceea ce însemna destinul artiștilor în lumea aceea de mizerii provinciale, semidoctă și orgolioasă, conservatoare și lipsită de perspective. Pictorul era strîns legat de lipsa de gust artistic a chioșcarului care, la rîndul lui reflecta exact și tiranic gustul orășenilor, chiar dacă amatorii de tablouri erau nu țăranii din cartierele mărginașe, ci negustorii, avocații, ofițerii și popii ce proliferau în mare număr în jurul Parchetului și Tribunalului, al garnizoanei (regimentul 86 infanterie, Batalionul 2 grăniceresc de gardă și Batalionul 11 vînători de munte) și al Episcopiei. Ei cereau probabil numai naturi moarte cu flori de liliac alb și mov, pepeni galbeni sau lubenițe cu miezul roșu, struguri și toate celelalte fructe pe care natura le-a colorat atît de bogat : prune brumării, cireșe „inimă de porumbel", vișine de culoarea roșului cardinal, mere parmen aurii, pere galbene, piersici cu pielița acoperită de un puf albicios ca o brumă, caise, nuci, gutui, zmeură, fragi și mure, apoi din nou flori : soc și trandafiri, regina nopții, și ortenzii, gura leului și crăite, crini și bujori. Era evident o pictură de gang, cu subiecte kitch, exasperantă prin repetițiile ei șablon, dar într-un oraș unde pictorii oficiali erau doar Cornel Otonoga profesor de desen la liceu și zugravul bisericesc Băleanu, amîndoi pictînd numai sfinți și îngeri, pictorul boem pe care îl evoc făcea să răzbată chiar și în florile sale de liliac, chiar și în feliile sale de pepeni roșii, o vibrație a culorilor pe care cei doi maeștri oficiali nu știau și probabil că nici nu puteau s-o realizeze. Ei erau academici, didactici, pe cînd Petrică Lazăr făcea ca trandafirii săi să ardă parcă ar fi zugrăvit petale de flăcări. De multe ori însă, pictorul acesta mereu beat și trist, împovărat parcă de abisale întrebări existențiale, picta și altceva : grupuri de țigani din căsuțele grămădite lîngă podul de fier spre Balta Sărată, colțuri de oraș în care ieruga apărea ca un ecou venețian, peisaje din Teiuș și din lunca Timișului, ori imagini din clocotul tîrgurilor săptămînale, în care orășenii apăreau amestecați cu țăranii, precupețele cu cerșetorii și muzicanții cu marchitanii. În aceste tablouri, da, în ele, se vedea pe deplin harul puternic și naiv, nestricat de vreo școală, al pictorului boem Petrică Lazăr. Petculescu punea bineînțeles mîna și pe aceste cartoane, dar cu un dispreț suveran. Nu le expunea în interiorul bodegii, fiindcă nu aveau și nu puteau să aibă cumpărători.

Avocații, ofițerii și popii, chiar și numerosul corp profesoral de la Academia teologică, liceul Traian Doda, școala normală de băieți Ioan Popazu și gimnaziul de fete, aveau opțiuni precise și tradiționale : numai naturi moarte cu flori sau fructe pentru podoaba sufragerilor opulente

pe care nici azi, după atîtea decenii, nu le pot despărți de aromele scovergilor cu mărar și brînză de vaci, de mirosul cald al ștrudelului cu vișine și de fripturile de miel cu cartofi noi.

Dar să revin la ziua binecuvîntată și revelatoare cînd l-am văzut pentru prima oară pe Petrică Lazăr pictînd la șevaletul de cimp pe dealul Jidovini. Aceea a fost una din zilele pe care, trăindu-le, nu le mai uiți, și îți rămîn pentru totdeauna întipărite în suflet. Pe nesimțite am uitat de micul meu cîrd de gîște, ele fericite că sînt lăsate în pace, eu uimit și ars de curiozitate ca în fața unui miracol. M-am apropiat de pictor. M-a simțit și a întors fața spre mine, întrebîndu-mă : „Ce-i gîscarule, pînă aici ai ajuns ?" Mă cunoștea, locuiam doar pe aceeași stradă. Nu treceam pe lîngă el, prin oraș, fără a-i spune „săru' mîna". Eu aveam doisprezece ani, el va fi având douăzeci și cinci, poate chiar treizeci de ani. Morala epocii și a vieții tradiționale din orășelul nostru cerea copiilor să spună părinților și vecinilor nu „bună ziua", ci „săru' mîna". Un frate mai mic decît mine, mare znobaș, lua în serios acest precept moral, dar în felul său, acoperit mereu cu o glumă protectoare. Zicea de pildă : „Petrică, tu știi că eu sînt servus cu doamna Tutunariu ?" — „Ei, cum așa ?", întreba mama cu uimire, ca și cum ar fi auzit o enormitate strigătoare la cer. „Uite-așa, zicea fratele meu, Ionel. Eu îi zic «săru' mîna» și ea îmi răspunde «servus, dragule»". Mama zîmbea binevoitoare, liniștită fiindcă totul nu era decît o glumă nevinovată. Eu eram un copil sfios. Nu mă ducea gîndul la glume. Ziceam „săru' mîna" tuturor celor cunoscuți și mult mai bătrîni decît mine. Aproape toți orășenii îmi erau cunoscuți și mă știau cine sînt. Erau doar cîțiva avocați, ingineri silvici, judecători și ofițeri pe care îi știam numai după nume, sau nici măcar atîta. Pe ei nu-i salutam, dar nu se sinchiseau din pricina asta. Fratele meu Ionel, însă, îi saluta pe toți, tenace, îndărătnic și nu știa nimeni că el punea în banalul salut cuvîncios și benign o undă secretă de humor [illegible]. Spunea „săru' mîna" chiar și lui Manole, văcsuitorul de ghete de la intrarea hotelului **Pomul verde**, țiganilor lăutari din banda care cînta în restaurantul **Parizon**, necunoscuților care veneau cu un aer ușor derutat de la gară, chiar și episcopului Vasile Lăzărescu, atunci cînd acesta, însoțit de o suită de popi, mergea spre catedrală, sau la Teiuș, în scurte plimbări duminicale. Odată, fiind cu fratele meu în oraș, a început ca de obicei să spună „săru' mîna" tuturor trecătorilor. A spus „săru' mîna" în dreapta și în stînga, uitîndu-se de fiecare dată la mine, să vadă ce mutră fac eu. Schima lui era gravă. Îmi clipea șmecherește dintr-un ochi și mă îmboldea să-l imit, amenințîndu-mă că mă va pîri mamei. La un moment dat a trecut pe lîngă noi un domn care mergea șchiop ajutîndu-se de un baston. Era procurorul Constantin Dobrian, o figură temută și respectată în oraș, tăcută și severă. Ionel l-a salutat zicînd că de obicei „săru' mîna". Procurorul l-a oprit imediat, întrebîndu-l : „mă cunoști tu pe mine, băiețaș ?" — „Nu vă cunosc", zise fratele meu. — „Și-atunci de ce mă saluți ?" — „Fiindcă așa m-au învățat părinții mei" — „Bravo !", zise procurorul și, vîrînd mîna în buzunar, scoase portmoneul, alese din el o monedă de douăzeci de lei și i-o dădu fratelui meu care privea perplex. Apoi, după ce s-a depărtat Dobrian de noi, Ionel mi-a fluturat moneda sub ochi : „Ai văzut ? Ai văzut ce înseamnă să fii respectuos ? Dacă salutai și tu, te-alegeai cu un pol. Haide acum să mîncăm înghețată la cofetăria lui Fleischer".

...Dar iar m-am luat cu vorba. Să mă întorc la pictor. M-a lăsat să privesc cum pictează. Avea niște gesturi misterioase, care păreau să facă parte din ceremonialul secret al vocației pe care el o slujea fredonînd mulțumit frînturi de cîntece, sau fornăind pe nări niște vorbe neînțelese cînd părea nemulțumit de felul cum îi ieșea un nor sau un acoperiș de țiglă. Uneori ridica brațul stîng cu un penel lunguleț în mînă parcă ar fi măsurat distanța dintre cer și pămînt, micșorînd ochii îngîndurat și neliniștit. Alteori se ridica de pe trepied, se depărta la cîțiva pași de cartonul fixat cu niște clame de șevalet și cerceta tabloul de-acolo. Apoi se apropia repede și cu subită înflăcărare trăgea cîteva tuse scurte și apăsate. L-am văzut întinzînd culoarea și cu degetul. Mi se părea un vrăjitor. Curiozitatea mea era amestecată cu bucurie și teamă. Avea o sticlă verde, de un litru, lîngă trepied. În răstimpuri o ridica la gură și trăgea un șip serios. De fiecare dată exclama : „e grozavă, dom'le". Aerul în jurul nostru mirosea a șliboviță. Cunoșteam mirosul. La Caransebeș țuica de prune era o băutură națională. Toată lumea bea țuică. La nunți, țuică. La onomastică, tot țuică. La înmormîntări, privegheturi și parastase, la Paști și Rusalii, tot numai țuică. Tata nu se așeza la masă pînă cînd nu bea un ștampil de țuică. Toți se strîmbau de plăcere. După strîmbăturile care le schimonoseau fețele, ai fi crezut că beau otravă sau untură de pește, dar ei lăudau astfel calitățile inegalabile ale țuicii : mirosul de simburi, tăria ei în sticuri adică în grade și culoarea ca aceea a coniacului, luată din doaga de dud a butoaielor. Odată am dus și eu un păhărel de țuică la gură. Arsura ei mi s-a părut îngrozitoare și insuportabilă. Mulți ani n-am putut suferi băutura asta. Acum sînt împăcat cu ea. Chiar îmi place, dacă am alături niște brînză parmezan tare ca piatra, sau cîteva măsline.

La un moment dat, pictorul a terminat țuica și mi-a spus pe un ton de neașteptată familiaritate, ca și cum deplindes de mine îngăduința de a bea în continuare : „Mă, Petrică, uite, ia sticla asta și coboară pînă la birtul ăla de lîngă pod, pe colțul uliței. Uite banii pentru un sfert".

Am coborît ripa, dar nu pe drumeagul cu ocol prea mare, ci tăind-o pe scurtătură. O bună parte din ripă am parcurs-o ca o sanie, alunecînd pe fund peste tufișurile pipernicite de ferigă și cîlinei. M-am întors cu țuica. Pictorul mi-a zîmbit fericit și a continuat să picteze pînă în amurg. A ieșit un tablou foarte frumos. În planul secund casele și acoperișurile de țiglă apăreau estompate sub o pulbere fină de lumină solară, iar în zare dealurile Corcanei păreau topite într-o ceață stranie, luminiscentă, care mărea farmecul tabloului, pentru că Lazăr reușise să exprime, mai presus de orice lumina toridă a după-amiezii de vară, vipia cerului în care, noaptea, ca un colb cosmic, păreau niște fantasme, așa cum aveam să văd mai tîrziu în tablourile lui Van Gogh.

După ce și-a strîns șevaletul, trepiedul și cartoanele împachetîndu-le ca pe un rucsac, mi-a dat să-i duc eu cutia cu vopsele. Nu mi-aș fi închipuit că tuburile de uleiuri erau atît de grele. El mergea cu neobișnuitul său rucsac în spinare, cu un canceu plin cu pensule într-o mînă și cu sticla de rachiu, goală, în cealaltă mînă. În ultimul moment m-a apucat o spaimă nemaipomenită. Nu-mi mai găseam cîrdul de gîște. Uitasem cu desăvîrșire de el. L-am căutat prin viroagele din spatele cimitirului evreiesc, în vale, de-a lungul pîrîului, dar nu le-am mai găsit. Pictorul m-a liniștit : „Lasă că ai să le găsești acasă. Comparativ cu alte animale și păsări, gîsca are cel mai mult creier. Gîsca este o pasăre inteligentă". Peste doi-trei ani, cînd am aflat din cartea de istoric despre gîștele capitoline, cînd am memorizat întîia fabulă (de Vasile Militaru), mi-am amintit de spusele pictorului. Eram la vîrsta cînd legendele încă făceau parte din istoria adevărată și din ordinea firească a lucrurilor. Ba, aș putea să spun că aveau pentru mine o forță de credibilitate infinit mai mare chiar decît adevărurile cele mai simple, chiar și decît acelea rezultate din experiența proprie.

În fața casei sale ne-am despărțit. Am zăbovit să văd cum deschide poarta grea de stejar și, cîteva clipe, mi-au apărut iar sub ochi zecile de tablouri agățate pe pereții gangului. Era seara. Un bec gălbejit le lumina de sus și oricîte muzee am vizitat după aceea, la Roma și Viena, la București și Moscova, la Leningrad, München și Dresda, mereu îmi revenea în minte imaginea gangului cu tablourile lui Petrică Lazăr de la Caransebeș. În sufletul meu, devenit muzeograf, gangul acela nu înceta să rămînă cel mai frumos muzeu din lume.

A doua zi iar am plecat cu gîștele la iarbă. Le-am mînat din urmă, zorindu-le cu nuiana atît de repede, încît la un moment dat s-au speriat și au început să zboare greoi, lopătînd spasmodic cu aripile lor albe spre a realiza un pod aerian gîflit, lung de vreo cincizeci de metri. Cunoșteau drumul. Chiar dacă aș fi vrut să le îndrept într-altă parte, cred că n-aș fi reușit. Aseară se

teatru

Premiere absolute

Am văzut recent două premiere absolute de teatru scurt care prelucrează scenic texte semnate de D. R. Popescu („Dirijorul") și Marin Sorescu („Paracliserul"). Ambele texte sînt jucate la un deceniu sau ceva mai mult, de la scrierea lor. Sigur, se poate spune că proba de rezistență nu e deloc rea în cazul literaturii, dar asta nu scuză cu nimic atîtea și atîtea întîrzieri ce încă se petrec în cîmpul dramaturgiei, drumul pînă la rampă continuînd să fie în mod arbitrar prea întortocheat și artificial meandric. Am mai adăuga, tot aici, pentru că nu mi se pare lipsit de interes, că textele sînt descoperiri ale unor tineri regizori, deci care abia acum aveau prilejul să le ofere public.

„Dirijorul", pe scena Teatrului din Sibiu, produce, indiscutabil, revelații. Regizorul Florin Fătulescu scoate lucrarea, în bună măsură, de sub zodia absurdului. Încercarea lui este justificată și, în același timp, temerară. Demersul de actualizare a textului se dovedește incitant, dezvelind simbolurile ascunse ale parabolei. Ne aflăm undeva într-o lume rămasă parcă fără memorie, într-un vid spiritual dominat de gestul mecanic, aberant. Cine sînt aceste personaje ? Delimitările nu își au neapărat rostul. Chiar dramaturgul le numește aiurea — Domnul, Înaltul, Dințosul, Întîrziatul, Spinul, Schiopul, le pierde în generalități — Baba, în neutru-Nan, într-un larg anonim — Genevieva. Locul de desfășurare — un apartament ?, o insulă ? un coșmar ? — are simbolistica unei îngrozitoare claustrări. Ce mai este viu aici urmează calea manechinelor împăiate expuse la vedere sau dosite patologic. Bineînțeles, din inițiativa și sub bagheta straniului Domn (uzurpatorul „Dirijorului") și cu aprinzînd farmecelor perverse ale Genevievei. În final, un singur semn civilizator, acordurile beethovenianului imn din Simfonia a IX-a. Un strigăt împotriva dezumanizării. Distribuția a înțeles parțial „jocul". Radu Basarab în rolul Domnului nebun mimează exceziv ; Mariana Strasser (Genevieva) este tentată de teatralism ; Șerban Ionescu (Șchiopul) și Florin Anton (Nan) prind însă ritmul interior și izbutesc două tipuri sugestive în ideea spectacolului lui Florin Fătulescu. Destul de ascțiant, cu puțină fantezie este și decorul semnat de Erwin Kuttler.

„Paracliserul", pus în scenă de Radu Dinulescu la Teatrul „Valea Jiului" din Petroșani, împărtășește un alt destin. Aici avem de a face cu o supralicitare a textului pînă la transformarea lui în prezent. De altfel, pentru cine nu cunoaște piesa este extrem de greu, dacă nu imposibil, să și-o imagineze. Presimți că în expresivul decor al lui Florin Harasim se întîmplă ceva interesant, dar replicile se pierd, Paracliserul reducîndu-se la o siluetă care se agită în neștire, dezarticulat. Dialogul lui cu umbra de deasupra nu are fior, nu are taină, nu are filosofie. De altfel și schimbarea actorilor pentru ipostazierea vîrstelor nu se realizează integrator, pare cumva exterioară, rupînd și mai mult firul spectacolului. Poate doar cîteva scene să surprindă, în special cele care sînt introduse de la sine putere de regizor prin apariția Femeii. Dar și aceasta se găsește în afara textului sorescian.

Spectacolul lui Radu Dinulescu (regizor remarcat cu alte prilejuri) ne pune în situația să așteptăm în continuare întîlnirea cu „Paracliserul".

Ermil Radulescu

plastică

Întîmplările imposibile

Grafica lui **Dan Cioca** (Galeria Galateea, ianuarie, 1982) este o grafică elaborată. Artistul preferă prea puțin notația directă, schița după natură, deși, atunci cînd o practică, notația este fulgurantă, vioaie, are acea doză de emotivitate care atestă imediat faptul că vibrația autentică nu se disolvă în automatismele meșteșugului. Nu aș dori prin aceasta să las să se înțeleagă că acest mod de exprimare frust, nesofisticat este un aspect al naturii artistice a lui Dan Cioca nesolicitat suficient. Este evident că modul celălalt, reflexiv și ironic, mai prețios și vag sofisticat îi stă mai bine artistului. Unda de reflexivitate care constituie poate unul dintre atributele majore actuale a demersului lui Dan Cioca nu ar fi putut fi dezajată cu aceeași vigoare și subtilitate de imagini unde mîna se subordonează naturii. Fraza din cunoscutul sonet renascentist despre „mîna care se supune intelectului" pare să-l fi sedus și pe artistul nostru. Ideea de a recompune ceea ce se vede, evident nu-i aparține. Dar modul cum procedează are trăsături individuale distincte. Contribuie la aceasta o experiență în domeniul scenografiei. Formele trebuie să se dispună în imaginile lui Cioca în conformitate cu exigențele unui spectacol căruia plasticianul îi este regizor. Piesa regizată de creator este însă una singură, fapt remarcabil de altfel, deoarece astfel este universul figurativ rămîne coerent, impunînd ceea ce în termeni mai prețioși s-ar chema unitate stilistică. Piesa, cu titlul, provizoriu, „metamorfoza" are cîteva desfășurări clare. Un splendid trup de tînără se transformă într-o scenă într-o rafinată cupă de șampanie. În altă scenă o tîmplă delicată capătă conturul unui ceasornic elegant cu forme șlefuite. Altundeva mîna unui îndrăgostit devine o subțire ramură de laur.

Simbolistica scenelor este simplă. Atinge însă imediat coardele cele mai sensibile ale sufletului. Efortul de descifrare este și el minim. Nu există pe de altă parte în aceste imagini pericolul unei tratări reductive a temei din care se dorește a fi extrasă metafora. Fiecare amănunt este surprinzător. Uneori părțile pot deveni interșanjabile fără ca aceasta să altereze efectul de ansamblu urmărit. Artistul le organizează parcă după principiul caleidoscopului ; la un moment dat mișcarea se oprește și componentele se regrupează. Motiv pentru care variațiunile pe aceeași temă au fiecare o identitate anume, transmit un mesaj diferit.

Unificator rămîne însă un lirism învăluitor asemeni unui strat de aer protector și transparent scăldind ființe stranii, a căror imaterialitate este rezultatul unei zadarnice investigări a memoriei în căutarea unor întîmplări imposibile.

Grigore Arbore

intorseseră fără mine acasă. Acum nu mă mai temeam că se vor pierde și nu vor nimeri casa. Aveam la mine un chios ; în graiul bănățean asta înseamnă trăistuță. În el virisem un colțuc de pîine unsă cu untură de porc și prefirată cu boia de ardei, un bloc-notes cu hîrtie de desen și o sticlă cu șliboviță. Sticla era de mici dimensiuni, abia încăpea în ea un sfert de litru și avea o formă aplatizată, tocmai bună de purtat la drum și în buzunar. Înainte fusese în ea „Zwack", un fel de rom sau de coniac pus pe piață de către o distilerie din Arad. Nu știu cum ajunsese la noi. Era o sticlă frumoasă, asemănătoare unui flacon pentru parfum și mama o păstra goală, dintr-un imbold decorativ, în credențul din bucătărie.

Ascară povestisem întîlnirea mea cu pictorul Lazăr și probabil că relatasem povestea cu atît entuziasm, încît și mama și tata, dar mai ales soră-mea Iconita și fratele meu Ionel erau de-a dreptul încîntați. Cu toții cunoșteau pasiunea mea pentru desen și înțelegeau că acea uraitoare care patrona vocația pentru pictură ținuse să-și afirme nu numai forța de seducție, dar și sprijinul ei tandru pentru împlinirea visului meu. Nu știu dacă spusesem vreodată pînă atunci că vreau să mă fac pictor ; eram prea crud pentru vreo opțiune, dar erau încîntați descori de numeroasele mele desene care umpleau repede orice foaie albă căzută în mînă, ele strecurîndu-se chiar și în culetele mele de școlar. În septembrie, în fiecare toamnă, cînd tata mergea cu mine la librăria Diocezană sau la librăria Paulescu de lîngă pare, vis-à-vis de locul umbros unde staționau birlele, ca să-mi cumpere rechizite pentru noul an școlar, (caiete, vocabulare, blocuri de desen, creioane, culori, compase, culori de apă, pensule, penițe, cerneluri, gume de șters, echere, teuri, ascuțitori), seducția tuturor acestor obiecte era cu atît mai mare cu cît le visam folosite numai pentru plăcerea mea de a desena.

Acum, povestind părinților și fraților mei extraordinara aventură petrecută în cursul acelei după-amiezi, eu stîrnii bucuria și interesul tuturor. Tata și mama, gospodari și părinți pragmatici, își dădeau seama că ucenicind toată vara la pictorul Lazăr voi sta bucuros și aproape fără să simt, pazncul cîrdului de gîște. Totodată, pentru orice părinte este preferabil să-și știe odrasla învățînd liniștit o meserie frumoasă, decît să-l vadă bătînd mingea pe platoul unde avea să fie construit pe urmă aeroportul, ori să-i ducă grija bănuindu-i plecat în lungul Timișului, la scăldă ori după peste. Nu o dată veniseem acasă cu genunchii zdrelîți, cu vreun cucui în frunte, ori cu bluza afișiată în jocurile și încăierările la care luam parte nu atît de vitează, cît nenorocoasă.

Tata mărturisi că în multe rînduri bătuse cu pictorul Lazăr fie la bodega „Soare" din vecinătatea școlii normale, fie la „Mielul alb" pe strada Lugojului, ori la birtul lui Spaholz lîngă sinagogă. Aceste libațiuni modeste, dar repetate, constituiau un atu hotărîtor, după părerea tatei, pentru ca Lazăr să mă ia peste vară învățăcel. Ca să-și întărească spusele, se și ridică de la masă (eram în bucătărie, după cină), luă din credență sticluța aplatizată și zise : „uite, o umplu cu șliboviță și mîine cînd te-o trimite după țuică, scoate asta și spune-i că-i din partea mea, ca o mică atenție. Pe urmă vorbesc eu cu domnu' Lazăr și sînt sigur că te va primi cu bucurie".

A doua zi, cum spun, m-am îndreptat gîonț spre deșiul Jidovini. Nu l-am văzut pe pictor. Nu venise. L-am așteptat pînă la amiază în zadar și m-am întors dezolat acasă. Eram trist și abătut. Tata sosi în sfîrșit de la servici și cînd auzi că am ratat reîntîlnirea cu pictorul, zise : „hai să vedem, poate e-o fi acasă".

Am plecat împreună cu tata. Casa lui Petculescu nu era departe. În cîteva minute am ajuns. Am intrat în gangul boltit și l-am găsit pe Lazăr pregătindu-se de plecare. Tata îi oferi sticluța cu șliboviță și din neașteptata strălucire a ochilor săi am înțeles că orice l-am fi cerut, chiar și un tablou, Lazăr ar fi consimțit imediat. „Domnu' profesor, zise tata cu un respect grozav, de fapt acordîndu-i lui Lazăr un titlu academic pe care acesta nu-l avea (fusese auditor, un singur an la Academia de Arte Frumoase din București). Luați-l pe băiatul meu ca ucenic și învățați-l să picteze" — „S-a făcut, domnu' Vintilă. Dacă vrea poate chiar acuma să vină cu mine, fiindcă tocmai mă pregăteam să ies în plein air". Habar n-avea tata ce înseamnă „plein air", dar asta nu prezenta absolut nici o importanță. Om expeditiv, Lazăr înșfăcă ciudatul lui rucsac și dădu să-l pună pe spate. Tata zise, din nou plin de respect : „domnu' Lazăr, dați-i bagajul lui Petrică, să-l care el, că așa se-nvață orice meserie". Erau acolo, legate, cu două curelușe trepiedul, șevaletul pliant, cîteva cartoane grunduite cu un strat alb, o pînză întinsă pe un șasiu și o umbrelă neagră cu un miner rabatabil, ce putea fi prelungit, înzestrat cu o țepușă de fier la vîrf. Umbrela putea fi astfel înplintată în pămînt, ocrotindu-l pe pictor în timpul lucrului de lumina exorbitantă a soarelui. Lădița cu tuburi și pensule o lua Lazăr care zise : „asta o duc eu, că nici nu vă închipuiți, domnu' Vintilă cît este de grea".

Și iată, în acel fel simplu ca într-un vis, am purtat pentru prima oară în spate trusa de cimp a unui pictor.

(Fragment din volumul în manuscris : „Pictor de duminică")

poeți din vrancea

ion panait

Scrisoare medievală

Noiembrie a plins în demuri, a trecut
ca un bonjour tristesse
în umbra unei frunze ce-și
ascunde zîmbetul. La gară
ți-am trimis trăsura
și o garoală nădăjduind că
ai să-ți uiți mîna și după ce
stă ploaia, iscălește această batistă.
Bonjour tristesse, dragă, trece
încă un an și pe fereastra hotelului
e încă vraja de la Marienbad
și ceva dintr-un cîntec de lebădă,
parcul de cloroform al băncilor
și al acelei idile ce și-a păstrat
amprenta într-o cutie de mucava,
bonjour pe această foaie, pe această
geană de zînă unde [illegible]
se întorc din albe peleriaje...

Decembrie

Și iarna, cînd aceste răpsuri prefigurează
Dear pleoapa unei lacrimi de aur care va
Cădea în nord din cerul gurii tale
Eu sînt în acei fluturi sublimi de mucava —

Și cerul e prea spăt, eternă-i numai pleoa-a
Cît mesc pe dedesubturi de frunze-i uscat
Mă înconjoară-un șarpe, unor mîi strînge mîna
C-apropie-mi trece-o sînge mărcînd
necontenit —

Ninge demult pe păsări ca o furie albă
Nălucă unei stele și nu știu pînă cînd
Dar poate că nu-i iarnă, e-un fluture, un șarpe
Pe tîmple te de lacrimi lunecînd...

ioan dumitru denciu

Trecere

Proaspete undele trecerii noastre de lut.
Ne-am sprijinit pe o coloană de aer, de aer
undeva în inima lării.
N-am alchimizat visa cadoce, n-am plîns
fără dovezi.
Aproape o lume-am culcat
la pridvorul senzației
iniminerind-o.
Gîndul adult mai apoi
s-a cutremurat și văzut
în oceanul oglindă.

rodica șoricău

De prea mult belșug

De prea mult belșug
Noaptea aceasta mă doare
A piersici prea coapte
Mirosea-n salac
Și a scvarli salare
Arde-n mei focul lunii macrii
Albastre cerdăii de lună ne-impresoară
Ambrozie bem din cupa de argint
Păstrăvii zburdînd de prin ferestrele
Magice se strecoară
De prea mult belșug
Palatul nostru de sticlă
În apa coborît

florin muscalu

Regina bălții

lui Ștefan Careja

Prin boarea nopții, subterană,
Regina bălții-i suverană
Și calcăie de frumusețe.
Regatu-i pătrat de blîndețe
Stau peștii scumpi pe la intrare
Setoși vremii să-nțe-n seară,
Pe lespezile lor stingace
Regina-acolo și incoace,
Cu trăirile prin regat
Să știe unde e calcat.
Pînzeau [illegible] ingenesc,
Adusă din Stambul ceresc,
Se-agață purpuriu pe umeri
Și nu poți zăbovind să-i numeri,
Și boarea nopții, subterană,
Reginei ce nu sade-n stană.
Luminării din chihlimbare,
Bucăți de lună și de soare,
Pentru regatul acest joase
Umesc lor turma de lăcoase
Cămile mici și cocoșate,
Broștele sfinte din cetate.
Căpitale cu iasomie
Imnurămînd de veșnicie
Bătrînii zeami [illegible],
Ei, vulturii [illegible],
Bonculiuieșu sub scumda apă
Ca iasomia să-i incapă.
La malurile lor aceste
Păduri de nouori vechi, celeste...
Și legănîș comunița
Dorm [illegible] domnița
Ce cîntă tendresuna-n sori,
Și se numesc pringhetari.
Regina bălții le viseză
Noaptea în somn și aiurează
Trec prin [illegible]
Secole [illegible] — [illegible]
Și în albastru care-e înconjurată
Regina se-adîncește timpului spre seară...

Elegia marelui auz

În mijlocul mării aceleia
Un melc răsare prin ceață,
Pînzele se-nșiră la intrarea în scoarță
Și lebede negre plutesc fără ler...

Acolo chiar timpul ascuns printre ei
Alergă-n galop ca un semn pămîntesc,
Pînzele rămîi sub floarea de tei,
Înseamnat lîngă tîmple cu semnul ceresc...

Papoare de melci, vietăți fără nume,
Ce aripi din cochilii de gîște,
Și inchipuie viața din lume
Sub coroana pămîntului nostru, estetic...
De polonul de crin, de un sînt viertu
Melcul tînăr are fața brăzdată.
Cînd se-nălțare din ape a pescă pustiu,
Are chipul lunii ce nu se arată...

Dacă-i îi la urechea stîi vocea
Ce-a trecut, și pe cei care vine,
De ce plînge pămîntul în el, de ce fuge
Lebăda neagră pe apa-a vechime,
Dacă-i îi la urechea-atr-a parte a lunii,
La cetatea a soarele sfînt.
Dacă-i îi la urechea...
Și au mai ascultînd...

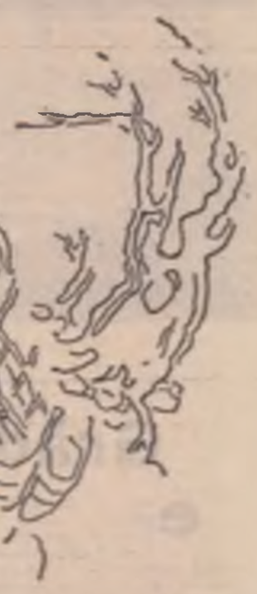

constantin dușcă

Ținut natal

S-a pensionat cetul
Ce-mi-pustia spre lume
Scrisorile de dragoste.
Nu mai primesc nici o veste
Despre cîmpul infierbînt
Și despre cîmpia intimă
Tu nu mai ai număr
La casa în care
Îți arătasem văzduhul
Și legile tinerețe
Parcă au fost abrogate.

nicolae bornaz

Cărțile geților

Noi cunoaștem undele, brumături, pietrele
Cine să vină să spună că atîtei m-a vatrele !
N-am dorit alcicum de la atîți strălucirile
Am avut cuminți și măsurate iubirile
În retirea imensă a timpului inimile
Pe-o doină de frunză în taină ascultu-mi-le.
Tot aso ni-s albinele și mănoase turmele
În mii de cetăți și-n oale de lut ni-s urmele
Vînturi nebune pînă la pămînt ne-au aplecat
mlodele
Și-am cîntat cu adîncă înțelegere a devenirii,
baladele
Dogorese și acum sub pămînt cuptoarele
Risipită în lut a făptura săgeților
Magnetizată de-apropierea caselor sfinte ale
geților
Le-am strîns prin muzee, aspre colțiere,

Dar din pămînt și-a pămînt li-e înalta putere
Visul lor urcă în frunză și-n undă
Norul de dor de pe șes să-i răspundă

Geții sînt plecați pe undeva pe aproape
Să apere turmele, să curețe stupii
S-abătă din calea istoriei lupii
Se-aude din vale fluierul limpede
Cetatea e singură, încărcată de soare
Pe-o culme de măgură, să n-o înconjoare
Decît vîntul și aripa ciocîrliei.

Nu ne-au lăsat cărți nici pe papirus nici
pe lut
Ne-au lăsat cărți care nu s-au pierdut
Ele au fost scrise de la răsuflare la răsuflare
Din cîntec în cîntec, cu cerneală de soare
Pămîntul și oamenii deopotrivă s-e știe
Cartea lor pururi în noi este vie
Citiți-o atent cînd soarele scrie
Peste păduri dimineațile
Cărțile geților sînt în munți și-n cîmpii
Și mai ales în spațiul frumos
De sub tîmple, vedeți-le.
Abia acum, sub noua-mplinire
Din adînc lăurite
Sosesc volumele lor inedite.

dumitru pricop

Îngăduiți-mi

Îngăduiți-mi să mă joc
prin cei ce n-au trăit deloc

Să-i scot din aștemutul cald
și-n fumul lacrimei să-i scald

Să le aprind în sînge rugul
prin care-s de milenii plugul

Să strig prin munții lor de ceară
cînd nu știu astrii să și-i ceară

Să-i tulbur în cotlenul fad
cu versul gîndului nomad

Să le aprind în somn mormîntul
cînd piere în pustiu cuvîntul

Îngăduiți-mi să mă joc
cu lut, cu floare și cu foc
prin cei ce n-au trăit deloc.

Adormit în ceruri

Adormisem în ceruri, tîrziu,
lîngă ocelasi clopot bătînd în uitare
Ochiul, în somn, rătăcea calea razei
și cădea în adînc
ascunzînd lemnelor vina.
Nemiscat, pentru umbră, trupul
nu mai era
marele semn al rominerii.
Numai ceața pe iarbă
amintea vînta cădeni
în zocot,
lumegînd din părinți — arborii patimei...
Nimeni prin strigăt
chiar visului ocalindu-i
statuile
„Și să crezi, și să crezi" — glasul
cîmelui surpa astri...
Adormisem în ceruri, tîrziu,
mai bătrîn decît pasul
prin suflet.

Memoria lacrimei

Nu e de-ajuns, vînătari de cuvinte frumoase,
fără păcat și cuvîntul e orb,
cu lutul pe suflet, pribeag prin veșnică
lintinile timpului sorb

Ca ana milcasă se frînge-o undină
c-o brazda ce-o ar e Tata mai sfînt
și lacrima cade mai pură în astri
mai caldă pe-al fratelui proaspăt mormînt...

Și nu mai sînt singur prin lutul din mine
trag plugul prin sînge și-aștept să răsar
inalt, scutur noaptea de stimele sacre
cu vechea vigoare de zeu tutelar...

Desene de Cicerone Ciobanu

viorel munteanu

Doină

Duce-m-aș și tot m-aș duce
Într-un supersonic zbor
Unde clipa interține
Rugul doinelor de dor
Unde griul veșnicește
De cînd lumea și cuvîntul
Și cu spice de lumină
Sprijină de cer pămîntul

Duce-m-aș și tot m-aș duce
Dacă aș avea noroc
Unde încă nasc luceferi
Sfinții mei trecuți prin foc
Unde plîngerea-i o vale
Blînd surpată în povești
Și stăpînii mioriței
Ard pe mările cerești

Duce-m-aș și tot m-aș duce
Mai întîi și mai întîi
Unde munții dorm cu sînge
De străbun la căpătîi
Unde vîntul bate-n dungă
Frunza codrilor adînci
Și din clopote tăcerea
Duce suflatele-n stînci.

film

Maria Mirabela

În filmografia lui **Ion Popescu-Gopo** literatura ocupă un loc special, iar basmele lui **Ion Creangă** un loc privilegiat. După **De-aș fi... Harap Alb** (1965) și **Poveste de dragoste** (1977), **Maria Mirabela** vine să confirme nu numai certe afinități elective, ci și fertilitatea unei surse de inspirație.

Această sursă generează o parafrază plină de fantezie ce conduce la un basm modern, stilizat, epurat de convențiile clasice ale genului, dar nu mai puțin bogat în inedite sugestii. Astfel, eternul conflict între Bine și Rău face loc întîmplărilor feerice la care alături de actori participă personaje animate (broscuța **Oaky**, licuricul **Scăpărici** și fluturele **Omide**) pentru a ilustra răspunsul la o altruistă întrebare : **cum putem fi fericiți ?**

Pentru cineast basmul lui **Creangă** (**Fata moșului și fata babei**) este un pretext, un punct de plecare. Regizorul este permanent atras de infuzia de premiere ce-i poate susține demonstrația. Film de animație și cu actori, basm cîntat și poezie animată, cu un final regretabil de scurt, autentic omagiu adus „culiselor" realizării unei pelicule de asemenea factură, **Maria Mirabela** este departe de naturalismul unor încercări de implantare forțată a story-ului în realitate, păstrînd nealterată infuzia de farmec și candoare de noutate și spectaculos, de lirism și sensibilitate atît de necesare spectatorilor contemporani.

Personajele așa cum le imaginează **Gopo** (cele amintite la care se adaugă **Moș Vreme** și **Zina Pădurii**, cele patru anotimpuri, **Marta** și **Mirabela**) vor căpăta în noua structură a basmului personalități distincte, un spațiu de evoluție feeric, o partitură muzicală densă (semnată de talentatul compozitor **Eugen Doga**, colaborator al regizorului **Emil Loteanu**) pentru a deveni eroi de referință pentru copiii de astăzi și de mîine.

Secvențe incitante în periplul **Mariei** și **Mirabelei** în căutarea **Zinei Pădurii**, dansul broscuțelor și aventurile omizilor sînt adevărate filme în film, antrenante prin ritm, explosive în culoare și desen, cu inspirate găguri plastice și de mișcare. **Gopo** inovează și în privința clasicului happy-end, pulverizînd cu un surîs final ce divulgă cu bonomie secretele unei arte complex și complet solicitate în construcția unui basm cu rezonanțe în actualitate, a unei povești ce-și poate găsi cu greu locul în ierarhiile astăzi depășite ale genului.

Stilul lui **Gopo** și aici autor total, greu de confundat rămîne caracterizat de tinerețea veșnicului inovator, generos preocupat de permanenta posibilitate de îmbogățire a unui limbaj necesar minuirii aparatului de scris ficțiuni pe celuloid.

La reușita filmului se cuvin aplaudate contribuțiile substanțiale ale **Natașei Bodiul** (regizor din partea sovietică, realizatoare a personajelor desenate), ale desenatorului **Lev Milcin**, ale scenografilor **Viktor Dudkin** și **Ștefan Marițan**, ale poetului **Grigore Vieru**, ale operatorului **Alexandru Popescu** și ale inginerului de sunet **Dan Ionescu**.

Scurtmetrajul **Energica** (autor : **Ion Popescu-Gopo**) programat în completare este un nou argument pentru tinerețea și tonusul inspirației celui care ne-a adus zeci de prestigioase premii internaționale, pentru arta cinematografică românească

Călin Stănculescu

Kramer contra Kramer

Recomandat de cinci **Oscar**-uri, de premiul **Globul de aur** pe 1980 și premiul **David di Donatello** pe 1980, **Kramer contra Kramer** nu este totuși, așa cum ne-am aștepta, un eveniment cinematografic. Recunoaștem aici, mai curînd, revanșa pe care și-o ia uneori mediocritatea în fața artei frămîntată de căutări, o întîmplare care ne reamintește faptul că filmul nu este numai expediție în zone care nu au fost cercetate încă, ci și instalare mai comodă în cele știute, o mai deplină luare în stăpînire a tot ceea ce este omenesc — inclusiv a banalității. Curat, egal cu sine însuși, filmul este o cuminte expunere a unor simple adevăruri de toate zilele, covîrșitoare nu prin profunzime, prin dramatismul lor, ci prin evidența lor care oricînd poate fi probată statistic. O familie obișnuită, prin nimic deosebită de altele, se destramă din cauză că el, soțul, capul familiei, se gîndește numai la propria devenire profesională, fără să se întrebe dacă nu cumva femeia de lîngă el are și ea aspirații ; și nici măcar nu este vorba de un egoism absolut, categoric, agresiv, ci doar de o banală scădere din vedere, de neatenția de care dăm dovadă uneori față de omul de lîngă noi. Un conflict mărunt, care nu se consumă la înălțimi dramatice amețitoare aparent fără urmări catastrofale, face parte din acele adevăruri statistic verificabile în epoca noastră. Dar oricît am încerca să explicăm succesul filmului, în fața juriilor internaționale, este totuși exagerat să găsim merite acolo unde nu sînt și mai firesc ar fi să ne gîndim că cineva trebuia să ia respectivele premii. **Kramer contra Kramer** a fost doar un film norocos. Legenda șarpelui Uroburos care se hrănește din propriul trup poate fi folosită în interpretarea istoriei familiei Kramer, dacă ținem cu toi dinadinsul, dar o asemenea simbolistică este departe de intențiile filmului și a realizatorului său — regizorul Robert Benton —, așa că este mai bine să lăsăm povestea așa cum este : sensibilă desigur, dar comodă și conformistă. Nici interpretarea lui Dustin Hoffman, încununată și ea cu un **Oscar**, nu ne surprinde prin ceva anume ; actorul nu depășește calitățile unui interpret de planul al doilea, dînd personajului acea culoare cenușie care îl face confundabil cu oricine. Dar poate că tocmai mimetismul filmului și al personajelor, face din **Kramer contra Kramer** un caz cu aer de adevăr general valabil, un șablon ideal, o regulă care mai trebuie reamintită din cînd în cînd celor care cer filmului numai excepții.

Nicolae Mateescu

Regresiunea miraculoasă

Într-o cunoscută mărturie autobiografică, Proust considera pe Noe drept cel mai fericit dintre personajele biblice : aceasta pentru că, fiind singur, a avut lumea cu el și a putut medita asupra adevărului, deși în jur era dezastru și pe pământ întuneric. Cu aceasta — iată-ne în centrul problemei cruciale a creației literare, cel puțin a celei în proză.

„Movila, Tuzla, Constanța, evocate în *Cititorul în pietre* aparțin unei geografii mitice... Sînt tentat în permanență să scriu nuvela *La Tigănci*, dar șovăi să încep" (*Fragments d'un Journal*, 13 iunie 1959, p. 275). Citim în mărturia documentară nu atît ezitarea habituală a lui Mircea Eliade de a aborda temporar studiul științific în favoarea literaturii, cît ezitarea subconștientă de a se plasa pe o nouă orbită. Cum altfel să citim notațiile meteorologice în aceeași zi dacă nu schițare a unei conjuncturi aflate sub semnul excepționalului ? „Zile de vară cum n-am mai văzut la Paris niciodată. Cerul de un albastru mediteraneean, neobișnuit de senin. Un vînt de mare suflă toată ziua" (ibidem).

București real-fantastic, în care stația Vama Poștei și strada Preoteselor se învecinează cu domeniul interzis al *Tigăncilor*, pasaj către lumea de dincolo, către Mister, este un produs elaborat, tardiv, Gavrileescu trăiește o experiență temporală intruchipa comparabilă cu cea a eroului din *12 000 de capete de vite*, dar de o manieră epică imprevizibilă, cu o spontaneitate dată de naturalețea relatării și într-o lume de simboluri incomparabil mai bogată. Nu este cazul să repetăm cele spuse de Sorin Alexandrescu în exegeza pe care o face fantasticului eliadesc (în prefața ediției *La Tiganci*, 1960) sau de Eugen Simion, în recenta post-față. Să observăm doar că *La Tigănci* marchează o primă fază în călătoria regresivă la rădăcinile bucureștene : acum se operează un fel de sinteză a epocii interbelice, în ceea ce ea a avut mai atașant și mai profund.

Este România unei langori congenitale, o Românie abia trezită la o viață civilizată în sens modern, cu patriarhalitatea ușor atinsă de modernizare : străzile calme sub soarele amiezei (*La Tigănci*), literatul de dinaintea războiului, unitar legenda dobrogeană încetă se învecinează cu Constanța, oraș de provincie (*Cititorul în pietre*) grădinile de vară, mănăstirile din preajma Capitalei (*Pe strada Mîntuleasa*), Valahia tîrgului etern. Recuperarea avidă — am spune desperată — a acestei lumi pe care o mai păstra numai memoria îndrăgostită, se încheie către anul 1967, odată cu ultima variantă a ciclului roman *Pe strada Mîntuleasa* (o primă variantă ar fi existat încă din anul 1959 (cf. *Fragments d'un Journal*, p 298).

Ultimele nuvele, grupate în volumul ce poartă titlul întregii culegeri, *În curte la Dionis*, sau scrise după aceea, marchează încă o etapă în călătoria inițiatică a autorului. Esențialul memoriei vinovate a fost salvat prin seria *La Tigănci* — *Pe strada Mîntuleasa*. România ultimelor nuvele își pierde treptat localizarea concretă — și, pentru a spune astfel, pitorească — adîncindu-se în mitul pur. *Les trois graces*, *Uniforme de general*, *În curte la Dionis* etc. au lăsat decorul pe planul al doilea. Mai bine zis, ele rețin din decor numai ceea ce este absolut necesar pentru o Românie atemporală, eternă. Acum, nu doar epoca interbelică va rămîne în memorie, ci un fel de Românie durativă, indeterminabilă cronologic. Ea s-a cristalizat în jurul unor personaje sau obiecte simbolice. Uniforme de general marchează descoperirea unor haine, simbol, într-o epocă ce nu le mai află utilitatea — eventual epoca contemporană. Dar, prin aceste haine, trăiește vie amintirea boujuriștilor, a sfîrșitului de veac, a epocii interbelice. Uniforma ocazională și simbolică a unit totul. Salonul Laurei de la Iași, din strada Toamnei nr. 11, concentrează existența acelei categorii supra-concrete, căreia i-au fost consacrate toate prozele lui Mircea Eliade.

Poate de aici frecvența simbolurilor — cel mai universal dintre tropi, singurul destinat prin definiție unei cariere „internaționale", deoarece transcede limbile concrete. Descifrarea simbolurilor, în ultimele nuvele ale autorului, derulează însăși semnificația epică.

Circiuma din *În curte la Dionis* are o primă întruchipare în *Pe strada Mîntuleasa*, în istorisirea lui Fărimă. „Și așa s-a făcut că am căzut și cu în patima circiumii din Popa Soare, și, reveneam de cîte ori puteam, s-a asculi pe Leana, de începuse să-mi umble vorbe în mahala că mi-am pierdut mințile după Leana" (p. 269). Anecdota are aluri de mic zvon în mahalaua bucureșteană. Cînd deschide, însă, nuvela *În curte la Dionis*, același personaj, Leana, în circiuma ei, concentrează un mister universal :

„...S-o fi văzut acum vreo zece ani, continuă Hrisanți s-o fi văzut prin 1920—22, cînd cînta la „Floarea soarelui" !... Era o circiumă mărunță, tăinuită, pe strada Popa Soare, dar avea și grădină, și în fiecare vară venea să cînte acolo Leana. Așa-i spuneam, și așa îi plăcea și ei să-și spună : Leana. Dar nu uita niciodată să adauge : Nu mă cheamă așa"... (p. 485).

Personalitatea se dizolvă, precizia temporal-spațială de asemenea. Coborîrea la rune este aproape terminată. Pitorescul bucurestean și valah s-a transformat în simbolică existențială, iar România interbelică — epurîndu-se de contingent spectaculos — a devenit simbolul existenței inseși. Nuvela *Ivan* se încheie pe un mesaj emblematic ; la marginea celuilalt tărîm, înțelepciunea se concentrează în fraza cu rezonanțe eterne :

„Să-i spuneți să nu-i fie frică. Cu toate sînt așa cum trebuie să fie și e frumos. Să-i spuneți că e foarte frumos. E ca o lumină mare. E ca în strada Toamnei".

Banalul provincial românesc (*Strada Toamnei*) și lumina revelației finale s-au închis în aceeași imagine.

Mihai Zamfir

Aurel Nadel : „Peisaj"

Grădinile fericiților

Acestă în opera lui D. R. Popescu un spațiu în care personajele se reîntorc mereu, pe care îl visează, pe care îl citează : **grădina**. Proza de început recurge la el cu o anumită insistență, romanele „mari" ale scriitorului îi vor da amploare ca spațiu al mitului. Dacă personajele tinere ale scriitorului sînt izgonite din paradisul vîrstei, din timpul inocenței lor de către un **celălalt** agresiv, abrutizant, necrutător, de către o familie sau mai ales de către un Tată abuziv, dacă războiul, prin mesagerii lui, masacrează sistematic tot ce poate exista în imperiul inocenței, rămîne în lumea lui D. R. Popescu o Grădină care poate încă, dincolo de acestea toate, să asigure perpetuarea inocenței. Firește că spațiul paradisiac va fi supus unei agresiuni continui, că nici grădina, nici zidurile ei, nici apele ce o împrejmuie nu pot proteja pînă la capăt : uneori crima se împlinește chiar sub semnul lor. Spațiul mitic e jefuit fără încetare de sensul său, el nu mai e un spațiu securizant decît într-un viș posibil. Nimic nu e interzis crimei, pare a spune prozatorul ; prezentul acaparează totul, asaltul său e fără pauze și fără concesii.

Ștefan Câlția : „Compoziție"

Zeii locului nu mai poartă cu ei tablele legii, ci ale fărădelegii ; noul Moise, cel din romane, continuă „legislația" personajelor criminale din **Ilor** și **Dulos Anastasia trecea**. În **Grădinile fericiților** purtătoare de cuvînt a „cărților sacre" sînt cîteva aurori medicale, personaje ce ar fi trebuit să tămăduiască suferințele bolnavilor. În rîndul „medicilor diabolici" ai lui D. R. Popescu, acestea practică, uneori involuntar, asasinatul.

Înscrise în cotidian, o serie dintre personajele lui D. R. Popescu vor fi „lucrătoare ale grădinii". Treptele istoriei — ale realității — sînt coborîte către narațiunea detectivistică : eroii fură, furturile îi aruncă în cercul fără de ieșire al crimei. În acest cerc se împlinește scenariul mitologic al literaturii lui D. R. Popescu. Izgonite din paradis, personajele vor trebui să își sprijine realitatea pe mitul lor ; pe zeii lor. Pe realitatea mitică a eroilor ce asemenea lor, au lăpădat un Destin, o Vină, au fost vînați de erinii și protejați de eumenide. **Dor** este nuvela care fixează cîteva personaje ale literaturii lui D. R. Popescu ; personaje paradigmatice, prezente și pînă acum în scrisul său, dar parcă mai puțin demne de a da imagine omologilor ce caracterizează opera scriitorului. Pionjonului în adînc (cu descoperirea și stimularea — și inscrierea în spectacol — a demonilor) îi corespunde stilul ascensional al existenței eroilor. Ei există **în înalt** (uneori și la propriu), ei se afirmă pe verticală, ei sînt — fie doar în sensul afirmării libertății lor — regi, împărați, recapitulînd dramele sacre ale unor religii nebănuite. Spectacolul lor poate fi tragicomic, dar nu tragicomedia e forma **tragediei** de a se reprezenta în fața lumii, azi ? În **Dor** personaje pot fi regii din **Orestia** dar și cei din **Hamlet**, dinastii care au istovit, în timp, dreptul lor la eternitate. Realul cotidian creează eroilor un spațiu de retragere asemeni labirintului. Nici unul dintre contemporanii lui D. R. Popescu nu explorase, cel puțin în anii de care ne ocupăm, „fața nevăzută a realului", imperiul convulsiv al visului explatoriu. A coborî în labirintul nocturn, a te retrage în vis înseamnă, în prozele anilor 65, a coborî în infern : a pătrunde într-o zonă interzisă. Dacă în proza de început — în literatura ce precede **Dor** și **Dulos Anastasia trecea** — visul însemna acces către lumea ideală, o retragere în paradisul în care poezia putea salva, în nuvelele vîrstei depline visul e exasperat și exasperant. În **Leul albastru**, visul și reveria se complinesc. Alungarea din Paradis e mitul central al nuvelei. De fapt, există un șir de „alungări" și (în consecință) o fervoare a mitificării. Paradisul e grădina zoologică din care evadează leul bătrîn și lumea colorată cu semnalele pe care naratorul le colecționează (vezi partea introductivă a nuvelei). Visul poate adăposti — am citat înainte analiza **Mioriței** — avertismentul. E etapa în care poezia nu mai purifică, nu mai înnobilează. Avertizează. În **Dor** și **Dulos Anastasia trecea** visul revelează realitatea fisurată a Lumii : iraționalul devine, el însuși, personal. În măsura în care e o nuvelă a pierderii paradisului, **Dor** e proza intrării în trup ; în măsura în care personajele recapitulează un mit, un scenariu cult, ele recapitulează și o istorie a morții trupului. Realitatea convulsivă a satului contemporan este plăcută pe realitatea morții omului pămîntului ; a Regelui său. Personajele se explică și se completează. Tatăl eroinei a ucis pentru că (după ce) devine impotent (inapt de fecundare), dar și fiindcă refuză imaginea satului masacrat de cei ce nu trăiesc în legea pămîntului. Mama eroinei e Magna Mater, ea poate fi Pămîntul, Demeter, zeiță a rodniciei altădată, coruptă la o „religie a sterilității" ; trăirea convulsivă a femeii-zeiță a fertilității (altădată !) vorbește despre o lume ieșită din matcă. O lume a hybris-ului.

Există o fertilitate a crimei în literatura lui D. R. Popescu : trupul secat al Zeiței naște crime. Aceste personaje ale „paradisului pierdut" sînt născute dintr-un etos al sterilității.

Am putea spune că o seamă dintre miturile în numele cărora scriitorul își construiește opera se descoperă sau se redescoperă în folclor ; că ele reprezintă un univers țărănesc, că ele sînt rod al unei gîndiri ce caută, în adînc, morala unei tradiții. D. R. Popescu este, ca și Marin Preda sau ca Fănuș Neagu, ca Marin Sorescu sau ca Ion Lăncrănjan, un spirit conservator, preocupat mai puțin de formele operei cît de drumul acesteia către esență, către reprezentativ, către lumea arhetipurilor. El nu e, însă mai puțin vindicativ : opera sa din deceniul șapte este polemică, provocatoare, ironică ; e a unui proces și a unei anchete continui. Lumea lui D. R. Popescu este, în prozele care încep cu **Dor** a transcendenței goale. Isus-ul el, Popa Motocicletă, ratează sinuciderea — înălțarea la cer.

Am văzut că această lume, „izgonită din paradis", îi păstrează, fie și în răstimpuri, amintirea. Căderea în trup marchează apropierea tuturor personajelor literaturii de după **Vara elenilor** ale lui D.R. Popescu. Ele trăiesc în primul rînd prin trup, dar nici trupul lor nu mai e întreg ; el a fost pocat, pedagogia violentă, dresajul, au lăsat urme. O seamă de personaje devin mute în urma violenței. Personajele cheie ale unor piese sînt dereglate, nervii lor sînt bolnavi. Lîngă mutilații fizic apar din nou „sportivii", eroi ai trupului perfect și ai sterilității desăvîrșite. Fără iluzii, scriitorul trage, atît în ciclul F, cît și în piesele sale de teatru (**Acești îngeri triști, Pisica...**, **Balconul** etc.) concluzii : Tatăl, cheie de boltă a edificiului, ratează creația, demiurgia lui e un simulacru. Între tată (învățător, regizor sau medic) și Fiul său, îndeobște revoltat, trăind o dramă ce este anunțată de părinții săi — care este înscrisă în legea de a fi a Tatălui — conflictul e de extremă duritate. Textele de maturitate descompun mecanismele iluzionării. Ele sînt tranșante, fără să lase loc dialogului : în căutarea „adevăratei boli" tînărul student din **Vinătoarea regală** descoperă adevărul, uluit că descoperirea adevărului (cancerul) nu lasă loc alternativei.

După ce creatorul „ratează demiurgia" scriitorul inaugurează o vastă tragicomedie a recuperării adevărurilor. Intrarea în cotidian dar și în Labirint — ce alcătuiește ciclul F — relativizează însă adevărurile ; profundul scepticism al scriitorului e rodul experiențelor sale de tînăr scriitor. Ieșirea dintre vîrstele tinere e urmată de o explozie a fertilității Labirintului. Ciclul **Viața și opera lui Tiron B.** (vol. I — **Iepurele șchiop**) reface legătura cu opera de tinerețe. Există cel puțin un sol fertil și sigur pe care cititorul poate păși în siguranță : cel puțin o serie de adevăruri mai puțin relativizabile : acelea care vorbesc despre personaje reale și evenimente reale. Mitul lui **Iona**, cel purtat în balenă și care reînvie după experiența întunericului, pare a fi mitul, cel care organizează substanța epică, desigur tentaculară, a acestui volum — a acestui nou șir de volume.

Cornel Ungureanu

Paul Zarifopol și arta eseului

„Zarifopol a fost eseist de vocație, nu de mîntuială", observase încă din 1933 Ion Chinezu, plasîndu-i astfel întreaga operă unei specii greu de prins într-o formulă teoretică. Motivat ca reacție la „sistematismul grecesc" e s e u l denunță **unitatea** ca pe-o „himeră", ce „și-a pierdut farmecul și creditul absolut" (**Polemica abstractă**). Aceasta, pentru că „omul modern nu mai e o idee determinată ; el nu mai poate trăi fără o multiplicitate contradictorie de vederi ; nu mai poate fi, accentuează autorul, omul unui singur punct de vedere" (**Poetica lui Valery**). Justificat în modul de mai sus fragmentarismul eseistic devine un semn al modernității, chiar dacă — pe de altă parte — gazetăria îi impune „mizeria scrisului silit și periodic", cum i se plînge lui G. Ibrăileanu. Diversitatea tematică a paginilor publicate în periodice și volume, unele rămase în manuscris, opțiunile adeseori contradictorii precum și disocierile numeroase ce pulverizează cîteodată dorita „precizie" a examenului, toate acestea nu elimină totuși elementele proprii eseisticii din **Pentru arta literară**, **Din registrul ideilor gingașe**, **Despre stil**, **Încercări de precizie literară** sau **Artiști și idei literare române**.

Consacrate cu precădere ideilor sau, mai exact, fenomenologiei gustului public, eseurile lui Paul Zarifopol ne apar astăzi ca niște dizertații elaborate și nu doar simple „încercări" de rutină publicistică. Mecanismul producerii formei trebuie dedus din structura sa duală, ce o reeditează în fapt pe aceea a lui Zarifopol însuși. Detașarea constantă față de obiectul supus discuției se conjugă cu pasiunea condeiului angajat împotriva „trîndăviei intelectuale" în demonstrații ce, asumate, devin tot atîtea „fragmente de viață interioară". Reprezentînd, de cele mai multe ori, o atitudine colorată temperamental, e s e u l va fi pus sub semnul confesiunii ce se obiectivează sub ochii noștri : este drumul de la **a propune** la **a impune**, consumat între canoanele excursului logic ce, abstract adeseori, nu-i atrofiază mișcarea, tensiunea specifică. Situație într-adevăr rarisimă, aceea a scurtcircuitului produs între libertatea absolută în alegerea punctului de plecare și rigoarea demersului cu finalități generalizatoare. „În critica literară, notează autorul, este loc, deopotrivă, pentru capricii ușuratice, ca și pentru cercetarea grea, ce caută a cuprinde cu maximum de stricteță complexitatea structurilor literare" (**Înțelegerea literară**). Aspectul „dispneic" al scrisului său își are sursa aici, în acest proces complicat de „dogmatizare" a „capriciului" într-un adevărat spectacol intelectual. Eseul devine prin urmare un anume „joc", acela „de a ne controla, noi între noi, arabescurile reflecțiilor și impresiilor terminale" (**Capricii dogmatice**) și în dosul cărții descifrăm linia criticismului de extracție junimistă. Într-adevăr, aflăm aici „plăcerea de a cugeta" de care vorbea Călinescu, greu acomodabilă cu celălalt canon, „scarbăd și mut", care este scrisul. Situație dramatică pentru meridionalul și admiratorul lui Caragiale, rămas totuși în cîmpul slovei tipărite. Numai că, dinamitat, suspectat în permanență **cuvîntul** scrisului se preface, atît cît e posibil, în **vorbă** de asemeni scrisă. Trecerea sau, mai degrabă, coexistența lor e facilitată de permeabilitatea speciei. Admițînd, în același timp, „capriciul ușuratic", și „cercetarea grea" eseul ascunde pericolul aldoma nisipurilor mișcătoare. Zarifopol îl simțea de vreme ce opina pentru o **terra ferma**, respectiv pentru „punctele de plecare". În general ele alcătuiesc „poziții dogmatice, arbitrare, capricioase-omenești judecate. Dar, se specifică, este cu totul în folosul acestor puncte că ele, tocmai, sînt partea lui Dumnezeu în noi" (**Capricii dogmatice**). Nu altfel explicăm, în revers, aversiunea netă față de „eseistica patetică" sau de glosările nevertebrate în texte ce ating cota distribei. Moralistul, prezent pretutindeni, se întîlnește cu pamfletarul în eseul unde digresiunea e, de fapt, inscenată iar inocența prefăcută, ca în critica antologică a romanului lui Andre Maurois (**Romanul perfect** și **Maurois, publicul și criza glumei**). Supus, „subjugat" în permanență de luciditatea mereu la pod, eseul își păstrează aparența de exercițiu, el se identifică, așa cum anticipasem, cu o formă de **libertate supravegheată**. Tocmai aici aflăm deosebirea, diferența de eseul mai tînărului său admirator Mihai Ralea, pentru care „orice gînd și orice expresie cuprinde un miez luminos și o periferie nebuloasă, un „halo" difuz care o înconjoară, orice gînd e o răscruce din care pleacă un drum ceva mai bătut și multe altele neumblate. Pe Zarifopol îl interesează **în primul rînd** „miezul luminos", el conguluind — în pledoaria pentru „arta ca exces" sau ca „ordine durabilă" — majoritatea eseurilor într-un sistem virtualizat mereu de iconoclastia și mobilitatea modernului. Asocierile există fără-ndoială, dar nu rămîn la stadiul „periferiei nebuloase", oricît de sugestive și incitante ar fi : înconjurînd obiectul după o strategie **sui-generis** ele scot în relief credințele fundamentale ale autorului. Sugestiile de relație apoi, multiple, nu sînt decît, așa cum observa același Ion Chinezu, „felurite aplicațiuni a unor păreri cardinale" ce schițează, în pofida voinței eseistului, sistemul, construcția. Analiza bruioanelor, a primelor schițe eseistice păstrate în manuscris va clarifica probabil mecanismul de treptată condensare și organizare a argumentației în jurul „miezului luminos", ce apare fie ca ipoteză, fie ca axiomă. El centrează eseul sub formă deobicei aforistică ce nu elimină palpitul „fragmentului de viață interioară", a cărui expresie este. Ne aflăm departe de impersonalismul, de hieratismul clasic. De ce ? Pentru că, rareori preluat de-aurea și apoi doar verificat, „miezul luminos" devine rodul reflexiei inseși, personală, ea alcătuind tocmai substanța eseului lui Zarifopol și aceasta indiferent de locul unde este plasat. La început sau la sfîrșit, el are aceeași forță polarizatoare, ceea ce demonstrează caracterul elaborat al paginilor. Un eseu precum **Intelectualul** de pildă debutează astfel : „Intelectualul curat se poate numi, cred, numai omul obsedat de inteligență", pentru ca, în continuare, aserțiunea să fie dovedită, probată de o fină rețea de argumente menținute la aceeași tensiune. Nimic nu este așternut din fuga condeiului, ceea ce nu împiedică notația epifanică și, mai larg, tonul participativ. Altădată centrul de greutate se găsește la sfîrșitul eseului după ce, în prealabil, a fost îndelung pregătit de criticul mentalităților. „Toleranța, citim în același **Registru al ideilor gingașe**, este condiția dintîi pentru ca să devie reală și simțită libertatea, bunul neprețuit la care visează atît de aprins oamenii", mai exact, „toleranța este o idee regulativă, cu ajutorul căreia criticăm formele istorice ale puterii, iar nu un principiu care să facă puterea de prisos" (**Toleranța**). **Precizia** menține „capriciul fugar" pe aceeași lungime de undă cu „cercetarea grea", dar acordul se realizează în realitate prin „gimnastica" deosebită de „complicată" a glumei și, am adăuga noi, a ironiei ce facilitează scurt-circuitul de care aminteam, prezidînd în aceeași măsură unitatea formei cultivate. Într-adevăr, ea constituie o veritabilă **pirghie** între libertatea punctului de plecare și „dogmatizarea" finală a acestuia. Dacă rîsul „e control și eliminare a otrăvurilor de ordin moral și estetic" (**Rîs și comic**), **ironia** în schimb implică și **detașează** concomitent. Ea ordonează reflecția dinamizînd-o fie la modul direct, fie mai ales prin savanta disimulare și atentă mimare a negativului său. „Mai întîi, gîndirea este perversitate. Este un chin absurd să-ți clarifici idei, o trudă groaznică să le așezi pentru a le putea trece în mintea altora. Este o tortură să distingi nuanțe, să observi schimbări, să fixezi fapte, să generalizezi raporturi" (**Spre viață ușoară**). Această construcție piezișe caracterizează o mare parte dintre eseurile lui Zarifopol. Un cameleonism doar aparent, întrucît același ton sceptic girează finalitatea dezabuzat-etică a paginilor. Ele sînt de fapt niște monologuri alcătuite, paradoxal, pe principiul dialogic, al conversației adică, de unde naturalețea asocierilor dar și unitatea, atît de repudiată în **Valori umane**, a formei ce comprimă detaliul, notația psihologică, filosofică sau culturală. Interioară, neliniștea eseului lui Zarifopol o amînește pe aceea a ciclului zis „parnasian" al lui Ion Barbu. **Banchizele** acestuia, apărute, „din aspra contopire a gerului polar" cu mișcarea perpetuă a „pustietăților lichide", ar putea alcătui metafora unei specii, mobilă și perfect structurată, unde „capriciul" este echilibrat de „dogmă" cu, repetăm, **libertatea supravegheată** ce definește un moment remarcabil din istoria eseului românesc.

Albin Stănescu : „Bianca"

Mircea Muthu

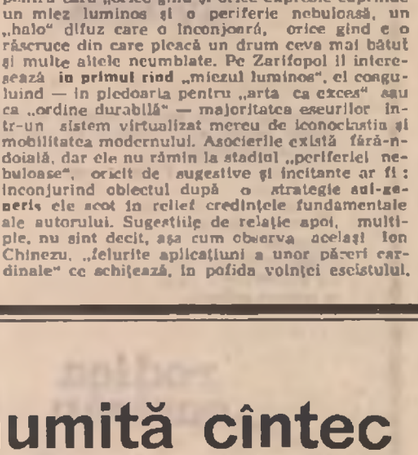

Ovidiu Maitec : „Rodar"

Acea stihie numită cîntec

Nu există cultură, oricît de arhaică ar fi ea, care să nu ne fi dat dovada că e meditat nu numai asupra lumii și a vieții, ci și asupra ei însăși, asupra mijloacelor ei de exprimare, asupra sursei și eficienței artei. Pentru anticii greci, și nu numai pentru ei, cîntecul (ori diversele instrumente), adică, în general, facultatea de a crea artă, erau darul zeilor. Aceștia au inventat lira și naiul, ei au instituit cîntecele și meșteșugul cîntăreților, au lăsat muzele, pentru a-l inspira pe poeți și pentru a le dicta cuvintele divine, și tot ei, plini de invidie, au pedepsit pe aceia care au îndrăznit să le fie rivali, fie inventînd alte instrumente muzicale, fie depășindu-i în frumusețea cîntării. După cîte știu, în general, în culturile arhaice, apariția artei este explicată fie printr-un dar divin, fie printr-o descoperire a unui erou măreț, din timpurile de mult apuse. (La greci, Dioscurii, Theseu sau chiar Herackles apăreau ca instituind cîntece, dansuri și jocuri sacre).

Pe acest fond ne apare, întru totul revelator următorul cîntec de leagăn :

„Doina din ce s-a făcut ?
Dintr-o gură de mic prunc :
L-o lăsat maica dormind,
L-o aflat doina zicînd."

Iată deci că doina, cîntecul cu cea mai mare răspîndire, cel care ascunde în sine toate suferințele, patimile și bucuriile, cel pe care nu e om să nu și-l fi înginat, cu glas încet, măcar o dată în viața lui, iată deci că doina nu e un dar al zeilor, ci se naște din gunguritul unui prunc.

Poate că acest text pare surprinzător, dar el se integrează în mod firesc în ansamblul culturii noastre populare. Pe de altă parte, nu cred că există în folclorul altor popoare, o imagine analogă, care să explice geneza unui fenomen de artă prin graiul inocent al unui prunc. Să observăm însă că așa cum apune cîntecul de leagăn, doina nu a fost inventată de un copil (ceea ce ar însemna altceva) ci ea s-a **făcut** — parcă singură — dintr-o gură de mic prunc. Maica sa l-a lăsat dormind, singur, și poate plîngînd. Atunci cînd s-a întors ea l-a aflat zicînd doina, de la sine, ca o alinare a singurătății, a frîcii, și a durerii. Căci, și alte texte populare ne prezintă doina nu ca pe un cîntec savant alcătuit, ci ca pe o revărsare firească a firii, ca pe o bruscă și minunată metamorfoză a tumultului sufletesc în lină și liniștitoare melodie. Ea nu ne apare ca ceva venit din afară, ca ceva învățat de la alții ori dăruit de alții, ci ca o transfigurare, aproape naturală, a sufletului omenesc, care naște arta asemenea unui copac ce, peste noapte, dă în floare. Iată de ce doina este contopită cu omul, este o parte din el, este chiar omul însuși : „Doină ici, doină colea / Doina sărăcuța ea / Îmi stă tot în calea mea / Doină zic, doină mă cheamă / Doină sînt de bună seamă". Oricine înțelege aceste versuri simte cum viața și arta devin totuna, cum prima se revarsă în cealaltă, iar cealaltă dă sens și răspuns frămîntărilor ei.

Arta purifică, ea are un efect cathartic, spun savantele estetici ale antichității și ale epocilor moderne. Odată cu ele, doinele românești afirmă și instituționalizează același adevăr. Dar, doina nu e făcută cu scopul de a purifica, ci este însuși actul purificării, e momentul în care autorul anonim își ușurează sufletul și dă glas trăirilor pe care nu le mai poate stăpîni. Îmi amintesc că există un pasaj în **Moromeții** lui Marin Preda în care Niculae aude un fecior trecînd pe uliță și cîntînd o doină, și o aude nu ca pe un cîntec, ci ca pe o mărturisire misterioasă și patetică, ce incendiază atmosfera cu apriga ei putere de a exprima și comunica simțămintele unui om. Sîntem, gumva, la antipodul unor texte ca „Sonata Kreutzer" a lui Tolstoi sau de nuvela „Tristan" a lui Th. Mann, unde cîntecul e văzut ca o forță care nu limpezește ci întunecă, care nu eliberează, ci încarcă sufletul cu trăirile neconsumate.

"Căci tocmai prea-plinul doinei o face răvășitoare. Și nu numai pe plan psihologic : „Foale verde lemn uscat / De oftat ce-am tot oftat / Soarele s-a-ntunecat / Luna n-a mai luminat / De oftat ce-am oftat fare / Nici soarele nu răsare / Nici luna lumină n-are. / Nici pe cîmp nu crește-o floare". Iată deci că oftatul, cîntecul de jale, arde nu numai sufletul, ci și întreaga natură. Să albă atunci doina puterea de a pune în mișcare întregul cosmos ?

Într-o foarte frumoasă baladă populară numită **Ghiță Cătănuță**, eroul îi cere soției sale să-i cînte. Ea nu ar vrea, căci știe care e puterea „viersului ei cel femeiesc" și dar dorința lui Ghiță Cătănuță e atît de puternică încît, înduplecată, ea începe să cînte. Și atunci se produce miracolul : „Începea mîndra d-a cînta / Codrii versi se scutura / Văi adînci că răsună / Munții se cutremura / Maluri mari că se surpa / Apele se tulbura / Vîntu-n cale se oprea".

Cîntecul ei (ca și al altor eroi ai eposului popular) dezrădăcinează întreaga fire. Datorită lui munții se clatină, pădurile se prăvălesc, apele își les din matcă, vîntul se întoarce din cale. Cuvintele acestea simple, exprimă însă o imagine grandioasă, aproape un simulacru de cosmogonie. Căci cîntecul dărîmă o lume și instaurează o alta. Iar acest fapt nu se mai întîmplă în orizontul trăirilor sufletești, ci pe planul realității exterioare.

Desigur am putea să ne întrebăm aici dacă de vină e cîntecul sau vocea puternică a eroilor noștri. Știm că chiotul haiducului (fie el Gruia, Novac ori Miu Cobiul) are aceleași efecte : energia eroului este atît de mare încît, numai strigătul său poate dărîma cetăți, distruge osti, înspăimînta sate întregi, și, desigur, strica rînduielile naturii. Dar, tot astfel cum în doine soarele sta pe loc iar luna nu mai răsărea din cauza celui care cînta, și aici, nu simplul strigăt, ci **chiotul modulat**, efuziunea sufletească plămădită în formele cîntecului popular are puteri supranaturale, răsturnînd legile firii.

O asemenea imagine nu este, poate, inedită. Să ne amintim că la cîntecul lui Orfeu veneau, în pace, toate animalele codrului, veneau copacii ce se desprindeau din rădăcini și chiar munții se clătinau, vrînd să se rupă din socluri și să asculte de aproape magicul vierș al poetului. Tot astfel în literatura celtică, vrăjitorul Merlin putea fermeca întreaga lume prin magia cîntecului său. Dar, în aceste două cazuri, numai elementul magic ori divin sînt considerate ca sursă a puterii supranaturale a cîntecului vrăjit ; în baladele noastre însă e vorba, pur și simplu, de forța inerentă a cîntecului hăiducesc. Explicația supranaturală lipsește, și nici nu cred că ea poate fi presupusă ori invocată de artele poetice ale folclorului românesc. Or, tocmai această absență dă cheia întregului sistem. Cîntecul popular e văzut ca **o stihie** : pruncul îl naște dincolo de voința sa. El se ivește de la sine răzbătînd din adîncurile firii. Și tocmai fiindcă e natură, fiindcă e pur și reprezintă forțele adînci ale lumii, cîntecul nu poate să se întrupeze decît prin gura nevinovată a unui prunc. Tot astfel, cel care cîntă doina nu se caută pe sine, ci se trezește cîntînd : el nu este un interpret ci este însăși doina. Purtat de fiorul și de energiile zăgăzuite în sine, omul își depășește condiția precară, pășește dincolo de limitele sale trecătoare, devine, ca un cuvînt cîntec. Iar o asemenea rupere de zăgazuri, o asemenea invazie și concretizare prin cîntec a forțelor ascunse ale sufletului omenesc și ale firii nu poate să fie o simplă adiere de vînt, ci devine o furtună care zdruncină întreaga natură. Puterea creatoare a omului, capacitatea sa de a se întrupa în cîntec găsește aici una din cele mai neașteptate și pilduitoare metafore. De aceea, se poate spune că arta populară a meditat asupra ei însăși, și-a evaluat energiile, și-a desfășurat orizonturile fixîndu-și un model de o nebănuită iradiere simbolică. Iar în inima acestui model stă acea stihie numită cîntec.

Mihai Coman

RENAŞTEREA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ VECHE

Clasicitatea Renaşterii

Deloc insolite în epocă, sensurile aserțiunii lui Juvenal *Mens sana in corpore sano* au fost restrinse univoc de moderni care le-au statornicit celebritatea pe direcția cultivării virtuților precumpănitor sportive. Vaduvit, așadar, de finalitatea moralistică și împins aproape exclusiv în perimetrul palestrelor, versul poetului latin își recapătă întreaga complexitate intențional formativă în contextul inițial. Inserat în țesătura *Satire*-lor, X, într-un mănunchi de recomandări acuzat critice la adresa *hyoris-ului* comportamental, exprima o împlinită concepție asupra vieții cu rădăcini în filosofia nu numai pragmatică a antichității. Postula, astfel spus, contururile unei tipologii sociale cu valori de idealitate, al cărei punct *forte* era armonia componentelor, echilibrul dialectic dintre facultățile psiho-intelectuale și dezvoltarea fizică ; deziderat realizabil mai ales cu ajutorul educației, fie și acut constrîngătoare, precum cea spartană. Unul dintre preceptele fundamentale propii frumosului clasic se înscria astfel în miezul constitutiv al umanismului greco-latin, iradiind premisele dezvoltării maximale, ale personalității exemplare ; evident, în limitele îngăduite de zei foarte grijulii în a-și păstra neștirbită puterea asupra oamenilor.

Reluate peste secole, aceste emoționante idee- tice vor imprima tentele distinctive ale unea cele mai strălucite epoci în dinamica ialității umane — Renașterea ; denumi- săși subliniază continuarea unor modele ltură anterioare. La nivele superioare xperienței socio-istorice, conceptele an- ții despre viață și artă sînt curățate jura mitizant limitativă a mentalității ste și inseriate într-o superbă filosofie ocentrică ; și ca reacție față de teo- mul medieval paralizant prin dogma- Convingător internalizată teoretic și or- integrată atitudinii cotidiene, reducția amestecului divinității în activitatea oamenilor a eliberat conștiința de spaimele forțelor oculte, discreționare, născînd încrederea nețărmurită în posibilitățile de cunoaștere ale omului.

Laicizarea culturii a permis astfel extinderea nelimitată a spațiului explorat *ipso facto* înmulțirea disciplinelor științifice ce se studiau în universități despărțite de teologie, a umanioarelor în primul rînd, care prospectau domenii ale intelectului creator. Individualitatea medievală, timorată de străjerii inchizitoriali ai sacerdoțiului, crește spectaculos absorbind sevele învățăturii într-o personalitate multilaterală, conștientă că poate smulge tainele naturii prin propria investigație. Documentele vremii, istorice și artistico-literare, învederează o tipologie vigoroasă, realizată plenar pe varii registre a cărei reprezentativitate presupune superioare înzestrări native perfecționate prin cunoaștere și un accentuat simț al propriei valori ierarhizate în raport de reale merite personale ; refuzîndu-se adică structural înselătoarelor privilegii moștenite prin origine — rasă, naționalitate, castă ori religie. Plenitudinea spirituală și fizică a omului de Renaștere, obținută printr-o educație pornind de la modelele antice, a hotărît numele celui mai puternic dintre curentele epocii, *umanismul*, alături de Reformă ; la început, *humanitas* echivala accepția grecescului *paideia*. Interesul pentru om și cutezanța aspirației cognitive perspectivează deci plurivalent direcțiile cercetării, înfăptuind cu premeditare și îndreptățită mîndrie ilustrativul dicton al lui Terențiu — *Homo sum, humani nihil a me alienum puto* (*Se insuși cîlău*, act. I, sc. I).

Izvemat generativ pe izvoare eline — Pla- Aristot și Epicur — la care se va alătura lor și Irenismul lui Erasm, noul sistem eptual, unitar închegat în elementele iale, se dezvoltă aproape explosiv în împrări favorizante ; mai întîi în peninsula ă, apoi în apusul, nordul și răsăritul ței. Apariția statelor centralizate, ten- de unire națională cu o limbă oficială dezvoltarea orașelor, disponibilitățile de le ale stării a treia, criza papalității și, nu în ultimul rînd, mecenatul unora dintre personalitățile domnitoare, laice ori bisericești, și al familiilor aristocrate sensibile la pulsiile timpului indică, fie și mijlocit, fermenții inovatori, finalitatea și mediile sociale implicate. Pe de altă parte, invenția tiparului înlesnește circulația rapidă a ideilor pe spații ample, iar descoperirile geografice îngăduie, complementar și catalitic, înglobarea altor tipuri de gîndire și creație în experiența europeană ; inserții cu nebănuite consecințe în structurarea conștiinței moderne. Sînt factori și condiții propice, s-ar mai putea adăuga specificitatea etniilor, a zonelor de cultură ș.a., datorită cărora noua filosofie, predominant umanistă, acoperă divers fenomenologic întreaga arie a bătrînului continent.

Conceput ca o filosofie care situa uraganul în centrul preocupărilor omul, avînd drept scop dezvoltarea ideală a capacităților constructive, drept materie însușirile înnăscute, iar drept mijloace instrucția, mimarea naturii și exemplaritatea antică, umanismul Renașterii va înregistra cea mai pregnantă diatre ipostazele sale în artele și literatura care înfloresc în epocă. Elitariste prin finețe, diversitate și volum informațional, egalitariste însă prin criteriile de apreciere, temeiurile teoretice rămînînd ca atare în toate poeticile timpului. Firește, tradițiile greco-latine vor constitui și aceste simourile mirabil. Respectul, pentru harul creatorului de artă, recunoscibil în platonicianul *furor poeticus*, se va interfera fără sfîșiri cu mimesis-ul aristotelic și îndemnurile de bun simț ale lui Horațiu, avansînd pe direcția funcțiilor artei lapidar formulate de Cicero : să placă, să emoționeze și să instruiască. Frumosul gîndit ca armonie și imitație a naturii și a anticilor, cele două modele referențiale supreme, a dezvoltat genurile speciile și stilurile cunoscute, ierarhizate discriminator în superioare și inferioare ; unele subspecii își aveau sorgintea în evul mediu. Deliberat universalist, excluzivismul lingvistic inițial al culturii renascentiste, idean cu mai greaca și latina posedă structuri și vocabular apte a exprima actul creator, a fost respins de cerințele contextului istoric. În destule țări europene, Renașterea coincide cu momentul constituirii popoarelor în naționalități unitare. În asemenea zone, artele lui apropiere și operative funcții patriotic conștiente prin mijlocirea limbii naționale, [illegible] intîlnindu-se aici emulativ și cu exigențele Reformei. Asemenea specificități autohtone și altele fundamentează particularitățile naționale nu doar geografice ale umanismelor ale culturii elaborate în vremea Renașterii.

Într-o atmosferă încinsă de diferende ireductibile și evenimente însemnate, lăcerea antichității înfloresc revigorate într-o poleiere impresionantă, toate artele conturînd pe întrecute la această autentică sărbătoare a spiritului creator. [illegible] tiranii [illegible] istoriei sfidează trecerea agresivă [illegible] timpului. În configurația celorlalte arte și în consens cu ele, literatura înregistrează și ea creații extraordinare. În veșmîntul literelor clasice sau naționale, în etapele tranziției folosindu-se cîteodată de armătura. Ca posibilități mai ample și mai eficiente de exprimare a istoricității, crampa prin cuvînt răstrînge mai direct, cu toată medierea sublimantă a actului creator, și mai încîlcit complexitatea și realitățile epocii într-o fenomenologie cu drept cuvînt deconcertantă pe treptele formalizării. În lăuntrul ei, literatura parenetică ocupă un loc aparte, în unele țări ne departe precumpănitor prin „tratatele" didactice care abundă. Nu puține idei și principii filosofico-estetice vor fi preluate mai tîrziu de literaturile moderne, aproape fiecare epocă afîndu-și în umanismul Renașterii substanțiale puncte de sprijin conceptuale, direct sau prin negație. Opulențele nu numai manieriste ludice ale barocului, raționalismul iluminist, plenitudinea personalității romantice, viziunea esențializantă a mimesis-ului realist, spre exemplu. Se demonstra astfel cu prisosință permanența, clasicitatea Renașterii ; sumologic, pe linia modelelor antichității, și valorile, ca expresie trainică a încorporării duratei și a eternului în timpul artei.

Stan Velea

Sincronismul vechilor scrieri

[illegible] *Renașterea* a [illegible] *culturii populare*, *de unde*, *între altele*, *culturea* [illegible] *burghezi*.

Ce s-a întîmplat în acest timp în sud-estul Europei ? A rămas ea [illegible] față de istoriile occidentale ? Nu ! Nu era normal. Trebuie să constatăm că și aici la Renașterea și și în alte curente [illegible] *de identitate de viziune, ci de [illegible] cu [illegible] de inițiere care au dus la „individualității" locale, datorită condițiilor specifice istorice și fondului moștenit de cultură.*

Astfel, după multe secole de ortodoxie, separată de Occident, în sud-estul Europei limba slavă veche a devenit și ea limbă de cultură și de circulație internațională zonală, plecînd în sens de la izvoare și modele bizantine, bazate, cel puțin în parte, pe o moștenire etnică. Poporul și cultura romînă s-au găsit, în evul mediu, în această sferă de manifestări ale scrisului. Programe [illegible], dominînd scriitorii strict religioase, mistice, a început să stăpînească, suferind [illegible] „reflexul" [illegible] chiar de către unii din „ierarhii" bisericii, ce a cultivat [illegible] și a omului, în paralelă cu ce gîndeau și scriau unii clerici apuseni, deveniți celebri [illegible]. Apocrifele (cosmogonice) își croiesc drum pînă în Occident, iar legendele și anecdotele sînt introduse în scrieri (între ele Povestirile despre Vlad Țepeș). Spiritul laic (care marchează lumea umaniste și renascentiste) este din ce în ce mai frecvent în literaturile sud-est europene și totul scris, în început, în slava veche de un comun. Aceasta este o primă fază a scrisului în sud-estul Europei pînă la jumătatea secolului al XVI-lea, ca umanism sud-est european (asupra căruia am stăruit în Artele unui congres internațional, Budapesta, 1976), ulterior nu numai acceptat, ci inițiat cu noi date, de alți cercetători (D. Angheloe, Em. Gheorghiev etc.). În această fază Ștefan cel Mare inițiază, în Cronica sa, începuturile istoriografiei românești în cel mai autentic spirit umanist, cu date civice, politice și militare, în redacția primă (nimic despre mînăstirile sau bisericile ridicate de el sau despre alte acte religioase și nimic din începuturile istoriografice cu neamuri biblice, cum au alte popoare). Iar Neagoe Basarab, în contextul literaturii parenetice cu rădăcini în literatura bizantină și corespondențe în alte literaturi, a realizat în Învățăturile către fiul său Teodosie o operă monumentală de educație civică, cu sfaturi pline de înțelepciune pentru chipul de a domni și arta de a purta războiul, și cu pagini lirice de adevărată poezie elegiacă, de antologie europeană. Nu în zadar a afirmat Al. Romanski că este „cea mai frumoasă operă în limba slavă din secolul al XVI-lea". Așadar umanismul românesc nu este o himeră, ci o realitate perfect concretizată (mai ales dacă avem în vedere și pe N. Olahus, activînd în cadrul umanismului occidental în limba latină).

În ce privește faza a doua a Renașterii, adică a culturii limbilor și literaturilor naționale, ea nu este tot atît de marcantă pentru literaturile sud-est europene, fiindcă slava veche era o limbă inteligibilă pentru popoarele slave și nu s-a văzut nevoia înlocuirii ei, elementele lexicale pătrunzînd progresiv (și în timp îndelungat) pînă la viabilitate și modernizare. Este totuși cu atît mai interesant faptul că în literatura română s-a simțit din vreme necesitatea înlocuirii limbii slavone, iar în secolul al XVI-lea, aproape concomitent cu ceea ce s-a petrecut în Apus și Europa centrală, a început la noi conștient lupta de înlocuire a slavonei, chiar în textele bisericești, împotriva canonului. Din acest punct de vedere, activitatea lui Coresi și a colaboratorilor săi, de tipărire a unor cărți în limba română la Brașov, operație făcută cu ardoare, însemnă punerea bazei limbii literare românești, iar meritul autorilor este egal cu acela al unor tipografi polonezi, care se laudă, în aceași vreme, cu folosința limbii polone în locul latinei. Coresi a avut, pe deasupra, simțul limbii și a revizuit traduceri mai vechi, înlocuind termeni și exprimare, contribuind la îndîtarea limbii literare române, în texte de mare circulație (di p ldă în Psaltire). Considerăm că această activitate este de tip renascentist.

Tiparul însuși este un semn indiscutabil al umanismului și Renașterii, iar poporul român l-a introdus și folosit chiar de la începutul sec. al XVI-lea, sprijinind mai pe urmă, și literă și tipografi, popoare din Orientul Apropiat.

Pe de altă parte, cărțile populare, scrise în limbaj viu, pentru categorii mai largi de cititori (sau ascultători) intră în acest timp în circuit. Chiar cele cu tendințe religioase sînt căutate de fapt pentru legendele și narațiunile lor populare, precum Floarea darurilor, ca să nu mai vorbim de cele cu caracter laic și pseudoistoric, precum Alexandria sau Istoria Troii, pe care sud-estul Europei le-a furnizat și Occidentului.

Alături de literatură, limbi de [illegible] se observă și în artele plastice. Inseși figurile religioase nu mai păstrează trăsături hieratice, ci primesc altele noi, de ființe vii sau tipic locale. Sf. Dumitru din Salonic, pictat la Mînăstirea Troița din Rusia, este o capodoperă prin tinerețea, frumusețea și expresivitatea capului, precum și prin îmbinarea culorilor întregului portret, iar Maica Domnului și fiul ei, în icoanele autohtone românești, obîdduind pe Ștefan cel Mare pe o fiid de Tetraevanghel (1473), sînt de o noutate frapantă, față de cunoscutele madone din Apus.

I. C. Chițimia

Umanism și educație

Aplicarea termenului umanism în studiul literaturii române vechi necesită unele distincții mai nete între etapele și fenomenele subsumate conceptului.

Este în genere admisă de istoricii literaturii și ai culturii existența unor manifestări umaniste în Transilvania și în Moldova veacului al XVI-lea și în Țara Românească în secolul următor. Aceste manifestări țin, prin mobilurile și prin trăsăturile lor caracteristice, de curentul umanist de tip occidental, latin.

În cadrul curentului umanist, universalist prin tendințele și prin expresia sa, opoziția față de naional ca și relevarea contribuției naționale sînt, teoretic, inoperante, avînd valabilitate numai pentru raportarea umanismului la fazele ulterioare ale dezvoltării uneia sau alteia dintre literaturile naționale. Studiul valorilor artistice din scrierile reprezentanților curentului umanist este, tot din această perspectivă, irelevant pentru istoriile literaturilor naționale, deoarece scrierile umaniste folosesc ca mijloc de expresie o limbă de cultură „moartă" (de unde teza disjungerii culturilor „naționale", a opoziției între audc și popular etc). Care ar fi atunci îndreptățirea includerii manifestărilor umaniste în istoria literaturii unui popor ?

Principala caracteristică a mișcărilor culturale de tip umanist constă în circulația și propagarea mai lesnicioasă a valorilor și modelelor culturale. Contribuția unui popor în cadrele acestui circuit de valori constă în afirmarea unor idei și concepte specifice, dar și în lărgirea patrimoniului spiritual al ariei respective prin *receptarea*, *crearea* sau *propagarea* unor valori necunoscute pînă atunci în acel spațiu cultural. În modul cel mai general, se poate spune că studiul mișcării umaniste la un popor este studiul efortului de cunoaștere pe care îl întreprinde acesta pentru a se apropia de *umanitate*. Acest efort s-a concretizat, în perioada care circumscrie curentul umanist occidental, în apariția unor opoziții (antropocentric-teocentric, laic-religios, universal-național, aulic-popular etc.) și a unor tendințe (prețuirea culturii antice, enciclopedismul, critica filologică), dintre care unele se regăsesc, în varii proporții și în momente cronologic diferite, și în componența mișcărilor culturale din alte arii. Dintre acestea, cîteva momente ale culturii de tip umanist în spațiul ortodox nu vor rămîne fără consecințe pentru configurarea umanismului românesc. O etapă care premerge manifestărilor umaniste de tip occidental de la noi este situabilă la sfîrșitul sec. al XV-lea și în prima jumătate a sec. al XVI-lea ; ea se concretizează prin *receptarea* culturii bizantine și sud-slave, dar și prin *crearea* unor opere literare în spiritul tradiției bizantine, prin *cultivarea* unor genuri și specii literare din aceeași tradiție, prin *propandrea* culturii sud-slave la slavii de răsărit. Dintre trăsăturile acestei perioade care vor contribui la dezvoltarea umanismului românesc din veacul următor notăm, în afară de receptarea culturii antice prin intermediul celei bizantino-slave, apariția și dezvoltarea istoriografiei, preocupările filologice și cele lexicografice, receptarea unor cunoștințe enciclopedice, a unui inventar de locuri comune și de modele retorice.

Cum se știe, veacul al XVI-lea este pentru cultura română și cel care marchează afirmarea limbii române ca limbă de cultură. Determinările interne și externe ale acestui fenomen sînt multiple ; cercetarea lor privește îndeaproape și definirea trăsăturilor umanismului românesc. Distincția făcută de Golenîscev-Kutuzov între manifestările umanist-rinascimentale și cele reformate este, în ciuda obiectivului pe care le-a provocat, necesară în plan teoretic. Aplicată la situația limbii române, problema raporturilor dintre limba vernaculară și limba de cultură se dovedește a avea un caracter specific, deoarece delimitarea perioadei cînd o limbă „moartă" nu-și are rostul, dintru început limba slavonă, ca limbă de cancelarie sau ca limbă a bisericii neflind înțeleasă și nici folosită în mod curent de populația românească. Chestiunea raporturilor dintre etnic, social și cultural, cu aplicare la statutul limbii slavone folosite la noi (existența unei populații slavone cu statut social de clasă suprapusă) nu este susținută de documente de epocă ; P. P. Panaitescu a dovedit netemeinicia acestei opinii.

Prin caracterul ei specific de limbă romanică, limba română a jucat în spațiul cultural ortodox un important rol în medierea contactelor acestuia cu cultura occidentală. Chiar din perioada începuturilor afirmării limbii române prin scris putem nota o contribuție exemplificatoare în acest sens și anume traducerea în limba română și apoi, prin intermediul traducerii românești, pătrunderea la slavii de răsărit a celebrei cărți populare italiene *Flora di virtu*, scriere reprezentativă pentru concepția umanistă occidentală. Datorită circulației europene în numeroase ediții și manuscrise italiene, în traduceri latinești, grecești, slavone, spaniole, franceze, germane etc., pe care le găsim nu numai în mediul monahal, ci, mai ales, în cel laic, cartea aceasta a avut un rol însemnat în democratizarea culturii. Ea se încadrează în seria cărților de comportament și de educare morală (AL. Dutu). A fost folosită în procesul didactic, transmițînd prin intermediul sentințelor și diverse origini, din scrierile biblice dar și din cele ale filosofilor și oamenilor politici antici (Aristotel, Platon, Seneca, Cicero, Pitagora, Socrate, Alexandru cel Mare, Ovidiu ș.a.), o sumă de precepte a căror axă directoare o constituie educarea morală a omului „cetății". Citate precum cele din Seneca („Eu și de aș fi cu un picior în groapă, tot îmi trebuiește învățătură") sau din Arsie („Și lumea aceasta și alaltă pierde cine nu știe învățătură") constituie un elogiu ardent, tioic umanist, al înțelepciunii și al dorinței de cunoaștere. Felul cum sînt traduse în românește conceptele de *prudentia*, *sapientia* prin *prevedeare*, *învățătură*, *înțelepciune* (în *Codex Neagoeanus* găsim chiar traducerea *hicleție*) este semnificativ pentru echivalarea unor concepte care de fapt încercau substituirea, încă din originalul italian, a ideii liberului arbitru divin prin elogiul efortului de cunoaștere umană. Idealul cuprinderii sintetice a diferitelor domenii ale cunoașterii caracterizează nu numai omul Renașterii, ci și culturile de tip renascentist în organicitatea lor. Năzuința spre acest ideal apare, ca un reflex umanist, și în cultura românească din sec. al XVI-lea, a cărei deschidere spre universalitate se manifesta într-un mod specific, într-un anumit cadru istoric și politic, căci, așa cum arăta V. Cândea în solida sa cercetare consacrată umanismului românesc, „în toată epoca de creație culturală asumată de români, linia fundamentală de conduită, cu grave implicații politice, trebuia să fie fidelitatea față de singura formă de europenism acceptată de Poartă în cuprinsul Imperiului Otoman : tradiția bizantină".

Vocația creatoare românească găsea totuși în acest cadru cultural nu numai posibilitatea temporară de a se manifesta, ci și pe aceea de a-și pregăti afirmarea plenară din veacurile următoare.

Mihai Moraru

Permanența «Învățăturilor»

Cei deprinși să măsoare cultura unui popor după mulțimea, întinderea și o îmbulzeala operelor scrise s-au îndoit că Neagoe Basarab, domnitorul Țării Românești, ar fi autorul uneia din capodopere ale literaturii europene. Chiar însă se străduiește să cunoască acel „mileniu de artă la Dunărea de Jos", mileniu ce a precedat apariția Învățăturilor, ajunge să le vadă ivindu-se în chip firesc (așa cum fructele urmează florii), contemporane aproape și egale picturii de la Voroneț.

Dar chiar din citirea mai atentă a fondului de manuscrise cercetătorul care învinge piedicile ridicate de prea puțina cunoaștere a limbii, izbutește să înțeleagă „amploarea și diversitatea creat ei originale din evul mediu românesc". Să ne oprim doar la acel manuscris din secolul XIV, relevat de Radu Constantinescu, în care un copist din Țara Românească, prelucrînd comentariile lui Nichita din Heracleea pe marginea operei lui Grigore din Nazianz, se arată interesat îndeosebi de istoria culturii antice și intervine în text, încercînd să dea claritate paginilor despre zei, eroii sau filosofii greci și romani, despre obiceiuri și regii străvechiului Orient, despre monumente demult dispărute. Acest „scriitor", contemporan cu Mircea cel Bătrîn, s-a trudit să transcrie (cu modificarea intenționată a unor pasaje) și Hexameronul lui Ioannes Exarchos, în care fuseseră preluate interpretările cosmografice ale lui Platon, Aristotel, Poseidonos din [illegible], precum și scrierile lui Theodoretos din Kyrrhos și Meletios. Doar abnegația și truda migăloasă a cercetătorilor de arhive și a arheologilor-istorici de artă mai pot readuce ochilor și înțelegerii noastre strălucirea lumii din care a ieșit Neagoe Basarab (sînt concludente argumentele lui Dan Zamfirescu și ale altor cunoscători ai epocii).

Domnitorul român își alcătuiește Învățăturile în vremea cînd Machiavelli redactase Principele și tocmai apăruse Utopia lui Morus ; Guevara lucra la Ceasornicul domnilor, iar Rabelais avea să găsească un mod de viață adecvat pentru Gargantua. Doar Bizanțul părea eliminat din istorie. În numele modelului bizantin vorbea însă voievodul de la Curtea de Argeș. El încearcă să-și educe fiul — și nu-i vorba numai de Teodosie, ci de toți posibilii discipoli — în convingerea că a cunoaște, a înțelege, a acționa, sînt trei momente ale unui proces de modelare, desfășurat după foarte riguroase norme. Omul, învățînd în primul rînd să-și fie lui însuși stăpîn, avea îndatorirea de a interacționa cu semenii și cu mediul natural și social, astfel încît să valorifice energiile pozitive, nu să le distrugă. Voievodul nu pune în discuție dreptatea orînduirii sociale în care trăiește, însă, cu un specific dar al dreptei măsuri, încearcă să-i atenueze deficiențele. Între atitudini extreme : meditație și acțiune, întristare și veselie, risipă și zgîrcenie, asprime și îndurare, vitejie și meșteșug diplomatic, propune o cale a bunului simț, aleasă cu luciditate și discernămînt. Receptiv la subtilități filosofice, Neagoe nu acordă mai puțină atenție amănuntelor concrete, lăsîndu-se condus în toate de dorința de chibzuință, rînduială și perfecțiune.

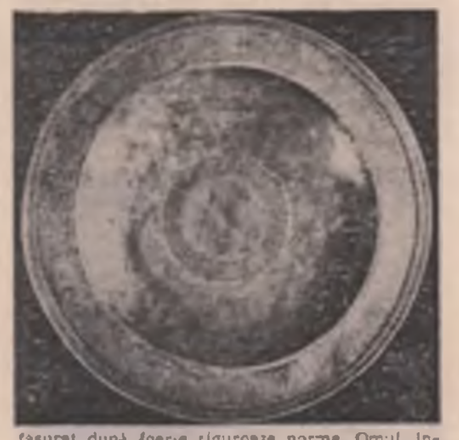

Învățăturile n-au murit cînd Teodosie, bolnav de ciumă, s-a prăpădit, departe de ai săi, la Constantinopol. Și dacă recunoaștem influența acestor Învățături cu mai timpuria Cronică a lui Ștefan cel Mare, le găsim nu mai puțin răsunetul, peste mai bine de un veac, în Cronica lui Matei Basarab sau, după altă sută de ani, în conștiința lui Sava Popovici, preotul-țăran din Rășinari, ardelean ce cuteza să-i înfrunte pe stăpînitori, afirmînd drepturile și unitatea românilor.

Rodind experiența cîtorva secole, în Învățături se spune : „De veți vedea pre niscare limbi păgîne să se pornească asupra voastră cu oști grele și cu putere mare, voi nu vă potriviți lor și să vă haiți cu dînșii într-acel ceas, cu voștiți ca le veți sloboziș... avuție, să le dați să mănînce, ca să să părăsească de voi... Iar dacă veți vedea că nu vor să să întoarcă, voi nu vă temeți de dînșii, nici de oștile lor cele multe". „Că omul viteaz și războinic nu să sparie de oamenii cei mulți" și „omului viteaz toți oamenii îi sînt într-ajutor, iar omului fricos toți oamenii îi sînt dușmani, și încă și de ai săi îaste gonit, și batjocorit, și bulit".

Nu știm dacă Matei Basarab s-a lăsat povățuit de textul scris al Învățăturilor sau de predania orală, care și-a continuat în paralel existența, dar, într-o situație critică, aplică întocmai sfaturile înaintașului său : „văzînd turci pre Matei Vodă că are strîște la războiu și îi mă înmulțesc oștile și vitejii, sfatultu-s-au cu mare meșteșug să-i prinză... Iar Matei Vodă, prinzînd de veste, îndată au strîns oștile țării, stînd toți înarmați, în zi și în noapte, lîngă domnul lor. Iar turcii, deacă au văzut că nu-i vor strica nimic, ei s-au întors iar înapoi, cinstindu-i și dăruindu-i Matei Vodă cu multe daruri scumpe".

Ajunse în sat la Rășinari, Învățăturile voievodului Neagoe îi vorbesc lui Sava Popovici (strămoșul după mamă al lui Octavian Goga) îndeosebi despre neîndurătoarea „roată a lumii", care surpă fără milă împărățiile, oricît ar părea ele de puternice. Și îi mai vorbesc despre valoarea reală a oamenilor cu aparență umilă, valoare ce nu stă „în față", ci în „cele dinlăuntru ale inimii", pentru că „nici de un folos nu vă sînt hainele cele lucii du pre deasfară, ci cele dinlăuntru, acelea sînt de folos și de trebă".

Una dintre aceste bogății „dinlăuntru" este puterea de discernămînt exprimată printr-un topos care, de la vasile din Caesareea Capadociei, cunoscător și iubitor de cultură antică, a trecut în literatura europeană : „Fiți înțelepți și chibzuiți de nu mai mult, încai ca albinele", pentru că „albina... să socotește și să ferește și nu să pune pe florile cele amară, fără numai pre cele dulci și își la dintr-acelea hrană. Dară omul... trebuie să aibă atîta chibzuială, macar ca o albină", știut fiind că omul „iaste domn... și stăpîn preste toate lucrurile și făpturile, și iaste cu minte și cu socoteală, și iaste însuflețit, și va să dea seamă".

Măreția omului, cu întreaga-i responsabilitate, dincolo de condiția lui socială, ca și credința că războiul trebuie ocolit cu orice preț, înafară de acela al libertății, iată principii în spiritul marilor modele umaniste.

Cătălina Velculescu

CRONICA EDIȚIILOR

Realizări în 1981

Anii din urmă au fost foarte darnici din punctul de vedere al valorificării moștenirii noastre cultural-artistice. Au continuat sau au fost inaugurate multe ediții din clasici și din autori mai aproape de vremea noastră. Într-un domeniu atît de vast unde pînă nu demult părea și chiar erau atîtea nebuloase a început și se consolidează pe zi ce trece ordinea. Cultura și literatura română apar mult mai bogate decît se credea, unii autori ca și uitați au fost restituiți fondului nostru cultural, începem să desluşim mai bine linia de tradiție și organicitatea spiritualității noastre. La acest proces de limpezire și edificare și-au adus contribuția instituții și personalități din diferite domenii într-un efort concertat. Istorici, istorici și critici literari, editori și edituri, prin strădaniile deja concretizate în atîtea și atîtea opere, ne dau speranțe și pentru viitor. Ne place să amintim la această rubrică cu toată modestia că actualul Consiliu al Uniunii Scriitorilor a dat curs unei mai vechi propuneri a noastre de a institui un premiu pentru „ediții critice". Iată că anul trecut acesta a fost acordat lui Niculae Gheran, cu adevărat unul dintre cei mai eminenți editori contemporani.

De altfel, anul 1981 a fost unul dintre cei mai bogați în ceea ce privește recolta de ediții din comoara literelor românești. Pentru edificarea cititorului vom da în continuare o succintă listă, din care se va vedea fără putință de tăgadă că inițiativele în acest domeniu au intrat pe un făgaș sigur iar rezultatele sînt de prestigiu.

Odată cu tipărirea volumului 10 (volumul 11 apăruse mai înainte), Niculae Gheran ne-a oferit **opera magna** a lui Liviu Rebreanu într-o ediție de înaltă valoare științifică care i-a adus pe merit atît premiul Uniunii Scriitorilor cît și cel al revistei **Manuscriptum**. Tot din Rebreanu, în seria **Documente literare** a Editurii **Minerva** a apărut un volum de corespondență familială (278 de scrisori), **La lumina lămpii**, scos de editorul citat mai sus în colaborare cu Puia Florica Rebreanu.

Cu toate că anul trecut nu ne-a adus un nou volum din seria academică dedicat lui Eminescu (după cîte am aflat sînt gata pentru tipar mai multe volume !), marele poet și gînditor a fost totuși prezent în librării cu un masiv tom, **Fragmentarium**, ediție după manuscrise, cu variante, note, addenda și indici de Magdalena D. Vatamaniuc, iar în colecția **Eminesciana** de la Iași, Nicolae Liu reconstituie „**pentru prima dată**, o imagine reprezentativă a preocupărilor eminesciene ale lui N. Iorga". Și pentru că l-am pomenit pe marele istoric, să notăm că anul trecut i-a fost reeditată impozanta lucrare **Istoria românilor prin călători**, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Adrian Anghelescu.

Buna ediție din **Operele** lui Ioan Slavici, din păcate cam trecută cu vederea, s-a înavuțit cu volumul X — studii și articole etc., — de un deosebit interes, unele ca și necunoscute astăzi — text ales și stabilit de C. Mohanu, note și indici de D. Vatamaniuc.

O adevărată revelație a constituit-o apariția volumului de **Scrieri** din Vasile Pârvan, — articole, studii, rapoarte academice etc. — datorat distinsului editor ieșean Alexandru Zub. Este „prima încercare de a antologa, de o manieră reprezentativă, scrisul marelui cărturar".

Anul 1981 a fost darnic și cu destinul postum al moștenirii lăsate de la Ovid Densușianu : au apărut volumele IV și V — teorie, estetică, istorie și critică literară, publicistică — ediție critică de B. Cazacu, Ioan Șerb și Florica Șerb.

Un volum iarăși de tot interesul este cel de-al III-lea din **Scrierile** lui Mihai Ralea, ediție și studiu introductiv de N. Tertulian, traducere de Georgeta Horodincă. „Sumarul volumului reflectă scrisul lui Mihai Ralea din prima perioadă a activității sale, cea a tinereții petrecută în străinătate și cuprinde : **Scrisori din Paris ; Scrisori din Germania ; Proudhon. Concepția sa asupra progresului și atitudinea socială ; Ideea de revoluție în doctrinele socialiste și Revoluție și socialism. Eseu bibliografic.**

De un interes cultural și nu numai cultural este seria de corespondență, proiectată în peste zece volume, **George Bariț și contemporanii săi**, editată de un avizat colectiv coordonat de Ștefan Pascu. În volumul al V-lea, tras anul trecut, avem corespondența primită de Bariț de la Vasile Pop, Iosif Hodoș, Dimitrie Moldovan, Ilie Măcelariu și Ioan Micu Moldovan.

O lectură pasionantă a constituit-o cartea de memorialistică a lui Onisifor Ghibu, **Pe baricadele vieții**, ediție îngrijită, prefață, note și comentarii de Nadia Nicolescu. Postfață de Mircea Zaciu. Rar ne-a fost dat să citim niște amintiri atît de severe, expurgate de orice sentimentalisme, luminate numai de idee și crez patriotic.

Destinul postum al scrierilor lui Alexandru Papiu Ilarian, atît de vitreg pînă acum, a primit o reparație prin **Antologia** lui Corneliu Albu, care de-altfel îi dedicase, acum cîțiva ani, și o monografie intransigentului revoluționar de la 1848 și, mai tîrziu, sfătuitor de taină al domnitorului Cuza.

În seria **Bibliografie** a Editurii științifice și enciclopedice a apărut, după cîte am putut reține, o singură contribuție : „Bibliografia revistelor **România literară**" — despuierea tuturor revistelor care au purtat acest nume între anii 1855—1940, deci cu excepția seriei actuale, — de C. Ciuchindel.

Sfîrșitul anului trecut ne-a adus, cu volumul 10, încheierea seriei de **Opere** din G. Ibrăileanu, datorată Rodicăi Rotaru și lui Al. Piru. Este, după știința noastră, întîiul critic român care dispune de editarea integrală a operei. (Mi se pare că de această dorită fază se apropie și edițiile din P. Constantinescu și Tudor Vianu).

Tot anul trecut au continuat să apară volume din seriile de **Opere** din Alecsandri, Asachi, Gib. Mihăescu și alții. De asemenea, s-au inaugurat edițiile din D. Bolintineanu și Mihail Sadoveanu (despre înalta valoare a ultimei am referit în numerele trecute ale revistei). O nouă ediție a **Codicelui voronețian**, după aceea destul de veche a lui I. G. Sbiera, ne-a oferit Mariana Costinescu.

Despre unele din aceste ediții am referit la rubrica noastră, despre altele urmează să ne pronunțăm în viitor. În orice caz tabloul de mai sus nu-i nici pe departe complet, dar chiar și așa fiind, el ne dă seama despre marele efort editorial care s-a făcut anul trecut în privința punerii în valoare a moștenirii noastre culturale. Iar cei care au avut în mînă volumele sau chiar le-au citit nu pot să nu recunoască competența cu care sînt lucrate ele, acuratețea textelor și adecvarea comentariilor la text și nu în ultimul rînd aspectul lor grafic de mare ținută.

Putem spune că față de marele și valorosul nostru tezaur cultural avem și editori de competență și experiența caselor de editură care să-l pună și de aici încolo într-o cît mai deplină lumină. Pe toate planurile, deci și în cel al reeditărilor, în cultura română de astăzi se lucrează cu sîrg. La ea acasă — parafrazînd o spusă a lui Eminescu — cultura românească este o bună gospodină.

Gheorghe Suciu

NUMELE POETULUI

După... un an

Obligat să întocmesc bilanțul anului care s-a scurs, am fost ispitit de un anume diogenism ; dînd curs pornirii eram gata-gata să transcriu cîteva fraze din niște scrisori de amenințare, să istorisesc cum am fost porcdit oral și în scris de fel de fel de indivizi cu apetituri de bulibașă, tinzînd spre amara concluzie : renunț, domnule, mai bine-mi văd de treburile mele! Un gînd și mai ocult însă mi-a șoptit că aceste mici mizerii sînt „inerente"...

Mai bine să încercăm să rezumăm efectele benigne ale acțiunii noastre... Întîi să amintim că după apariția rubricii noastre, alte două rubrici în revista „Luceafărul" se ocupă de tineri autori în exclusivitate...

Apoi, cînd a fost cu putință, revista a publicat grupaje de poeme semnate de autori necunoscuți, cvasinecunoscuți sau insuficient cunoscuți, autori prezentați în cadrul rubricii noastre... Desigur, numai apariția suplimentului de poezie al revistei „Luceafărul" va reuși să dea măsura exactă a trudei noastre și a colegilor din secția de poezie... Unii dintre autorii despre care am scris, printr-un fericit concurs de împrejurări și-au mai limpezit și relațiile cu editurile care însă (iertată-mi fie părerea) menținîndu-și această discutabilă formă de promovare a debutanților, prin concurs, vor comite în continuare nedreptăți strigătoare la cer... Nu vaim cu nici un chip să înșiruim aici numele unor „debutanți" care nu meritau în nici un fel să debuteze, dacă ei înșiși cred că literatura-i o vanitate satisfăcută, se înșeală amarnic : în fapt ei consimt să se plaseze într-o poziție subalternă pentru toată viața... Cu atît mai mult sînt de lăudat acei care-și publică cu demnitate cîte o carte în regie proprie la Editura „Litera"...

Dintre sutele de manuscrise pe care le-am primit la redacție în cursul anului care a trecut, unele insoțite de scrisori lămuritoare, am ales nu întotdeauna după un criteriu strict estetic : uneori am simțit că o recunoaștere publică poate fi salvatoare pentru un poet și atunci ne-am ascultat inima și mai puțin gustul estetic...

În mod practic am vrut să publicăm la această rubrică texte referitoare la toți poeții români incluși de noi într-o „Istorie a poeziei românești", cînd s-a putut am făcut aceasta (Daniel Turcea, Nicolae Labiș) sugerînd celor încă necunoscuți că publicarea înseamnă intrarea în competiție cu cele mai ilustre nume ale poeziei românești dintotdeauna.

...Cînd într-un număr al revistei noastre omagiind opera lui Marin Preda imediat după neașteptata sa dispariție, alături de Nichita Stănescu, Ioana Bălan semna un splendid grupaj de poeme (remarcat dealtfel de cunoscători) știam că acel număr peste ani va fi un număr „istoric" conținînd trei evenimente ale literaturii române...

Dintre toate însă, bune și rele, cel mai mult ne-a bucurat faptul că poezia tinerilor autori despre care am scris a avut ecou : nu mai departe, citeam chiar în „Almanahul Literar, 1982", versurile unui autor cu multe cărți publicate, și sub originalul titlu „Portretul artistului în tinerețe" dînd de un altul „Blitz", ne-am amintit de unul din ciclurile de poeme, „Blitz", ale tînărului poet Voicu Olari : hotărît lucru, poezia tînără interesează...

Deși ne-am reprimat cît am putut amărăciunile, nu putem totuși să nu întrebăm în acest final de articol : ce editură va publica poezia „infernală" a Ioanei Bălan și poezia sublim-esențială a lui Liviu Antonesei, ce editură le va debuta totuși pe extraordinarele poete Marcela Mariana Milcu, Elena Ștefoi, Cătălina Mogo, Alina Nour, Mariana Codruț?

Cezar Ivănescu

Ion Grigore : „Casă iarna"

TINERI POEȚI

Ioana Crăciunescu

Un mod foarte simpatic și cuceritor de a vorbi, amuzant și amuzat totodată, tandru, năstrușnic și ironic, cu o adresă directă, deloc protocolară, a constituit, de la început, punctul forte al poeziei practicate de Ioana Crăciunescu. Prima impresie e de talent izbitor, căruia îi reușește totul, fără efort vizibil. Poeta are un fel de a rosti care o singularizează, și atunci cînd nu comunică lucruri deosebite. Oralitatea spontană înlocuiește de cele mai multe ori „știința" versurilor, versuri care, luate în sine, păcătuiesc adesea față de normele strict clasice. Tocmai prin lipsa lor de inhibiție, prin ignorarea „meșteșugului" retoric, care strangulează emoția, printr-un soi de artă naivă acestea plac însă. În definitiv, originalitatea, în poezia modernă, ține mai puțin de ce se spune, cît de felul cum se spune.

Iată, recitesc prima carte a Ioanei Crăciunescu, **Scrisori dintr-un cîmp cu maci** (Ed. Cartea Românească, 1977) și mă conving că nu tratarea așa-zicînd serioasă a subiectelor o prinde pe poetă cel mai bine. Tot ceea ce face dovada de simțire canonică, de bună și așteptată conduită sentimentală este onorabil, dar nimic mai mult. Un mic accent de frondă, o mică fisură în onorabilitatea sentimentelor și lucrurile se schimbă, dobîndesc aerul personal care îi convine de fapt poetei: „Mă uit la cer și pămînt. / mănînc mămăligă cu ceapă, / plîng ca proasta în drum" sau: „Privirile mele erau pentru coșari / și gunoieri simpatici / (toți bărbați adevărați și mirosind / a varză). / Toți îmi promiteau marea / și pînzeturi aspre de așternut. / Așternut de ploaie și de zăpadă". O bufonerie consimțită, o proprie luare peste picior, camaraderească, fără fasoane, care ar scandaliza concepțiile prea categorice despre morga feminității, un absurd neprogramatic, ci reieșit din simplul fapt că adesea ești ispitit să vorbești în dodii, să spui vrute și nevrute, pentru plăcerea insolitului asociațiilor, toate acestea converg spre stilul recognoscibil al autoarei: „Să ne iubim cu fanfară / dumineca-n parc... / Eu pot fi o clipă / între primejdii, / săgeata din arc... // Să ne iubim cu fanfară și / fete pe pod / să vină să ceară / să-și pună în șorțuri / semințe din rod... // Eu poate culcată-ntre bărci și umbrele, să țin pumnii strînși, / pe-un maldăr de stele de mare / (de unde stele de mare dumineca-n parc ?) / Hai fă-mă o clipă să fiu săgeata din arc...". Este evident că întreg „hazul" poeziei de mai sus constă în amestecul de serios și derizoriu, de uimire copilărească și uimire jucată, de lipsă de control și totuși luciditate. Inaparentă, conștiința artistică nu absentează din această poezie orală, spontană, rostită fără emfază, în formulări abrupte și repezi.

În volumele care au urmat cărții de debut (**Duminica absentă**, Ed. Cartea Românească, 1980 și **Supa de ceapă**, Ed. Dacia, 1981) Ioana Crăciunescu atrage și mai mult poezia în colțurile umile ale existenței cotidiene. Versurile sînt înțesate de realitate concretă, de obiecte și imagini care prin aglomerare nasc un sentiment al absurdului. Viața e trăită aici „cu sufletul la gură", cum zice poeta, într-un tempo siuritor și amenințător pentru integritatea ființei, cu nervii biciuiți, cu senzația că „o piață devastată de melci mi-e mintea", cum tot poeta zice atît de percutant. Poemele cergesc și ocolesc în același timp echilibrul existențial : „În / acest / ceas: Nu cel care merge pe sîrmă / are echilibru ! / Nu cel care dresează / e puternic ! / Nu cel care scoate din mineci / porumbei, șoareci, iepuri și mierle / e cel care poate orice! / Nu eu, cea cu gura întinsă pînă la urechi, sînt cea care rîd!". Totul e spus cu franchețe, dintr-o sensibilitate dilatată ce nu-și alege prea mult cuvintele, sentimentele au dramatism și tensiune, par cîteodată adevărate strigăte, de neputință, de tristețe, de nesiguranță. Și totuși, nu le lipsește o viziune poetică, acea purificare și ordonanță care despart poezia de pur și simpla nuditate viscerală a simțurilor. Ioana Crăciunescu adoptă o mască de bufon tragic, rîzînd și plîngînd, introducînd veselia sau umorul printre hohotele de plîns înăbușit.

Motivele bufonului, circului, bîlciului concretizează și dau o notă aparte acestei stări ambigui de rîs-plîns pe care poeta o trăiește atît cu luciditate, cît și cu o gravitate implicită ce sporesc sugestia versurilor: „În flăcări e circul / și ninge-năuntru, cupola e spartă / mă arde zăpada și rîsul și plînsul / și viața și moartea deodată...". O detașare ironică de prea măruntele căderi omenești, resimțite și acestea însă cu acuitate, constituie trăsătura cea mai originală a poemelor Ioanei Crăciunescu, poeme în care condiția fragilității e acceptată cu uimire, cu umilință, dar și cu o tenacitate ridicată la rangul de morală a vieții: „Sînt tristă ca un lung convoi / ce-și lasă oazele în urmă / ca marea ce se varsă în gunoi / ca îngerii uciși în turmă // Sînt mîndră ca un cal de dric / ce poartă lucitoare pompoane negre-n frunte / sînt cel ce cară totul spre nimic / eu sînt podarul fără punte // Sînt iarbă ce-și amînă toamna / iubind tăișul coasei mult mai mult / sînt stolul împușcat în aer / aer lovit de morile de vînt // Și nici nu știu / dacă mai sînt / ce sînt / surdă tocmită la cuvînt / cu semne surde măsluindu-mi ochii / silabe surde alergînd ca dropii / prin miriștea ce-o simt în creier // Cînd crește ceața / eu o treer ! / Eu o adun gospodărește-n snopi" (**Cînd crește ceața**).

Un stil sec, precum acela dintr-un comunicat, o formulare sincopată la maximum, în care concretul cel mai umil se impacă foarte bine cu absurdul, formează tonul propice poemelor celor mai recente ale Ioanei Crăciunescu, poeme cu imagini neașteptate, aspre, adeseori crude. Pare că nu se întîmplă mai nimic în aceste poeme și totuși se întîmplă atîtea! „Locuiesc lîngă un templu grecesc / nu departe gospodine lucioase / stau la coadă la măsline. // Cîțiva îngeri neputincioși / îmi susțin cu lira / balconul dinspre stradă. // Mama mea spală și calcă rufele viitorilor / morți. / Tatăl meu urlă și calcă urmele lor / sub pămînt. / Sora mea scrie-n neștire pomelnice / dumnezeu ca o placă stricată-i dictează / străbunica îmbrăcată-n voal / cu patine-n picioare, pe ochiul albit / al nopții / cu mine de mînă atent patinează. // În căzi de alamă fac baie / puținii copii care vreau să nu-i am / Locuiesc lîngă un templu grecesc./ Agripina o cheamă pe femeia care mătura strada. // Agripina o cheamă pe femeia întunericului / în care se varsă lăzile de gunoi ale memoriei mele" (**Amănunte și locuri**).

Imaginea e înlocuită frecvent prin notația directă în aceste poeme, ale nervilor obosiți, care excelează, atunci cînd nu e împinsă prea departe, prin utilizarea mijloacelor oralității. Remarcabil e în acest sens **Poemul î sau zis păl**. Textele mai noi ale Ioanei Crăciunescu conțin emisia unei exasperări de-abia mascate în care răsună „mereu clic și clac pe care nervii obosiți îl fac / la prînz și seara și în zori". Mintea suprasolicitată înregistrează, ca pe un ecran alb, numai obiecte al căror contrast ironic și absurd vorbește de la sine: „Un crap pe o scîndură mă privește blînd. / Alături, / ligheanul cu mațe pentru pisici. // Tata întins pe o scîndură mă privește blînd. / Alături, / ligheanul cu mațe. // Un cuțit pe o scîndură, / o inocență greu dobîndită, candoare plătită / din greu ! — cît timp mai decid / alături mă privește blînd ligheanul cu mațe" (**Poem blînd**).

Ioana Crăciunescu scrie însă o poezie a dedublării, de o luciditate amară și emoționantă, lăsînd întotdeauna să treacă prin spațiul ei încins curenții unei pasiuni și ai unei speranțe: „Înfulec zilnic îngrășăminte / pentru un comportament echilibrat, / Învăț gramatică și legi / uitînd înțelesuri. / Împrăștii un aer tonic și în mod total / dezinteresat / zîmbesc amabil, dedic versuri / alergătorului care am fost / perfect săritor la înălțime / aruncător de suliță și greutăți (salutul meu) / ultimei lor respirații".

Dan Cristea

Spațiile prozatorului

După un volum de versuri (**Dubul pămîntului**, 1971) și un studiu critic (**Mihai Ralea, vocația eseului**, 1973), Petre Anghel se impune atenției prin romanul **Fratele nostru Emanuel** (1976), premiat de Uniunea Scriitorilor. Romanul dezvolta, prin resursele confesiunii, **tema culpabilității**, realizînd o interesantă dezbatere etică prin mijloacele introspecției și virtuțile eseistice ale autorului, prefigurînd disponibilitatea aparte a acestuia pentru relevarea raportului ambiguizant, chiar obscur, oricum neelucidat, instaurat între **conștiința ce (se)acuză** și elementele ce concură la legitimarea, ca instanță a faptelor provocate și a căror consecințe, în plan moral, rămîn neevaluate. Sculptorul Pascu problematizează, necenzurat de restricțiile memoriei, provocat de sentimentul implicării în culpe ale căror rațiuni și justificări capătă, în contextul unui impas psihic, noi reliefuri : „Trebuie să ne batem cînd un adevăr stă amenințat de înăbușire", își justifică el, într-un gest al angajamentului sincer, neretoric, lungile căutări și reflecții. Tonul, protocolar cu măsură, stilul fără ornamente, expresia epurată de sofisme sau inabilități sintagmatice asigurau acestui roman de factură epistolară coerență și limpezime. Finalul, sintetizînd printr-un aforism : „Orice moarte trebuie să ne pună pe gînduri" întreaga simbolică a textului închidea o experiență și postula premisele alteia. Structura acestui roman suplu și ingenios în distribuția planurilor deconspira o tehnică (elaborată) a **reflectării în oglindă**, — artificiu convenabil ce nu dezechilibra construcția. Sculptorul Pascu își oferă, cu generozitate, un **timp al mărturisirii**, restrîns la dialogul imaginar cu prietena sa care, surprinzător, intervine spontan, sugerîndu-i alte întrebări, deschizînd piste de investigație originale, propunînd ipoteze și sugestiile unor soluții sau demonstrații.

În **Prindeți vulpile** (1978) vocației analitice i se adaugă voluptatea povestirii, romanul fiind gîndit în două planuri convergente, mediind impactul dintre structuri umane antinomice. Preluînd sugestia primului roman, în unul din planuri se medita, pe alte coordonate, conflictuale, din nou asupra **culpei**, dar nu atît în sensul identificării ei cît al **atitudinii** în fața acesteia. Tînărul doctor Radu Dumitriu, acuzînd și el un sentiment al frustrării prin nerealizarea în sculptură, se vede confruntat cu rutina și opacitatea unor colegi de breaslă. Disputa este inegală, dar în final șansa opțiunii îi aparține. O idee asupra căreia se medita frecvent în **Fratele nostru Emanuel** era aceea că „Oamenilor le trebuie foarte puțin să se găsească". În **Prindeți vulpile**, prezența unor zone de umbră obscurizează, uneori, reflecția lucidă, calmă, amînă soluția anesteziatoare : „Habar n-avem de ce trăim, se gîndi ; ne lovim unul de altul și n-avem timp într-o viață de om să ne legăm unul altuia o rană". Romanul punea și mai pregnant în evidență largile posibilități compoziționale ale autorului (în planul al doilea al cărții se sonda, printr-o tehnică total diferită și într-un stil care se adapta prea fidel convențiilor, mediul rural, cu o viață de C.A.P. încropită din tipare, cu multe întîmplări sustrase unor semnificații precise). **Școala pedepselor** (1978) se instituia ca „narațiune de observație morală în mediul școlar al zilelor noastre" (Dan Cristea), dar epicul își transgresa tema, eludînd-o, prin fragmentarism. Ultimele două romane, **Lupii la stînă** (1978) și **Sita lui Mamona** (a se observa titlurile insolite ale romanelor, uneori cu un substrat metaforic) deschid, pare-se, un ciclu de anvergură. Deocamdată le consemnăm ca posibilă uvertură a unei serii epice definită prin coerență și ordonată cronologic în funcție de succesiunea evenimentelor. Se poate vorbi acum de afirmarea unui prozator viguros, mobil în manevrarea instrumentelor de observație morală, lărgindu-și considerabil aria investigației. Petre Anghel este un prozator ce stăruie în spații epice distincte, cristalizîndu-și, de la un volum la altul, o formulă personală și adîncind examenul lucid al unui mediu (de preferință cel rural) printr-un spor de reflexivitate și prin însuflețirea unei tipologii variate, și angajarea personajelor în relații și conflicte de natură a le face reprezentative. Problema asupra căreia se insistă în aceste două romane este aceea a **puterii**. În **Lupii la stînă**, în care acțiunea e plasată în Vălenii de Craiova surprinși pe distanța unui deceniu (1937—1947), personajul învestit cu funcție exponențială, Victor Ionescu, e terorizat de **absența puterii** (de fapt nu numai el), exprimată simbolic în „bastonul de aur" al lui Oprică Roșca („știna"). Romanul se deschidea, prin însuși titlul, semnificațiilor unei parabole despre mistificațiile acestei obsesii, la care se consimte prin rîvna șantajului (Titi Colan), prin hazardul și delirul legionar (Milașcu Durac), prin oportunism (avocatul Gicu Florescu) sau prin afirmarea deplinei personalități (Ștefan Miu, personaj, totuși, puțin urmărit de autor, care-l „uită" deliberat, de unde sentimentul că i se rezervă un spațiu privilegiat în, eventualele, scrieri ce vor urma). Un destin aparte va avea Victor Ionescu, stăpînit și el de gîndul transcenderii propriei condiții, fără a-și estima prea mult posibilitățile și fără — deocamdată — scrupulul selectării mijloacelor prin care s-o realizeze. În **Sita lui Mamona** (1980) — cel mai bun dintre cele cinci romane —, în condițiile proliferării unei perioade de confuzie, de abuzuri și panică, de instabilitate și precipitare (sînt evocați anii '52—'53), Victor Ionescu, unul din „lupii" romanului anterior, devine din colaborator la infracțiuni sociale (falsificări de bani, în urma unei „specializări" în Germania) al lui Oprică Roșca, primar în Văleni și va fi confruntat cu dificultatea menținerii **puterii**. Victor este un individ abil, cu un fond uman generos și cu un instinct deosebit în intuirea — printr-o experiență perpetuată — a modului cum vor evolua evenimentele : „Toți își fac planuri anapoda — constata el în primul roman —, lumea merge înainte și ei trag îndărăt". Ajuns primar prin pricepere și o sinceră colaborare cu forțele sociale de perspectivă, devenit, adică, exponent al unei **puteri** al cărei mecanism îl înțelege în toată dialectica sa, el va fi deposedat de ea la fel de brutal cum o acaparase, prin presiunile lui Dianu și în urma conflictului cu maiorul Fuiorea. Petre Anghel a investit în acest personaj un potențial de energie mereu proaspătă, o rezervă de frumusețe morală ce se cerea nu atît explicată cît demonstrată, materializată în text. Reușita e incontestabilă. Dincolo de momentele de derută și dezechilibru pe care însuși momentul istoric le favoriza, dincolo de presiunea psihică, exercitată diabolic de Oprică Roșca, prin Victor este reprezentat, simbolic, mecanismul noii ordini ce se instaura latent, dar pe un făgaș al certitudinilor. Obscuritatea unor „metode" la ordinea zilei în acea perioadă, ineficiente și confuze, ce au făcut multe victime („verificările „dosarului") afectează evoluția destinului lui Victor. Fondul său uman, apt de regenerare, după procesul de clarificare interioară intervenit pe parcursul primului roman al ciclului, e supus, din nou, unor experiențe neprielnice, dureroase, în contradicție cu linia ascendentă spre care evolua. În disperare de cauză Victor va apela, ca ultimă soluție salvatoare, evident, tot la Roșca, stabilit în capitală, personaj de mare reușită a autorului, pozînd în nevinovat și dezinteresat pensionar dar la fel de viclean în camuflarea dubioaselor sale afaceri — case cu chirie, trafic cu penicilină trimisă din străinătate de, probabil, chiar enigmatica sa fiică Lulu — o altă obsesie a lui Victor —, implicat în multiple tranzacții de natură suspectă. Consultat pînă și de activiști, elaborînd și un plan de reorganizare a guvernului, Roșca dispune de o rară capacitate de adaptare și disimulare, profitînd de orice moment prielnic. Influența sa are în ea ceva ocultic (prin intervenții îl va numi pe Victor director al Întreprinderii „Sovrom-Petrol", post pe care acesta, din prudență, îl refuză), oricum neclar, cel intrat în sfera relațiilor și a raporturilor pe care le supraveghează și conduce din umbră împrumutîndu-i nu numai practicile dar chiar și gesturile și fizionomia. Transferul e riscant, el dispersînd personalitatea prin generalizare (să mai amintim că Victor va refuza să conlucreze cu autoritățile și să-l deconspire pe acest suveran al echilibristicii de idei) : „Ai început să-mi semeni — îi spune el lui Victor care îi solicită un pașaport. Trece și spaima asta. Pe urmă o să te porți exact ca mine. Așa am pățit și eu la vremea potrivită. Eu după altul, tu după mine, apoi urmează te miri cine. A, da, făcu el un efort să-și amintească, venise un băiețan de prin Văleni, care se ținea de urma ta ca o umbră. Să vezi cum o să te caute. Mîine-poimîine o să arate și el ca tine. Acum habar nu are de asta".

Dar **Sita lui Mamona** nu este, cum s-ar putea crede, romanul unui personaj, ci al unui mediu. Atenția prozatorului este reținută de varietatea tipologică a personajelor, de natura raporturilor dintre ele dar și de reconstituirea — selectivă —, prin cîteva detalii semnificative, a unei epoci. În tot contextul relațiilor ei — sociale, morale, politice. Spațiul geografic al narațiunii este extins, panorama e mai vastă decît în romanul anterior, fără a ni se propune dimensiunea unei fresce. Acțiunea se mută pe rînd din Văleni în Capitală, prilej pentru incizii fecunde în aproape toate straturile societății. Cu un ochi exersat, avid, autorul surprinde, deloc conciliant, imaginea vieții politice a momentului, a celei morale, a complicităților de culise. Petre Anghel poate fi simultan polemic, ironic cu discreție, ușor cinic, ușor malițios, niciodată superficial sau pedant. Personajele nu sînt întrupări abstracte, nu sînt ierarhizate prin situarea în tabere — bune sau rele —, după un abuziv și rigid criteriu maniheist, ci au o biografie pe care nu și-o înstrăinează, sînt în permanentă mișcare, unele sînt robii concepțiilor și ideilor perimate sau asimilate mecanic (Titi Colan : „Mă fac și eu că mă dau după vremuri"), altele și-au modificat ideologia doar la suprafață, căutînd noi forme de supraviețuire, dar aproape fiecare își are și o viață interioară proprie, intensă, aproape fiecare ascunde o dramă (învățătorul Vasile Dima, tulburătoarea Alice Cantacuzino, chiar și măruntul activist Tunase Panait, poreclit „suta" pentru ticul său obsesiv, umil și fără personalitate — se căsătorește în urma „indicațiilor" lui Vitănescu) pe care nu și-o înstrăinează, pe care nici un considerent, de orice natură, nu o poate anula.

Afirmam cu alt prilej că ceea ce particularizează romanele lui Petre Anghel este **sentimentul vizualității**. Textele par adevărate **scenarii**, în care protagoniștii își au rolurile lor bine delimitate, asigurînd calitatea de spectacol oferit printr-o riguroasă repartizare a atribuțiilor. Criticul Alex. Ștefănescu numea, fără a greși, **Sita lui Mamona** drept un **roman cinematografic**, conflictul dens și replicile fluente asigurîndu-i statutul de „scenariu ingenios pentru un posibil film cu suspens", după cum scria, cu intuiția-i specifică, profesorul Mircea Zaciu.

Prin cel puțin ultimele două romane, Petre Anghel se impune ca un prozator robust, cu suficiente resurse de a-și primeni materia epică, și asupra căruia critica ar trebui să se pronunțe cu mai puțină reținere.

Vasile Chifor

CUMPĂNĂ

«Stelăria»

O carte masivă, cu versuri lipsite de masivitate, nu și de nuanță, cu un titlu original (Stelăria), publică Vasile Andronache în 1981, la Ed. Cartea Românească. Ea este favorabilă în aceeași măsură laudei și criticii. Care este atitudinea consacrată a autorului poetizant ? El va folosi acele cuvinte verificate (dar și tocite) de autori mai vechi; textul vetust se lasă cu greu altoit pe un nou context. Acel text, prin efort îndelungat este stors pînă la ultimele lui consecințe — în alți termeni, pînă la ultimele lui conotații. După aceea el mai poate fi folosit, îndeosebi, în limbajele specializate : în botanică, în astronomie etc. Vasile Andronache își imaginează convins și grăbit posteritatea : „Nu-ncap într-o statuie" dar e capabil de asemenea „performanțe" : „Iubito plouă-n București / o ploaie deasă ca un dor". Acesta e paradoxul poeziei lui Andronache (poet ce merită, de altfel, toată atenția) : mergînd pe drumuri bătute, izbutind imagini memorabile, își permite stîngăcii diletante. Obsesia lui e a ferestrei — a cunoaște înseamnă a privi prin ceva, a face limita transparentă : „Cînd sîngele se face o roșie fereastră". În ciclul „Poeme scurte" expresia e concentrată, structurile metaforice sînt firești. Iată o mică alegorie barocă : „Un trandafir / foșnește în interiorul / trupului // Cum să vă arăt / foșnetul lui / cînd voi locuiți / într-o trîmbiță". Senzații subtile ale absenței : „Vîntul sculptează goluri / de amforă-ntre ierburi / Caută gîturi de lebădă / în arbori". Obiectul poetic poate avea o concretețe îndepărtată : „Trece un tren / ca un lung proiectil de aur către / albastra frunză a mării // După cotitura aceea / vei apărea cu o agrafă / de brumă în păr". Poate fi citată o genealogie implicînd discret regnurile „Soarele acela roșu / și mătăsos / care îți umple venele / cu miros de iarbă // E cărat cu sînul / de-o femeie / dintr-o rădăcină / dintr-un fruct // Dintr-un animal / înjunghiat pe-o pajiște / și clădit înlăuntrul tău / ca o nouă suferință". Poetul se gîndește „la o căprioară / văzută pe marginea autostrăzii". E memorabilă această metamorfoză a plasticului : „havuzul s-a spart / și printre tufe / marmora e / un fluture alb" sau această iluminare : „Privesc fiul în somn / n-am văzut zugrăveală / mai luminoasă ca fața lui (...) / Fiul meu peste tot / răsărind". Iată și două versuri în care prezența stelei se justifică : „Steaua de sare călătorește / spre steaua de mare". Aflăm și o viziune inedită asupra istoriei : „Ți-e teamă că n-au să ne / găsească arheologii". Nu cred că autorul procedează bine atunci cînd publică „variante" care nu se deosebesc deloc (pag. 13 și 97). Poet discret dar tenace, Vasile Andronache merită atenția cititorului.

Ion Grigore : „Marginea satului"

George Alboiu

P.S.

În „Convorbiri literare" din decembrie 1981, citesc o intervenție pe tema autorității în critică semnată de Gheorghe Grigurcu. Nu atît superficiala înțelegere a tradiționalismului (e curios cum, ignorîndu-și personalitatea, atunci cînd crede că vorbește despre o dogmă, criticul adoptă o atitudine dogmatică) m-a frapat în mod deosebit, cît acea definire perfidă a falsului implicat în destinul criticilor cu prea multe fețe. Despre proaspătul volum al lui Ov. S. Crohmălniceanu, „Pîinea noastră cea de toate zilele", Grigurcu are ceva de spus. Avînd o bună memorie el observă că, în cartea lui Crohmălniceanu, poetul Ioan Alexandru este apreciat cu argumentele cu care era criticat (de același critic) Blaga (Baconsky) în 1958. Are, deci, toate motivele să se exprime astfel despre „bravul cenzor al idealismului în poezia anilor 50" : „Care este ipostaza sa de sinceritate ? Cum poate fi explicată (întrucît cel în cauză nu se explică) o atare mortală metamorfoză ? Presupunînd că nimeni nu l-a silit să scrie nici atunci, nici acum, care poate fi justificarea acestei constituite în doi timpi, a acestei convingeri cu dublă față ? Nu cumva avem a face cu o constituită în... mai mulți timpi, care abia așteaptă prilejul pentru a se dezice și de ultimele sale aserțiuni ? Cine ne garantează că acest critic nu-și va renega încă o dată pozițiile ?" Trebuie să recunosc că interogațiile retorice de mai sus răscumpără prin agerimea lor cele cîteva fraze superficiale despre tradiționalism și reușesc să pună în termeni actuali problema falsei autorități.

CONFABULE

Un țăran trece strada (IX)

Na ! Că au venit și zilele libere în care ai-stai-stai în fața televizorului de mineața pînă seara cu căpșunica și cu ce-o mai fi prin casă, între neamuri. S-au strîns toți în seara aceasta să vadă un film de acum patruzeci de ani — „premieră tv pe țară" — cu Gloria și nu-mai-știu-cum în rolul principal, alături de ea și alții actori de care nu auziseră.

— Ia citește tu, în program, cum îi zice lui asta ?

— Gloria S-c-h-m-i-n-d-a-l-l-e, Igrec-e-s T-o-r-p...

— Lasă, ajunge, și așa nu-l ținem minte. mai bine zi-mi cu cine seamănă asta, dacă nu cu...

— ??!

— Cu ?

— Cu cine, mă ?

— Cu Elvirica, tot blondă și...

— Și nasul, chiar așa.

Filmul nu era nici prea trist, nici prea vesel, acțiunea se înfășura încet, se vorbea puțin și rar, așa că reușea citi pînă și ăl mic dintr-a treia.

— Mamă, dar de ce intră pe fereastră și nu deschide ușa ? întrebă.

— Taci, e-așa-i filmul. Și mai așteaptă și tu, ai răbdare, să vedem, poate ne spune.

Se mînca și bea liniștit, în capul mesei, nu pierdeau firul cît își turnau vinul, duceau furculița la gură sau aprindeau o țigară de la văru. Pur și simplu uitau de film, iar cînd își aduceau aminte nu le era greu să-l urmărească mai departe.

— Aoleo, dă-te puțin mai încolo sau treci tu pe pat și lasă un prunc să stea în locul tău.

— Las'că mai bine stau jos.

— Vai-vai, dar nu se poate, îți murdărești hainele, sărea femeia lui.

— Eh...

Și omul se așează, între copii, bîjbîind după pahar, îl varsă, apoi, cu țigara aprinsă în cealaltă mînă, zise :

— Dar și ăsta, nașule. Asta cu cine seamănă, zi ?

Iulian Neacșu

atelier literar

poșta redacției

MARIUS S. NICOARĂ : Pare să fie ceva (mai ales în delicatețe, subtilele mijloace de sugerare indirectă), dar nu ne putem considera destul de pregătiți să judecăm niște lucrări de acest gen.

DOR DE SOARE : E ciudat, dar parcă paginile trimise sub noul pseudonim erau mai bune ! În ultimele plicuri ați revenit la producția dv. obișnuită, de serie, mai degrabă modestă, lipsită de tensiune, de multe ori firavă, superficială. Ceva, oarecum, în „Claritate", „Rîndunica". (Dealtfel, pseudonimul nou e, și ca semnătură, mai potrivit, mai economic, mai ușor de reținut).

DANIA O. : Se văd, firește, în paginile dv., lipsa de experiență, nesiguranța mijloacelor, naivitatea etc., semne ale începutului. Trebuie să observăm, însă, că nu lipsesc nici unele indicii favorabile (încă vagi, desigur, neconcludente), în legătură cu însușirile lor literare. Povestea Angelei e scrisă îngrijit, cursiv, oarecum simplu, mai bine zis, simplificat (povestea are, fără îndoială, implicații mai complexe, atît în cauzele cît și în consecințele ei, de ordin sentimental, moral, etc. — a fost o iubire juvenilă, exaltată, cu sacrificii conștiente ?, a fost o aventură imprudentă ?, etc., este profesorul de fizică un simplu „suflet sensibil, dezintercsat" ? și așa mai departe, implicații care o cuprind și pe eroină, dar și școala, colegii, familia, precum și, firește, pe ucigașii ei). Sigur că abordarea tuturor acestor implicații ar cere alte desfășurări și dimensiuni, ar cere mai mult curaj și îndemînare (trecerea de la simpla relatare „informativă", la proza narativ-analitică), ar cere, în fine, cum ziceam, mai multă experiență. Versurile ni s-au părut mai slabe, deși în „A vrea și a nu [illegible] în „Cei ce s-au dus" [illegible]le accente care nu exclud reușitele viitoare. Să vedem.

SUFIX : Povestea e rău scrisă, încîlcită, confuză, împrăștiată în mărunțișuri cu personaje care nu se întruchipează, rămînînd abia schițate, pallide.

K. MOHAUPT : Se văd unele progrese, mai ales în „Tîmpla", „Drumul soarelui", „Unghi". (Dar trebuie să scrieți mai citeț sau să folosiți o mașină de scris. Spuneți-ne și care va fi semnătura definitivă).

I. CRAIOVA : Cam puțin, dună atîta pauză (puțin, nu atît în sens cantitativ...), multe lucruri pe care le-am mai citit cîndva (și nu se văd ameliorări și cîteva noutăți care, însă, nu suportă comparații cu cele mai bune pagini trimise anterior. Cîte ceva, în „Îndemn", „Cu poștalionul", „Jalbă", (și ea, mai veche, dacă nu ne înșelăm...).

C.C. PLATON : Ne supraevaluați, fără doar și poate, posibilitățile (de timp, energie, disponibilitate, etc.). Nu, nu sîntem decît o rubrică de consultații, încercăm să stabilim un „diagnostic", eliberăm, eventual (ca să folosim limbajul profesiei dv.) „rețete", oferim sfaturi și recomandări, etc., dar nu putem efectua și tratamente !... S-ar putea ca nuvela (nuvelele) dv. să treacă prin cîne știe cîte versiuni, transcrieri și amplificări (pe lîngă cele pe care ni le-ați comunicat deja) și să ajungă (după toate probabilitățile, ținînd seamă de intențiile dv. declarate !) la întinderea unui roman. Evident că nu vă putem urmări, pas cu pas, la fiecare două săptămîni, în toate aceste avataruri !... O editură (și e bine că ați stabilit o asemenea legătură) vă poate fi de folos în mai mare măsură, dispunînd de un corp de redactori specializați, cu experiență etc.

NASTEA PARASCHIV : Nu se văd semne de talent.

C. IONESCU : Lucruri modeste, în scădere de tonus, de substanță.

EMIL PETRESCU : Ar trebui să puneți mai multă seriozitate și ordine în preocupările dv. literare. (Cel puțin, în ținuta manuscriselor pe care ni le trimiteți, zmîngălite, îngheșuite, parțial indescifrabile, etc. Dacă nu le puteți dactilografia, scrieți-le măcar citeț, cîte una pe fiecare filă, nu pe ambele fețe. Ceva mai bine, în „Să construiești baricade".

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Imensitatea", „Casa gîndului fără sfîrșit", etc. : „Căutăm ce am pierdut", „Iubire" ; „Din toate timpurile"... ; „De-ar fi putut", „Povară" ; „Închinate" ; „Oraș uitat", „Limită umană" etc; „Culorile toamnei", „Cînd peste..." ; „Noaptea oglinzilor", „Oglinzi sfărîmate", „Jur", etc. **Tudor Trăsnea, Castia Tudor, Felix Valeriu** (ceva, în „Orice călătorie"), **M. Chiriță-Hotarele, Paul Bassarab, T.V., Daniel Danielescu, Romeo Girbă, Petre Mirel Ionescu, G. Jimenda, Gh. Cristescu, Ioana Simionescu, Dan Peanaru, Dora Arăzan, Elena Marinescu, Adela Tătaru, Daniela Alexandru, P. Bucești, Stelian Georgescu, S.D. Ion, Ion Olariu, Andreea Dunăreanu, Mihai Moraru, Vasile Ghica, Mihai Pălănean, Oct. I. Vlad, R. Boiar** (ceva, în „Să cîntăm"), **Edith Mihail, Ion Patriche, M. Vali-Crăiești, Marian Burghia, N. Geiu Marian, Yvonne Bobaneu, Caius Galamboaie, Stelian Păluș :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

„Poștașul" mulțumește tuturor celor ce i-au trimis urări și cele bune cu prilejul sărbătorilor și le adresează, la rîndul său, un cordial „La Mulți Ani !"

Bună seara

Bună seara, sînt eu,
Nu mă cunoașteți ?
Nici eu nu vă știu foarte bine
Am intrat fiindcă mi-era dor
De niște necunoscuți.
Vreau doar să vă privesc în tăcere,
Să ne uităm unii la alții
Și să credeți că poate-s nebun
Nici o vorbă n-o să vă spun
Ci sufletul meu va atinge sufletele voastre
Mirat
Așa cum mîngîi o statuie, sau o petală, sau o mînă,
Vreme nu va să rămînă
Pentru rostiri și sunete oarbe.
Seara prin ușă încet mă va soarbe,
Umbra în umbră mi-o voi tăpi,
Mai bogat, mai aproape de mine, prin voi,
Furișîndu-mă pe străzile lungi și pustii
Puțin trist, știind
Că nu mă veți chema înapoi.

RADU ȘUIU

Bunicul

Într-o dimineață
bunicul
a luat zorii pe umăr
și plugul în car :
mă duc să scurm adînc primăvara
pînă dau de pîine
zice el
dar din luțeală și-a arătat
și drumul
și n-a mai avut pe unde să se
înapoieze.

EMIL ACHELĂRIȚEI

Nor

M-ascund atît de bine
în norii de pe cer,
că n-ai să mă mai vezi.
Voi cădea —
ploaie peste livezi —
și nu vei ști
niciodată
că stropii limpezi
de pe gura ta
sînt eu,
care „am fost odată"...

VIRGINIA SOARE

Valentin Tănase : „Pegas"

Zi de tîrg

Case portocalii luminate de garoafe
părul tău castaniu
precum cărăbușii de mai subțire vitrafiu
și tîrgul de vinerea de la lemnut
ceva magnific
ca o serbare galantă
țiganii beau cu caii lor țuică de prune
să-i înăspreasca pentru ochii
cumpărătorilor,
aldămașuri la tejghele unsuroase
strigăte risete regrete
mai plînge cîte-o floare
în preajma Anului nou cel fericit
oglinzi de toate felurile
ce-ți arată chipul bărbos
de doliu
cîini vagabonzi cu ochi inteligenți
de vulpe...
Undeva în mulțime,
părul tău castaniu amintește de primăvară
Dar să nu ne grăbim...

IOAN GĂBUDEAN

Ce zăpezi...

Ce zăpezi am știut rostul
vreodată
cu spor
ca să pot
rosti limpede
numele tău ?
Nici un zbor
nu e folositor.
E folositoare
libertatea de-a zbura
Nu e de-ajuns
să-neanjurăm libertății
cu trupurile noastre
de sacrificați
Sîntem inutilele poveri
ale gîndurilor noastre

A. VALONI

Cu bine, tuturor !

Tu curcubeule, fii lăudat,
facă-se voia ta, bob de rouă,
bobule de grîu, să ai parte de împliniri,
copacule, să ajungi rege în pădurea ta,
iar dumneavoastră, trandafirilor,
pentru toate ereziile,
să-mi fiți mie rug !...

VIOREL FLOROIU

Noapte albă

Trăditul sonn mi-e sfîșiat de larba
ce a crescut pe-a visurilor turlă
sînt singur precum roua pe-o petală
și haita de cuvinte iar mă urlă.

Aud tunînd în craniul meu orașe
ce-n hămesite șesuri le-aș preface
și parcă strigă lung o caraulă
că-n miezul nopții-i liniște și pace.

O pasăre îmi zboară printre oase
memoria tot o refuz deliră
știind că interzis mi-e paradisul
mi-am fost făcut din renunțare liră.

Și mă întreb cu spaimă de rămîne
într-o uită și nu uită un loc
în care să se nască o scînteie
și din scînteie să se facă foc

MARIUS DUMITRESCU

Premiile Asociațiilor de scriitori pentru literatura anului 1980

■ Potrivit regulamentului aprobat de Consiliul Uniunii Scriitorilor în plenara din 15 decembrie 1981, cu privire la acordarea premiilor Asociațiilor de scriitori pentru literatura anului 1980, juriile au hotărît, prin vot secret, după cum urmează :

ASOCIAȚIA BUCUREȘTI

JURIUL : Ioanichie Olteanu (președinte), **Andrei Brezianu, Constanța Buzea, N. Carandino, Dan Deșliu, Norman Manea, Z. Ornea, Mircea Sântimbreanu, Sorin Titel.**

POEZIE

— CONSTANTIN ABĂLUȚĂ — **Violența memoriei pură** (ed. Eminescu).
— FLORENȚA ALBU — **Umbra arsă** (ed. Eminescu).
— VASILE PETRE FATI — **Paradisul de fier** (ed. Cartea Românească).

PROZĂ

— RADU COSAȘU — **Meseria de nuvelist** (ed. Cartea Românească).
— DANA DUMITRIU — **Sărbătorile rădăcinii** (ed. Cartea Românească).
— PAUL GEORGESCU — **Vara baroc** (ed. Eminescu).

DRAMATURGIE

— PAUL IOACHIM — **Goana** (ed. Eminescu).
— MARIUS ROBESCU — **Autori și spectacole** (ed. Eminescu).
— LEONIDA TEODORESCU — **Ploaia și anotimpul** (Teatrul Nottara).

LITERATURĂ PENTRU COPII ȘI TINERET

— OVID S. CROHMĂLNICEANU — **Istorii pe scurt** (ed. Cartea Românească).
— CĂLIN GRUIA — **Moara lui Elisei** (ed. Eminescu).
— AL. L. ȘTEFĂNESCU — **Aventură la Brașov** (ed. Albatros).

ESEU, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

— ALEXANDRU GEORGE — **La sfîrșitul secolului** (ed. Cartea Românească).
— ANDREI PLEȘU — **Pitoresc și melancolie** (ed. Univers).
— N. STEINHARDT — **Incertitudini literare** (ed. Dacia).

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ

— IOAN COMȘA — **Saga despre Njal** (ed. Minerva).
— ROXANA EMINESCU — **Ploaia oblică de pe Fernando Pessoa** (ed. Univers).
— ION ROMAN — **Povestiri germane din trei decenii** (ed. Univers).

ASOCIAȚIA BRAȘOV

JURIUL : V. Copilu-Cheatră (președinte), **Emilia Șt. Milicescu, Valeriu Sârbu, Nicolae Stoie, Ion Topolog.**

— GEORGHE CHIVU — **Cantoria** (poezie, ed. Dacia).

ASOCIAȚIA CLUJ-NAPOCA

JURIUL : Gáll Ernő (președinte), **Bálint Tibor, Jancsik Pál, Király László, Ion Lungu, Mircea Mutihac, Petre Poantă, Adrian Popescu, Ion Vlad.**

BALA ZSÓFIA — **Második személy** („Persoana a doua", poezie, ed. Kriterion).
— MARIANA BOJAN — **Judecătorul de păpuși** (poezie, ed. Dacia).
— CONSTANTIN CUBLEȘAN — **Viața și încă o zi** (proză, ed. Eminescu).
— DEÁK TAMÁS — **Káprázat és figyelés** („Nălucire și atenție", eseu, ed. Kriterion).
— MIRCEA POPA — **Tectonica genurilor literare** (critică, ed. Cartea Românească).
— TOMPA ISTVÁN — **Három Demeter** („Cei trei Demeter", proză, ed. Kriterion).

ASOCIAȚIA CRAIOVA

JURIUL : George Sorescu (președinte), **Sina Dăncănescu, Mihai Dușescu, Ilarie Hinoveanu, Eugen Negrici.**

— CONSTANTIN MATEESCU — **Cîinele andaluz** (proză, ed. Eminescu).
— GEORGE ȚÂRNEA — **Scrisori de fiecare zi** (poezie, ed. Scrisul Românesc).

ASOCIAȚIA IAȘI

JURIUL : Andi Andrieș (președinte), **Alexandru Călinescu, Aurel Leon, Dan Mănucă, Nicolae Turtureanu, Haralambie Țugui, Horia Zilieru.**

— ION HURJUI — **Poemele** (poezie, ed. Junimea).
— GRIGORE ILISEI — **Ceasul oprit** (proză, ed. Eminescu).
— ȘTEFAN OPREA — **Pîine nimănui viață** (dramaturgie, Teatrul de stat Bacău).

ASOCIAȚIA SIBIU

JURIUL : Mircea Tomuș (președinte), **Mircea Braga, Ion Mircea, Georg Scherg, Joachim Wittstock.**

— MIRCEA IVĂNESCU — **Sarlatria de Faulkner** (traducere, ed. Univers).
— LILIANA URSU — **Piața aurarilor** (poezie, ed. Cartea Românească).

ASOCIAȚIA TG. MUREȘ

JURIUL : Nagy Pál (președinte), **Isák Jenő, Marko Bela, Nemes László, Székely János.**

— BOGDÁN LÁSZLÓ — **Címeremben hét hattyú** („Blazonul cu două lebede", proză, ed. Kriterion).
— ELTETŐ JÓZSEF — **Kemény csiszolt fütyje** („Traduceri din poezia lui Marin Sorescu", ed. Kriterion).
— VÁRI ATTILA — **A virágmadarak hajnalban lehullnak** („Păsările cad în zori", proză, ed. Kriterion).

ASOCIAȚIA TIMIȘOARA

JURIUL : Cornel Ungureanu (președinte), **Nikolaus Berwanger, Alexandru Deal, Pongracz Maria, Marcel Pop-Corniș, Svetomir Rădoov, Ion Dumitru Teodorescu.**

— FLORIN BĂNESCU — **Tangaj** (proză, ed. Eminescu).
— ȘERBAN FOARȚĂ — **Eseu asupra lui Ion Barbu** (ed. Facla).
— ANTON PALFLI — **Confesiuni cotidiene** de Nikolaus Berwanger (traducere, ed. Eminescu).

Festivitățile de premiere au avut loc în orașele de reședință, premiile fiind înmînate de secretarii Asociațiilor — **Constantin Țoiu** (București), **Dan Tărchilă** (Brașov), **Vasile Rebreanu** (Cluj-Napoca), **Marin Sorescu** (Craiova), **Mircea Radu Iacoban** (Iași), **(Mircea Tomuș)** (Sibiu), **Jánosházy György** (Tg. Mureș), **Anghel Dumbrăveanu** (Timișoara) și de președinții Juriilor respective.

Inspirația traducătorului

Urmare din pag. a 12-a

nească. Iată finalul celebrului poem **Isania** : „Freamătă, Sioane, / Dă lumină-n jur ! / Nazaret de taină / Pirguie-n azur. / Nou Isus, pe-o iapă / Vine prin zăvoi. / Crezul ne e-n forță. / Iar dreptatea-n noi ". Oprim aici lista exemplelor, cu observația că ritmurile betege, abundența de arhaisme și facilitatea rimelor te îndepărtează de imaginea lui Esenin ca mare poet. Lipsite de mare acuratețe, uneori, cele două traduceri mai vechi sugerează marea poezie și explică proeminența lui Esenin în conștiința artistică românească. Cuvintele trebuie să aibă viață în limba în care se traduce, ele trebuie să învie originalul, care este inaccesibil cititorului străin. Iată, chiar titlul acestei culegeri, **Ceaslovul satelor**. Pentru cititorul de azi, în limba română, el implică o ușoară nuanță peiorativă. De altfel, întotdeauna ceaslovul a însemnat altceva la sat, în spațiul nostru decît în cel slav, unde a fost un instrument al luminării. La noi este un tom greoi, care poartă pecetea imaginii acreditate în literatură de Ion Creangă. Folosirea lui pentru un titlu la o carte de asemenea importanță este o inabilitate ce ține de aceeași zonă a inspirației poetice. Altă rezonanță are cuvîntul ceaslov pentru cititorul român de astăzi și alta avea pentru cel rus de la 1918 ! Presupunem o anume ostentație a traducătorului, care este însă un rău sfătuitor, îndemnîndu-l la improprietăți păgubitoare. Cred că Esenin va trăi încă multă vreme la noi din reeditarea unor versiuni anterioare.

POEZIE CUBANEZĂ CONTEMPORANĂ

JOSÉ MARTINEZ MATOS

Cîntec

La marginea drumului
un copac.
Pe ramurile copacului —
o pasăre.
În ochiul păsării —
o floare.
În floare —
o mînă.
În mînă —
ou.

De dimineață

De dimineață mergem în camioane
uluind păsările cu cîntecele
războiului civil spaniol.
E ca și cum republica n-ar fi murit
și deruta era doar un cuvînt
pierdut în memorie.
Seara ne întoarcem la fel, cu aceleași cîntece,
dar ochii noștri nu mai sînt aceiași
și Spania — o țară
de umbre, de sînge, de lacrimi și spini.

Martin Luther King

Pe pastor l-au lăsat mort în hotel.
Cineva, ascuns între albi, deschide o sticlă
de vin și își linge buzele
departe de Memphis, ay, departe de Memphis.
Latră cîini mai sus de rîu.
Se închid uși și ferestre
căci în noaptea asta au început focurile
din gura Marelui Pacifist.

SIGIFREDO ALVAREZ CONESA

A îndrăzni să mori de viață

Francisco Urondo se dă în leagăn, în vînt.
îi plăcea să se plimbe cu tramvaiul,
plin de zgomote intime,
făcea să unduie pavilionul ca adînciară
oriflama.
Vanitos, împărțea păsări fără colivie,
iubirea și parola de luptător.
Francisco Urondo se leagănă.
Îl încintă să călătorească într-un omnibus,
plin de zgomote nocturne,
cu plăcere împărțea umbrele,
unica țigară și Buenos Aires.
Acum ești ramură de migdal,
dinte în pietă,
pe unde trece pașnic călătorul.
Adio, băiete,
Adio, Francisco Urondo, tovărăș de arme,
să fii culcat odată mai mult în tango
și în vin.
Călătorește în această clipă
peste o adîncă tăcere,
peste un munte acoperit
cu teiul.

FRANCISCO GARZON CÉSPEDES

Redau totuși...

Redau totuși tristețea și dinamitez
pașaportul ei rătăcitor, nu-singurătății,
somnolenței de moarte, inima nu se predă,
pentru că orice numărătoare ce mîine
se împlinește, va fi cea care se scrie acum
— iubire, cu viața...

În românește de Cătălina Moga

ANII '30

În perioada 1933—1945, Elveția a reprezentat pentru întreaga Europă un teritoriu cu semnificație oparte, o țară care, în virtutea neutralității sale politice, a devenit locul de refugiu al spiritualității europene prigonită de stăpînirea nimicitoare a regimului hitlerist.

De aceea, literatura produsă în Elveția acelor ani depășește frontierele geografice ale unei anumite țări, intrînd în nemărginirea unui teritoriu sufletesc care acoperă întreaga întindere a Europei.

*Prin editarea unei Antologii, simbolic intitulată „Treceri de frontieră" („Grenzgänge") *), editura elvețiană „UNIONSVERLAG" (Zürich) împlinește un gest cultural de maximă importanță : înmănuncherea, sub criteriul apartenenței la această familie de spirite, a unor texte semnate de scriitori care — din Elveția, unde se aflau între 1933—45, fie ca emigranți, fie din alte motive — depun mărturie despre evenimentele și atmosfera anilor '30 europeni.*

Pe lîngă autori elvețieni sînt prezenți în antologie scriitori și artiști (volumul e însoțit de ilustrații de Giacometti, Klee, Hans Erni, Theo Otto, Hans Arp, etc.) din întreaga Europă : alături de elvețienii Jakob Burkhardt, Maurice Chappaz, Charles Albert Cingria, Dürenmatt, Max Frisch, Ramuz, Denis de Rougemont îi găsim pe francezii Blaise Cendrars, Camus, Eluard și Antoine de Saint-Exupery, pe italienii Montale și Ignazio Silone, pe germanii Brecht, Herman Hesse, Thomas Mann, pe austriecii Musil, Franz Werfel sau Fritz Hochwälder. Textele se referă la toată aria trăirilor și experiențelor acelei epoci : neliniștea provocată de preluarea puterii de către Hitler, criza și somajul anilor '30, viața cotidiană a civililor și soldaților, aventurile emigranților și ale fugarilor aflați sub permanenta hăituială a poliției de frontieră. Povestirile se petrec în Spania, Italia, Grecia, Franța — sub semnul aceleiași solidarități cu soarta comună a Europei din timpul războiului. Iar după război, tema obsedantă este spaima în fața pustiirilor provocate de uriașa mașină de război dezlănțuită, ca și deruta inerentă perioadei unui nou început.

Această antologie demonstrează că literatura strîns legată de Elveția anilor '30 este o literatură a depășirilor de graniță, „izolarea" forțată ducînd la căutări și experiențe nu numai în interiorul, delimitat de niște frontiere, ci și dincolo de ele.

Reacțiile spiritelor progresiste în fața evenimentelor politice, istorice, sociale ale epocii se cristalizează într-o literatură care pune totodată problemele majore ale existenței noastre umane, încercînd să le dea, din această perspectivă, un răspuns.

În momentul de față, în care Europa se vede confruntată cu altfel crize, în care pericolul războiului planează cu iminență deasupra întregii omeniri, solidarizarea conștiințelor reprezintă una din soluțiile posibile de destindere. O carte care vine să aducă exemplul unui moment similar de solidaritate spirituală, asemenea antologiei pomenite, ni se pare a reprezenta mai mult decît o simplă apariție literară.

Salutăm, de aceea, intrarea în peisajul editorial european al acestor binevenite antologii despre îngrijorătorii ani '30 ai Europei.

Adriana Popescu

*) *GRENZGÄNGE*". Literatur aus der Schweiz — 1933—45. Ein Lesebuch. Herausgegeben von Hans Rudolf Hilty. Unionsverlag, 1981, Zürich.

REVISTA STRĂINĂ

● **CENTENARUL NAȘTERII** lui Lu Xun a prilejuit cineaștilor chinezi de la Studioul Central de actualități și documentare, realizarea unui lung metraj color dedicat vieții marelui scriitor. Filmul are ca fundal evenimentele epocii pe care le reconstituie apelînd adesea la prețioase peliculе document filmate de-a lungul timpului la Hanjing, Xuanen, Guangzhou și Beijing precum și în Japonia antebelică, unde Lu Xun a trăit mai mulți ani. Spectatorii au urmărit cu emoție reconstituirea pe peliculă a vieții, atît de agitată și pasionantă a marelui scriitor, prietenia încurajatoare pe care a arătat-o tinerilor scriitori și plasticieni, legăturile de idei și idealuri pe care le-a avut cu Soong Ching Ling, Qu Qiubai, Feng Xuefeng și Agnes Smedley.

● **CUNOSCUTUL SCRIITOR** iugoslav Miroslav Krleza a încetat din viață la Zagreb, în ziua de 28 decembrie a anului trecut. Opera sa a marcat o epocă în literatura croată modernă. Romanele și nuvelele sale au fost traduse în 40 de limbi. Miroslav Krleza era în vîrstă de 86 de ani.

● **RUINELE** vechiului oraș Mohendojaro, de pe teritoriul Pakistanului are urgentă nevoie de protecție. Localitatea, care datează de peste cinci milenii, este considerată de specialiști mai veche decît piramidele egiptene. Pentru a evita dispariția acestor vestigii de mare importanță pentru istoria evoluției așezărilor omenești, specialiștii au recomandat măsuri care să ducă la scăderea nivelului hidrostatic și la reducerea impregnării zidurilor cu săruri. Pentru aceasta au fost săpate două puțuri prevăzute cu pompe, alte 12 urmînd a fi realizate în 1982.

● **ROMANUL** lui Goethe, „Afinitățile elective" a fost de curînd adaptat pentru micul ecran într-o nouă variantă de către regizorul francez Claude Chabrol. Filmările s-au făcut în Cehoslovacia, în apropiere de Praga. Pelicula destinată televiziunilor vest-germană și franceză are în distribuție pe actorii Stephane Audran, Helmut Griem și Michael Degen.

● **1 500 DE SPECTATORI** este o cifră record pentru o reprezentație a unui spectacol de operetă. Ea a fost înregistrată de curînd în marea sală polivalentă din Dortmund. Ansamblul „Arena di Verona" a reconstituit, cu acest prilej punerea în scenă de la premiera absolută a operei Aida de Verdi. Distribuția a cuprins aproape 350 de artiști lirici și instrumeniști, un corp de balet de copii și 170 de figuranți. O adevărată superproducție a genului liric !

● **ÎNTR-UN RECENT** interviu, reputatul regizor suedez Ingmar Bergman a declarat că intenționează să realizeze ultimul său film în 1983, la München, după care se va reîntoarce în patrie. După 38 de ani de regie de film încep să se resimtă efectele oboselii și ale vîrstei declară Bergman. El precizează totuși că nu va renunța la regia de teatru : în 1983 are în proiect punerea în scenă, la Salzburg, a operei Don Juan de Mozart.

VIAȚA CĂRȚILOR

REVERIE POETICĂ

La cea de a doua culegere de poeme — **Copac solitar**, Editura Albatros, 1981 —, Gheorghe Andrei dovedește că e mult mai conștient de ceea ce constituie nota specifică a înzestrării sale poetice. Depășind în bună măsură stările de crispare, dublate de o anumită indecizie sub raportul obținînd stilistico-tematice avatar ce-i greva intuitiva elanul creator în prima culegere (altfel, o culegere conținînd nu puține reușite), așadar, mult mai stăpîn pe sine în toate aceste privințe, acum Gheorghe Andrei se recomandă atenției cititorilor mai ales ca un poet al reveriilor melancolizante, descripția de tip exultant naturistă fiind cea care relevă metaforic, propensiunea pentru confesie și meditație. Astfel, „ruralismul" de esență autentic bucolică propriu viziunii lui poetice cristalizează în coerente plăzmuiri aparținînd clasicei specii a pastelului, remarcabilă prin materialitatea sublimată a imaginii și, nu mai puțin prin discreta „psihologizare" a acestela : „Cerul a-s albit ca o vatră ; / Pe el, clipind. / Se sting ultimele stele, / În lanuri a început cositul / Cu siluete confuze de oameni, / Cu orizonturile apropiate. / Treptat, / Lumina se strecoară peste geana răsăritului, / de parcă nu ea vine pe pămînt, / Ci pămîntul urcă spre ea. / Și-n această înălțare lentă a pămîntului, / Ca un covor fermecat, / Orizonturile iau dimensiuni normale, iar fețele se disting / Din ce în ce în lumină, / Pînă se văd de-a binelea. / E dimineață" (**În zori**).

Îndepărtîndu-se în chip sensibil de practica descripției oarecum „obiectivă", adică, într-o anumită măsură, slesi suficienta, alteori autorul izbutește a se implica și mai mult în peisaj, asumîndu-și-l în planul biografiei spirituale, conferindu-i semnificații existențial-simbolice, așa cum se întîmplă, între altele, în frumosul poem intitulat **Pădurea mea** : „Sevele împletite în arbori, / Îndrăznețe, subtile, / Mi-au înfășurat arterele / Și-am simțit / Cum rădăcinile mă împing / Ușor către cer / Pădurea se rotește în mine. Aștept să vină cerbii pe-nserat / Cu roata lumii arzînd / Între ramurile coarnelor. / Să se adape din izvoarele codrilor mei." Mai ampla elaborație intitulată **Prin acele locuri**, fluentă în curgerea solemn elegiacă, la rîndul ei, depune mărturie grăitoare în direcția șansei de viitor a poetului de a se cufunda cu mai mult curaj în spațiul propriei memorii mitice.

Evident, ar fi cu totul nedrept să nu semnalăm și neîmplinirile sesizabile pe cuprinsul celei de a doua cărți tipărită de Gheorghe Andrei. Socotim, astfel, că poetul trebuie să fie avertizat asupra pericolului ce-l prezintă imixtiunea retoricii simpliste. Este curios că întîlnim asemenea căderi, de vreme ce Gheorghe Andrei dovedește reale aptitudini pentru notația sobră sub raportul plasticității și acută în ceea ce privește procesul de interiorizare psihică.

Nicolae Ciobanu

m a p a m o n d

«Creația literară și istoria»

tema asupra căreia s-a concentrat atenția participanților la masa rotundă româno-sovietică desfășurată la Moscova în ziua de 25 decembrie 1981 face parte, fără îndoială, dintre acele teme care, pe de o parte, se încercă cu de la sine putere în prim-planul gîndirii critico-estetice moderne și care, pe de altă parte, datorită caracterului ei de permanență acutizată, este investită cu deosebite virtuți teoretico-practice menite a-i conferi, oricînd, statutul privilegiat de, așa-zicînd, idee literară efectiv trăită, cu alte cuvinte, de idee literară ca atare asumată. Modul viu, sincer angajat, în care a fost dezbătută complexa și grava problematică vizînd raportul axiologic dintre creația literară și istorie în cadrul acestei atît de fructuoase întîlniri rezidă tocmai în intensitatea stării de spirit și conștiință a participanților. Este unghiul din perspectiva căruia și-a expus punctul de vedere fiecare interlocutor. Era și firesc ca lucrurile să se petreacă astfel, dat fiind dramaticul impact dintre „vocea" avertizantă, de-a dreptul alarmantă a timpului istoric actual și ontologia artistică contemporană, înțeleasă în întreg evantaiul ei de determinări, explicite și implicite.

Deschizînd dezbaterea, criticul **Iuri Surțev**, secretar al Uniunii Scriitorilor Sovietici, a ținut să accentueze din primul moment asupra unei extraordinare însușiri cu care este dăruită categoria istoricului: aceea de a concentra eternitatea timpului în clipă trăită și reflectată de creația literară. „Speculațiile" făcute în jurul titlului-metaforă dat de Ginghiz Aimatov recentului său roman istoric — „Mai mult decît un secol durează ziua" — au permis lui I. Surțev să-și facă din plin înțeleasă pledoaria, care, în continuare, s-a bucurat de numeroase și concludente exemple recrutate din bogata serie a realizărilor romanului sovietic contemporan, începînd cu clasicul „Petru I" al lui Alexei Tolstoi și încheind cu scrieri recente semnate, între altii, de Iuri Trifonov, N. Dubov, Sandbaev, Kadirov, Vasile Lebedev, Iuri Davidov, Otoveiladze și numeroși alții. Deosebit de stimulativ, cuvîntul introductiv al lui Iuri Surțev a avut drept efect pasionanta înscriere în dialogul-dezbatere a celorlalți participanți, în așa fel încît tema „Creația literară și istoria" a putut beneficia de interpretări și analize de certă acuitate. Rezumînd, iată „subtemele" asupra cărora s-a insistat în continuare: permanența în timp a conștiinței istorice la scriitorul român, între narațiunea documentar-istorică și ficțiunea epică, prototipul sadoveanian (eposul mitic-vizionar) și cel camil-petrescian (epicul de reconstituire „științifică"), text și pre-text, în literatura actuală de inspirație istorică, eternuman și actul în cazul aceluiași gen, definiția genului situat ca actiune între timpul istoric trecut și cel prezent (Nicolae Ciobanu); încercare de definire a romanului istoric prin raportare la dihotomia document de arhivă — personalitatea scriitorului, preceptul: „Acolo unde se termină documentul, începe cu" —, eroul romanului istoric ca personalitate umană și „lecția" lui Alexei Tolstoi, scriitorul și opțiunile lui tematico-problematice, caracterul multinațional și internațional al literaturii sovietice de inspirație istorică (Valentin Askașikov); tradiție în viziunea epică a romanului de inspirație istorică („binomul" Mereșcovski — Alexei Tolstoi, de exemplu), perspectiva dialectic-istorică, între unghiul genetic și cel psihico-moral, implicit concret-faptic, în perceperea individualității personajului, „Petru I" de Alexei Tolstoi, un roman istoric „deschis", realism epic și istoricitate — o paralelă I. Bunin — A. Tolstoi (V. I. Baranov); contradicții circumscrise ontologiei artistice în cazul romanului istoric: între discursul istoriei și discursul creatorului, între realitatea umano-psihologică originară a eroului istoric și cea ficțională a acestuia, teoria lui Bahtin cu privire la conceptul de „cronotop" propriu esteticii genului (Geiu Ionescu); scurt excurs în peisajul romanului de inspirație istorică ucrainean, de la romanul istoric consacrat marilor personalități la acela avînd drept personaj central „omul comun", acțiunea de „decanonizare" a viziunii asupra personajului în romanul istoric, relația adevăr istoric-mitologie (N. Julinski); conștiința tragică asupra istoriei naționale și literatura română de evocare a trecutului, figura eroului martir, dilema tragică a acestuia în fața istoriei (Aliricea Vaida); gîndirea istorică și adevărul artistic, tema istorică și scriitorul „total" — exemplie: Suksia, Aimatov, Trifonov, Rasputin —, tema timpului ca temă a istoriei în romanul secolului XX — exemple și din prozatori români actuali, Stancu, Ivasiuc —, funcția gîndirii sociale și autenticitatea viziunii asupra istoriei în creația literară (Vladimir Piskunov); asumarea istoricului ca act de voință creatoare și ca expresie a „instinctului" artistic, adevărul istoric și sinceritatea etic-umană a perceptiei artistice (Corina Cristea).

Benone Șuvăilă: „Magoșeaia"

În scurtul său cuvînt de încheiere, Iuri Surțev a scos în relief diversitatea convergentă a punctelor de vedere exprimate de participanți, indiciu de necontestat al constructivei atmosfere spirituale sub semnul căreia s-a desfășurat în, și nu în ultimă instanță, cele două delegații. A fost, într-adevăr, o întîlnire deosebit de rodnică, menită a epoci legăturile de tot mai strînsă cunoaștere între literatura română și literatura sovietică. Cît despre recunoașterea ospitalitate a gazdelor noastre, numai cuvinte de laudă.

Nicolae Ciobanu

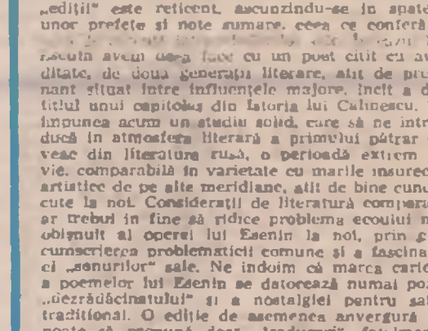

Dan Rotaru: „Margine de sat"

Nisa, strada Panait Istrati

S-au împlinit anul trecut 60 de ani de la tentativa de sinucidere a lui Panait Istrati în parcul „Albert" din Nisa.

Loc care doare. Doi ani după comiterea disperatului gest, cel ce avea să dea lumii pe Chira Chiralina, pe Mihail, pe Codin, pe Nerantula, pe Adrian Zograffi, pe Moș Anghel, îi scria lui Romain Rolland: „Sînt doi ani de cînd mi-am vărsat sîngele la Nisa, deznădăjduit că nu puteam găsi un om (...) Sînt aproape patru ani de cînd mama putrezește, într-un cimitir din Brăila. Odată cu ea mi-am îngropat jumătate din credința mea în grația divină. Cealaltă jumătate — care se bizuia pe prietenie — am îngropat-o la 3 ianuarie 1921, încînd-o într-o băltoacă de sînge, pe care ploaia și grădinarul n-au putut să-i șteargă urmele, timp de două săptămîni..."

Cu două zile înainte de încercarea de a-și pune capăt zilelor, la 1 ianuarie 1921, își scrisese confesiunea „Ultimele cuvinte...", adresată lui Romain Rolland dar neexpediată. Suflete caritabile l-au internat atunci pe vagabondul sătul de viață în spitalul „Saint-Roch", din Nisa, și l-au vindecat sore a-i restitui străzii și precarei lui meserii de fotograf ambulant pe Promenade des Anglais, lipsit de autorizație, deci supus șicanelor administrației municipale, care l-a trimis de patru ori în sinistra „Maison Celulaire", unde își găsesu azilul foștii necăjiții metropolei de pe Coasta de Azur.

O jumătate de secol mai tîrziu, accesii municipalitate acorda unei străzi din Nisa numele „vagabondului" de altă dată. Era cel de al doilea botez cu numele lui Panait Istrati făcut unor drumuri ale oamenilor în splendidele așezări de pe celebra Coastă. Mai înîi, la Menton, o stradă îșî primise numele „Allée Panait Istrati", în cadrul unei festivități din toamna lui 1970, la care participase primarul orașului, Francis Palmero, și D-na Margareta Panait Istrati, soția scriitorului. Pe atunci mă aflam la Paris. Se deschisese o expoziție documentară Panait Istrati organizată de Muzeul literaturii române la „Residence du Louvre". În 1974, la 26 octombrie, în piața primăriei din orășelul elvețian Vouvry, avea loc dezvelirea plăcii comemorative dedicată marelui scriitor român, drept omagiu creației sale. Două alți ani și, în aprilie 1980, în zidul casei de la numărul 24 de pe strada Colisée din Paris — acolo unde fusese cîndva prăvălia lui Gheorghe Ionescu, prietenul și protectorul scriitorului din perioada cînd acesta trudea asupra hîrtiei într-o încăpere de la demisolul imobilului —, se aplica o placă de marmură menită să amintească trecătorilor că în locul acela a trăit și a creat cîndva un om de geniu... În [illegible] periodică, renumitul regizor francez Georges Godebert, cel ce a pus în scena nevăzută a undelor herziene ale postului de radio „France Culture" cîteva din capodoperele literaturii române adaptate special pentru microfon, deschidea serialul de 12 episoade după „Ciulinii Bărăganului" în dramatizarea lui Stephane Frontès.

Omul aparținea lumii. Creația lui intrase de mult în patrimoniul literaturii universale. Ceva mai puțin completă în patrimoniul cultural al propriei sale patrii. Ba, prin „binevoitoare traduceri", pe ici pe colo, cîte mutilată. Vom mai vorbi despre asta. Tot în 1980, un iscusit și cult editor din Grecia, Odysseas Hadzopoulos, scotea de sub tipar, simultan șapte volume din opera lui Istrati, fenomen editorial aproape fără precedent, atît fiind că, de obicei, volumele în serie se tipăresc succesiv și se pun în mîna cititorului unul cîte unul, adeseori scurgîndu-se ani de zile de la o apariție la alta. Hadzopoulos a comis un gest temerar, care i-a adus însă binemeritata răsplată și elogiile criticii literare. Nici un scriitor de limbă [illegible] veche sau modernă, de la Homer la Seferis, nu avusese parte de o publicare simultană atît de masivă. Pentru Istrati era o restituire a [illegible] mensurabilei sale dragoste față de pămîntul Elladei și față de semantea nemuririi [illegible]. Totul, după cum avea să-mi istorisească Hadzopoulos la Atena, s-a datorat unei foștii [illegible] lui Panait Istrati descoperită de editor în casa

Teodor Răducan: „Venația în ianuarie"

unui prieten, poet atenian. „De unde ai acest portret al lui Kafka?" — l-a întrebat el pe poet. „Nu este Kafka, ci Panait Istrati. Ar trebui să-l cunoști opera. A fost unul dintre marii prieteni ai lui Nikos Kazantsakis, căruia i-a servit drept prototip pentru portretul [illegible] lui Zorba grecul. Da, Kazantsakis afirma că în însuși portretul lui Zorba a pus cîteva din trăsăturile specifice lui Istrati..." Hadzopoulos a plecat din casa prietenului său cu brațele pline de cărțile lui Istrati. „N-am mai avut somn — îmi mărturisea editorul. L-am devorat! Am cercetat ce se tălmăcise din el pînă atunci în greacă, și am căutat printre cei mai buni traducători pe cei ce-l venerau pe Istrati. Și așa m-am lansat în aventură. Deoarece mulți contacți de breaslă m-au prevenit că a edita simultan șapte volume dintr-un scriitor străin, aproape necunoscut în Grecia, era un risc ce implica perspectiva falimentului. Și iată că n-am falimentat. Nimeni nu poate da faliment cu Istrati!..."

Duc cu mine amintirea străzii din Nisa, situată nu departe de fosta „Maison Celulaire", stradă care poartă astăzi numele lui Panait Istrati. Și nu mă pot despărți de imaginea parcului „Albert" unde, timp de două săptămîni ploile n-au putut șterge o pată de sînge. „Condamnat să scriu!, iată eroismul meu istoric pe dos!" — nota Panait Istrati, la Nisa, în 1923, la un an după tentativa de sinucidere. Cel ce se autocondamnase la moarte, se condamna acum la viață. Penitență cumplită, pe care avea să o suporte cu stoicism timp de douăzeci de ani, pentru ca, într-o zi, bibliotecile lumii să se umple cu cărțile lui, iar pietrarii [illegible] apă în lucide nuntele..

Pe Promenade des Anglais nu mai sînt fotografi ambulanți. Nimeni nu te mai întîmpină invitativ, cu un „zîmbet fabricat" și cu degetul ne declamatorul aparatului: „Des photos Monsieur! 15 francs la douzaine. Deux positions différentes... Des belles photos, 8 francs les six!" Fotografiile se fac în automate „Polyphoto" cu cabină și oglindă. Îți aranjezi chipul, îți iei expresia cea mai convenabilă, introduci moneda în orificiul automatului, surizi și, în 30 de secunde, mașinăria îți oferă un șirag cu trei sau cu șase fotografii. Color. Și nimeni nu se mai sinucide în parcul „Albert".

În excelenta sa carte „Cum am devenit scriitor" treconstituire pe bază de texte autobiografice, alese, traduse și adnotate de ultimul mare și adevărat prieten al lui Panait Istrati, cărturarul biograf Alexandru Talex, care numai dintr-o nemărginită dragoste și dintr-un har cu totul ieșit din comun ne-a putut oferi o asemenea lucrare, citesc: „M-am servit de-un brici. În timp ce lumina ochilor mi se micșora încetișor stringeam în buzunar o scrisoare (...) Această scrisoare doarme și astăzi în cine știe ce sertar al comisariatului de poliție din primul arondisment al fastuosului oraș. Destinul a fost mai tare decît lovitura de brici..."

Dar Istrati s-a dovedit a fi mai tare decît destinul.

Anestis Evanghelou

ÎN ROMÂNEȘTE DE ION BRAD

Pseudonimul literar al lui Anestis Papadopoulos. Poetul s-a născut în 1937 la Salonic, unde și-a făcut studiile liceale și facultatea de drept. Exercită profesia de vameș în marele port al orașului, încă din 1960.

După schimbarea regimului politic din Grecia, în 1974, participă la fondarea Societății oamenilor de litere și artă din Grecia de nord, fiind membru al consiliului de conducere mai mulți ani la rînd, iar în 1980—1981 președintele acesteia.

Reprezentant de seamă al paternicei și originalei „școli poetice" de la Salonic, despre care criticul de specialitate al ziarului atenian „Katimerini", Eleni Damvuneli, scria în 1977: „Climatul acesta se caracterizează prin interiorizare, dispoziție spre meditație, discreție și erotism de tip rilkean. Elaborarea poetică pornește de la lumea interioară, profundă și bogată, și se transformă adesea într-un tipăt de neliniște care parcă ar cădea ceea ce numește Nikiforos Vretakos într-o poezie a sa, o conștiință care să audă". Uneori lumea interioară a poetului parcă s-ar asfixia de neliniște și singurătate".

Aceste trăsături ale poeziei sale s-au format și impus treptat, în cele două decenii de activitate literară intensă.

A colaborat cu poezii, proză, studii și eseuri critice la revistele locale sau atenigne ca „Nea Poria", „Diagonios", „Endohora", „Epitheorisi tehnis", „Nea Estia", „Neoellinikos logos", „Tomes", „Nea pilsi", „Paruzies", „Anti" și „Diavazo", precum și la ziarele „Makedoniki ora", „Avghi", „Nea Ellada", „Katimerini", „Thessaloniki".

Primele sale volume de poezii sînt următoarele: Descrieri din exil (1960), Metodă de respirație (1966), Singerate (1971), Pauza (1976), Hai-Kai (1978), Despuiere (1979). În 1968 a publicat volumul de proză Hotelul și casa, iar în 1981 textele de critică Lectură și scriere.

Spirit energic, care nu știe să se resemnezze, poetul se autodefinește pleonar în acest Credo: „Exprimarea mea poetică nu este decît o luptă continuă, cuviuit cu cuvînt, de la o poezie la alta, pentru a-mi cîștiga echilibrul interior, care se află în pericol, în fiecare clipă, să se năruie sub conștiința absurdului existenței, conștiință care, cu trecerea timpului, devine tot mai intensă. Lupta aceasta, despre care eu cred că este lupta fiecărei arte adevărate, trebuie să fie dusă cu inima deschisă și fără teama de a ne face de rușine sau de a rămîne goi și lipsiți de apărare în fața celorlalți".

Credința lui Anestis Evanghelou în puterea artei, care „sfințește în haosul lumii solidaritatea omenească", este onorată pe deplin de calitatea poeziei sale.

I. B.

Atena, octombrie 1981

Comedia

Liniștește-te —
nu va dura mult

în cinci, în zece, în douăzeci,
fie în și mai mulți încă
— aici patruzeci de ani au trecut ca apa —

orice ar fi se termină,
și le vei odihni bine,
teribilă
comedie.

Lumina

Și-n cele mai întunecate subterane
în cele mai adînci
în cele mai uitate
vine odată
ca într-o pauză
și cînd nimeni nu mai așteaptă nimic
făcătoare de minuni
consolatoare
lumina.

Pe străzi

Tot ce-ai iubit mai mult în viață-atîția ani,
casa ta, cărțile tale, lucrurile tale
intime, cărora o bucățică le-ai dat
din sufletul tău, și pe ascuns le admiri,
afectuos, nopțile, orînduindu-le,

acum cînd troznesc grinzile, tencuiala
cade, acoperișul cască deschis
spre cer și ca un potop întunecată
apa intră de pretutindeni —

trebuie să le lași, să ieși pe străzi
și să nu-ncerci nimic să salvezi
acum cînd una cîte una și-au pierdut sensul
și-atîția prieteni, pe care nu i-ai știut pînă-acum,
te așteaptă pe străzi, atîția tovarăși,
au nevoie de tine și ai nevoie de ei, te cheamă.

Han

Tîrfe stîrbe și șoarecі grași
pe coridoare, agenți, codoși,
hoți, ucigași, purtători de mască,
toți însemnați de plăgi groaznice,
cu sîngele stricat, dragul meu, și putredă
măduva foarte adînc în oasele lor

aici, deci, îți este dat să trăiești
și tu, nimic nu se schimbă, nimic nu
se mișcă, istorie veche, mocirlă veșnică,
iubit, mizerabil han.

Ah, nici moartea nu va putea
să ne spele de faptele noastre
oribile.

E timpul

Acum cînd îți arde casa, cînd vezi
cenușă făcîndu-se și fumegînd
în gramezi tot ce-l ai tău,
acum
cînd și hainele ți-au luat foc și gol
te-ai pomenit deodată pe drumuri
și orașul ce arde cît vezi cu ochii
și oamenii înspăimîntați ce fug pe uși
goi ca și tine, alungați —

e timpul să împrumute lumină de la flăcări
mintea ta,
e timpul să vezi,
să înțelegi, în sfîrșit, cauzele.

Rana

Aici
puțin mai jos de gît
pe piept
aproape jucîndu-te
nebăgînd
indiferentă
și-ai lăsat semnul adînc
m-ai însemnat pentru totdeauna.

Au trecut de-atunci atîția ani, desigur,
dar
se vede, știi, pe sub haine încă
ciudat
nu mă pot ascunde, mă văd
„uite-l pe cel însemn" zic și mă arată
cu degetul.

Seara, totuși,
mă dezbrac încet încet și la lumina
lămpii, gol,
singaș îmi mîngîi rana,
mă-nchin la ea
și cu mîndrie-ascunsă o-ngrijesc.

Acum cînd îmi cresc aripi

Acum cînd îmi cresc aripi
și una cîte una se transformă celulele mele
nu mă privi așa surprinsă —
nu știi

am înghețat atîția ani în întuneric
pe trupul meu au crescut spini
ochii mi s-au sălbăticit printre frînge

mă tem să nu te îngrozesc
dar
nu mă privi așa surprinsă
acum cînd știi
cînd vezi transformîndu-se celulele mele
și aripi îmi cresc pe umeri
și-o să-ți vorbesc cu glas de pasăre.

REPERE

Inspirația traducătorului

O preocupare susținută pentru opera lui Esenin a dovedit în anii din urmă Ioanichie Olteanu, traducător îndeajuns de [illegible], fără limit de un program estetic [illegible], dacă nu avem în vedere [illegible] în inspirație pentru poeți ca autorul *Ceasloveului satelor**), de pildă, și Nikolai Rubțov, care a fost o adevărată victimă a transpunerii sale în românește, de tot neinspirată. *Ceasloveul satelor* constituie primul volum dintr-o serie de trei, urmînd a constitui cea mai reprezentativă culegere din opera lui Esenin la noi, înzestrată de note lămuritoare și de indici prețioși, iar uneori și de trimiteri la versiuni anterioare. Este o inițiativă meritoasă, îndiscutabil mai ambițioasă decît cele dinainte, beneficiind și de cîștigul estetic al unor echivalențe intrate deja în conștiința publicului. În general, autorii acestei „ediții" este reticent, ascunzîndu-se în spatele unor prefețe și note sumare, ceea ce conferă o [illegible] rîsului avem deja face cu un poet citit cu aviditate, de două generații literare, atît de pregnant situat între influențele majore, încît a dat titlul unui capitolus din Istoria lui Calinescu. Se impunea acum un studiu solid, care să ne introducă în atmosfera literară a primului pătrar de veac din literatura rusă, o perioadă extrem de vie, comparabilă în varietate cu marile insurecții artistice de pe alte meridiane, atît de bine cunoscute la noi. Considerații de literatură comparată ar trebui în fine să ridice problema ecoului neobișnuit al operei lui Esenin la noi, prin circumscrierea problematicii comune și a fascinației „senurilor" sale. Ne îndoim că marca carieră a poemelor lui Esenin se datorează numai pozei „dezrădăcinatului" și a nostalgiei pentru satul tradițional. O ediție de asemenea anvergură nu poate să propună doar „traduceri", fatalmente nemulțumitoare. Ea trebuie să constituie un instrument de lucru, iar autorul ei își asumă rigorile unei personalități literare cît mai complete, cu exigențe de istoric, fantezie critică și inspirație de poet. Ca să ne mentinem la un singur exemplu, chiar și numai analiza programului literar al „imagiștilor" putea să contribuie la descifrarea structurii artistice a poemelor esenieni și să susțeze o perspectivă adecvată lecturii sale, îndepărtîndu-ne de viziunea etnico-socială atît de limitativă pînă astăzi.

Traducătorul de acum are ambiția unei fidelități mai mari față de original. Cît de greșită este o asemenea atitudine, în lipsa inspirației poetice, putem constata prin compararea mai multor versiuni românești. Ceea ce nu înseamnă că piedăm pentru licențele propuse cu orice preț de interpreții în altă limbă ai poeziei. Vrem doar să subliniem că nu poți fi cu adevărat fidel decît în cazul cînd posezi un talent adevărat în propria ta limbă și că este imposibilă orice traducere adevărată în lipsa voinței artistice. Moare chiar textul cel mai ilustru, cuvintele sale devin ca lasca, dacă nu întîlnesc puterea de a le învia în alt grai. Cel mai convingător ar fi să luăm versiunile citate chiar de Ioanichie Olteanu din poezia atît de cunoscută, **Vulpea**. Iată ce propune Zaharia Stancu în primele două strofe: „S-a tîrît cu piciorul zdrobit / Și în vizuină s-a încolăcit. / O dantelă de sînge-nflorată / Se scrie pe zăpada curată. / Se împletește prin fumul detunăturii. / În ochi i se clătinau conacii pădurii. / Din tufișuri vîntul zbucnise cu părul vîlvoi / Și risipise alice sonore prin foi". George Lesnea traduce: „Schiopătînd pînă vizuină / C-un picior zdrobit. / Lîngă gura ei s-a-ncolăcit / Și-n omătul curat, e-o horbotă de sînge, fină. / Chipul prins de somn și-a zugrăvit. / Iarma-mpușcăturii roșii stăruise. / Codrul i se legăna-n priviri. / Pletos vîntul printre [illegible] se tîrîse, / Risipind [illegible] și subțiri". Iată acum versiunea cea mai „nouă", a lui Ioanichie Olteanu: „Sontic-sontic a venit pînă vizuină / Cu piciorul zdrobit și-a căzut acolo grămadă. / O biruie somnul și are o horbotă fină / De sînge-n jurul botului culcat în zăpadă. / Mai aude pocnetul și i-a rămas în nări un miros / De fum acru, iar în ochi pădurea cu smîrcuri în clătinare. / Izbucnise dintre tufișuri din vînt lăpos. / Cu grindina lui de albă sunătoare". Orice se poate spune, literalitatea este poate mai mare în ultima formă, dar minunii de poezie este evident, și nu poți înțelege totuși un poet, decît sugerînd valoarea lui din original, propunînd interesului public o formă de artă. Cu versuri ca acestea: „Norii latră. / Țările gem. / Eu cînt și chem: / Doamne, fată! / Zgîlțîi ale raiului / Porți grele: / Viișoara-liliac / Înfaș-o în stele" sau „O patrie-nnoită / Sub jupi de aur greu! / Cheamă-ți viițelul, vită. / Că zbiară-n empireu!", cu un atît de epigramă neoasă este greu de sugerat marea poezie. Cuvintele nu altă conotație în rusește, trebuia găsit un echivalent, depășindu-se literalitatea pură. Comparînd trei traduceri ale unei poezii, mai sus, ne putem da seama de contribuția fiecăruia dintre autorii lor, [illegible] de mult în favoarea poeziei, în cazul primilor doi. Cît de mult ajută să fii tu însuți un poet, de multe ori contactul cu un model străin ilustru dă aripi propriei tale inspirații! Atunci cînd nu se însuflețesc cuvintele, nu este însă nimic de făcut. Textul rămîne mort, chiar dacă se naște pe tiparul lui Esenin. În unele cazuri frizează ridicolul, cu note de poezie proletcultistă româ-

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 11-a

*) Esenin: „Ceasloveul satelor", traducere de Ioanichie Olteanu, Editura „Dacia", 1981.

SPORT

Ninge de se usucă pietrele

de bobotează mi-au înflorit alb-roze cuiburile de nalbă. Umblă vorba că în ținutul dulce al Mioriței, clătinat sub cer limpede, dă în muguri viața de vie. Adică s-avem noi două recolte de Ottonel pe an? Atunci părăsim cîmpia din sud, colindată de ploi vehemente și penalizată cu croncăniturі de corb îndopat cu miel trandafiriu și ne mutăm în triunghiul isosceL Faraoanele, Vîrtescoiu, Urechești și punem umăr de piatră sub pragul echipei Unirea Focșani și o promovăm în divizia A. Cu ploconea bine strînse-n doage (doage la rîndul lor ferecate-n cercuri) ajungem să rupem gîtul oricărei echipe care se bate cinstit ca să urce în plutonul de elită. Știe o lume întreagă cum a ajuns F.C.M. Brașov să uimească țara cu succesele ei care nu erau — s-a dovedit și urmează să se judece public — decît niște aranjamente grosolane. Cavaleri negri cumpărați, jucători adverși stropiți în creștet și mai ales în buzunare cu ulcioare de aur topit. Iar federația, avînd în depozite inepuizabile stocuri de insolență, se revoltă în organul de presă pe care-l controlează împotriva celor ce au îndrăznit să-i așeze ochii în soare pe arbitrii necinstiți. Aud că la ședința cu antrenorii și conducătorii echipelor de A și B, ținută săptămîna aceasta, s-a dat sfoară-n mahala că alți șase arbitri (numele au fost ținute sub tăcere) se află în cercetări sub învinuirea de-a fi primit bani ca să întoarcă pe dos jocuri și rezultate. Să poftească bîrlădeanul Nicolae Rainea să ne explice încă o dată ce se întîmplă cu colegii lui pe care cu atîta furie l-a apărat. Să bage, pentru cîteva minute, fluierul în șapcă și să apuce creionul. Cu drag îl vom purta prin colțul nostru de pagină un an și douăzeci de săptămîni. Tot în ședința de care am pomenit a fost înaintată federației o hîrtie (cu ștampilă și număr de ieșire) prin care echipa U.T.A. se obligă în scris să cedeze Olimpiei din Satu Mare, în schimbul dezlegării jucătorului Kaizer, două puncte, în returul campionatului diviziei B — unul de la echipa Rapid, altul de la Strungul Arad. Nu știu dacă cei de la Olimpia au dezvăluit matrapazlîcul strînși cu ușa sau din onestitate (mie-mi place să cred că din onestitate), dar gîndiți-vă, ce trebuie să facă F.C. Bihor ca să ajungă în divizia A, chiar și cînd are opt puncte avans? Dacă-aș fi-n locul lui Gigi Stoicu, eu aș lua-o la fugă din Oradea, fiindcă nu multă vreme meciurile nu se mai joacă în teren, ci prin cîrciumi domnice sau la prietenii arbitrilor. La baza acestor reguli (și a celor care se vor descoperi în viitor) stă atitudinea aberantă a federației care n-a vrut și nici nu încearcă să rezolve problema drepturilor și obligațiilor tuturor factorilor din lumea fotbalului: jucători, antrenori, conducători, arbitri. Cu aceasta trebuie începută schimbarea la fața a fotbalului românesc și nu cu faptul că afară întîrzie să ningă și că toți lepurii rătăciți pe uliță merită prinși, jupuiți și mîncați numai în județul C.N.E.F.S.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 13 12 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 11 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 12 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 50 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"